PETRI FONTIDONIJ SEGOUIENSIS, ... PRO SACRO ET OECUMENICO CONCILIO...

Pedro : de Fuentidueña

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTMO· AC REVERMO· D· D. PETRO GONZALEZ A' MENDOZA,

EPISCOPO SALMANTINO.

Petrus Fontidonius S.P.D.

EO iam progreſſa eſt hæreticorum huius noſtri ſæculi infeliciſſimi licentia, antiſtes illuſt. ut, quod regius uates de impijs & ſceleratis hominibus dicebat, in cælum os ſuum poſuiſſe uideantur. etenim non contenti in doctiſſimos homines, in antiquos patres, in eccleſiæ paſtores & ſanctiſſimos Pontifices maledicta contuliſſe; in ſacrum, & œcumenicum concilium, quod ſanandi eccleſiæ uulnera, & illorum ſalutis ſtudio coactum eſt, (ô ſingularem audaciam & impudentiam) omnia nunc conuiciorum genera conuerterunt. ut mihi quidem furioſi iſti homines perſimiles iam eſſe uideantur ijs, qui phreneſi laborant, qui medicum ipſum, de illorum ſalute & incolumitate ſolicitum, & cupientem eorum lethali morbo medicamentum adhibere, non modò ipſi iniurijs inceſſere, ſputis fœdare, ſed uiolentis & furioſis manibus adoriri et inuadere conſueuerint:

ſic iſti iam prorſus amentes, atq; ueſani, non modò ſuæ ſalutis obliti, ſed inimici & hoſtes, medicam Spiritus ſancti manum à ſe repellunt; & ſacrum concilium, quod, tanquam cæleſtem medicum, & unicum reſtituendæ ſanitatis & conciliandæ pacis auctorem, colere & uenerari debuiſſent, indigniſſimis contumelijs quidam eorum afficiunt: alij deſpiciunt, atq; contemnunt: alij uerò illudunt & rident. Sed rident illi quidem mea ſententia γέλωτα σαρδόνιον: rident enim miſeri et moriuntur, ignari infœliciſſimi homines funeſtum illum eſſe riſum, quem mors immortalis, & acerbiſſimæ, atq; ſempiternæ lacrymæ ſint conſecuturæ. ut uel hoc uno nomine, quòd cæleſtibus admonitionibus reſiſtere, quòd repugnare iam Spiritui ſancto uideantur, quaſi, deſperata ſalute, lacrymis & commiſeratione digni ab omnibus iudicentur. quod enim apertius indicium emotæ mentis, et inſanabilis pertinaciæ eſſe poteſt, quàm cùm morbo periculoſiſſimo laborent, ſe ſanos putare, et hanc unam curandarum hæreſum medicinam, tanquam uenenum, fugere et auerſari? etenim, cùm in hoc ſacro concilio, in quo, bonorum omnium iudicio, illorum ſalus eſſet collocata, ipſi extremam ſuam perniciem contineri putarent, cæco et inſano furore perciti, ignari quantum in ſe ſcelus admitterent, qui in Spiritum ſanctum ſic eſſent contumelioſi, nefarium et ſacrilegum ſtylum in hanc ſanctam ſynodum contorſerunt, quòd

ſe, ea ratione, eccleſiæ iugulum, quam extinctam cu-piunt, petere arbitrarentur. itaq; in hanc unam curam & cogitationem dies nunc, atq; noctes incumbunt, ut omnes ingenij & induſtriæ neruos ad euertendam illius auctoritatem adhibeant: qua ſalua, ſe ſaluos eſſe non poſſe credunt. teſtantur id illorum ſcripta impia, quæ ad nos magno cum omnium dolore quotidie deferuntur: inter quæ cùm in tuas manus, clariſſime præſul, aliquando ueniſſet Fabricij cuiuſdam Montaņi, ignoti et obſcuri hominis, (ſed qui inſigni ſcelere et iniurijs eccleſiæ, ingenij gloriam uoluerit aucupari) oratio quædam, audaciæ, furoris et impudentiæ pleniſſima; tu, qui ea es animi pietate, atque pudore, ut nihil magis, quàm impietatem et impudentiam deteſteris; qui eo ſis manſuetiſſimo et mitisſimo ingenio, et ad benemerendum de omnibus compoſito, ut inſolentiam et petulantem cuiuſquam audaciam ferre non posſis; qui parentibus et auis cùm illuſtrisſimis, tum etiam religioſisſimis, atauis uerò regibus illis ſis ortus, qui acerrimi religionis aſſertores, et hæreticorum hoſtes extiterunt; quorum excelſam, hæreditariamq; uirtutem ita uideris præteferre, ut cum ipſo lacte paternum et auitum conſeruandæ religionis ſtudium et hæreticorum odium ſugiſſe uidearis; qui denique ea ſis modeſtia, atque animi moderatione, ut procaces, petulantesq; linguas inaudito quodam odio proſequaris; huiuſmodi ſcelerata

oratione uehementer offenſus , & quorundam etiam precibus prouocatus , hanc mihi dediſti prouinciam, ut illi reſponderem : quam ego , ut & tuæ in primis uoluntati & iuſtæ indignationi parêrem , & amicorum uotis , atq; communi dolori ſeruirem , quo boni omnes, tantæ rei indignitate conſpecta, tenebantur , libenter ſuſcepi ; & eo ſuſcepiſſem libentius, ſi ad hanc cauſam ſuſtinendam & agendam parem uoluntati facultatem , & ingenium afferre potuiſſem . nam in tantis ærumnis afflictæ et calamitoſæ matris eccleſiæ, illi mihi uberrimos & honeſtiſsimos ſuorum ſtudiorum fructus percepiſſe uidentur, qui omnia illa uel doctrinæ præſidia , uel naturæ ornamenta , quæ ſibi diuinitus tributa ſunt, ad tuendam nunc eccleſiæ dignitatem contulerunt . et quemadmodum iſtorum pia ſtudia, & officioſam induſtriam omni laude & commendatione dignam ſum arbitratus ; ſic illorum iniuſtiſsimam querimoniam et nimis delicatum faſtidium ferre non poſſum , qui tot libros contra eccleſiæ hoſtes in lucem prodire patiuntur . quod idem perinde eſt , ac ſi, graſſante morbo populari , quiſpiam iniquo animo ferret multos reperiri medicos, qui ſæuienti peſtilentiæ obuiam ire & mederi conarentur : aut , ſi numeroſo hoſtium exercitu noſtros fines inuadente & omnia populante , quiſpiam dehortaretur à patriæ defenſione milites, & ægrè ferret multos ad tuendam rempublicam armatos conuenire . Cùm ergo latè

omnia hæreſes populentur; cùm innumerabilis hoſtium multitudo undiq; in eccleſiæ fortunas impetum faciat, quem illa ſine multorum militum præſidio propulſare non poteſt; cùm uictoria non ſolùm ex triarijs, ex primipilis et anteſignanis, ſed ex gregarijs etiam militibus dependeat, qui ſi pedem cum aduerſarijs, ſui ſimilibus conferentes, illos loco mouerint, non parum adiumenti ad obtinendam ſæpe uictoriam attuliſſe conſtat; non uideo, cur ſint, hoc potiſſimùm tempore, ab ſcribendo deterrendi, aut cur potius inuidia & reprehenſione, quàm honore et laude digni iudicandi, qui quidquid ingenij et facultatis adepti ſunt, id totum in religionis utilitatem ſtudent collocare: cùm nihil præſertim nunc ſit magis neceſſarium, quàm ut omnibus aduerſariorum noſtrorum ſcriptis, ad ignominiam eccleſiæ et animorum perniciem editis, ſcripta alia ſalutaria à noſtris opponantur, quibus et illa refutentur, et animorum ſaluti, atq; eccleſiæ dignitati conſulatur. Ego quidem, illuſt. præſul, qui à contumelijs et iniurijs abhorream, quibus hæc cauſa carere non poteſt, ob eius nimiam licentiam, cum quo nobis luctandum eſt, non tam quidem mea ſponte, quàm tua uoluntate, hanc ſum prouinciam ingreſſus: quanquàm illud me conſolatur, et ingentes animos dicturo facit, quòd et pro ſacro concilio, et contra ſacrilegam perditiſſimi hominis impudentiam dicendum ſit. quid enim mihi poterit eſſe iucundius, aut honorificen

tius, quàm tanti concilij patrocinium ſuſcepiſſe? licet illud permoleſtum ſit, quòd intelligam, hanc meam orationem magnitudine ſceleris & concilij dignitate longè inferiorem eſſe futuram: ſed erit glorioſus conatus pietatis ſtudio ſuſceptus. hic erit fructus uberrimus induſtriæ noſtræ: et hanc noſtram, quantulacunque eſt, operam huic ſacro & œcumenico concilio impendiſſe, mihi ſemper honorificum et glorioſum putabo. Tu uerò, princeps eccleſiæ clariſſime, hunc noſtrum laborem, tuo imperio ſuſceptum, et meæ in tuam amplitudinem uoluntatis et obſeruantiæ teſtem benigno fauore proſequere, et tuæ auctoritatis foue patrocinio, et me ama. Te diuina clementia et eccleſiæ ſuæ, et nobis diu ſeruet incolumem.

PETRI FONTIDONII DOCTORIS THEOLOGI

pro ſacro, & œcumenico Concilio Trid. aduerſus Io. Fabricium Montanum AD GERMANOS Oratio.

Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe uideatur. Prouerb. cap. 26.

ET ſi ad aſſerendam ſacroſanćti concilij Tridentini aućtoritatem, & ad inſanam Ioannis Fabricij Montani maledicendi libidinem comprimendam, fruſtra fortaſſe hic à nobis labor ſuſceptus eſſe uideatur, cùm & concilij aućtoritas ſumma Spiritus ſanćti præſentia, atque patrocinio, contra ſceleratorum hominum audaciam, tecta ſatis atque munita ſit, & Fabricij improbiſſima oratio, omnium ſit bonorum uirorum iudicio, opinioneque damnata, quam nemo eſt qui legat, qui non miretur, & monſtri ſimile ducat, repertum fuiſſe hominem, qui id fuerit aggreſſus, quod uel dæmonis ipſius fugiſſet, & reformidaſſet audacia: ſed quoniã ad uos, ò uiri Germani, admonendos oblata hæc occaſio aptiſsima uiſa eſt; nõ tam quidem ut homini ſcelerato, & improbo reſpondeam, (quẽ omnes extremo potius ſupplicio, quàm ulla reſponſione di-

gnum arbitrantur) quàm ut Illuſtriss. Eccleſiæ principi Epiſcopo Salmantino, qui mihi hanc prouinciam impoſuit, & piis etiam aliis, atque doctiſsimis uiris, qui id à me impēsè flagitarunt, ſatisfaciam; tum uerò ut tantam huiuſce rei indignitatem ueſtris oculis obiiciam; hunc mihi laborem ſuſcipiēdum putaui. Vt ſi minus maternis eccleſiæ uocibus, quæ ueſtræ potiſsimū ſalutis ſtudio, hoc tantum concilium cogendum curauit, ſi minus, illius lacrymis, quas ueſtri deſiderio fundit, commouemini, tam improbis ſaltem, tam audacibus, tam nefariis, & ſceleratis miniſtris, tandiu uos ſeruire (ut par eſt) indigniſsimum iudicetis. Quid enim, obſecro per Deum immortalem, indignius fingi, aut excogitari poteſt, quàm ſapientem, generoſamque Germaniam magna ex parte ſic à ueteri ſua gloria degeneraſſe, ut ſe ab iis hominibus miſerè captiuā duci patiatur? quid turpius, quàm iis parēre præceptoribus, qui dum ſe, ueros Euangelij ſectatores profitentur, ſic omnem euangelicam modeſtiam exuerunt, ut ab omnibus Euangelij potius hoſtes, quàm uerè cultores iudicētur? Quid ignominioſius, quàm iſtorum hominum cauſa, in eam infamiæ notam incurriſſe, ut nullus ſit, qui non eam aut tam cæcam, & ſtupidam arbitretur, quæ ſe decipi non ſentiat, aut tam abiectam, quæ turpiſsimum iſtud ſeruitutis iugum à ſordidiſsimis hominibus liberis ſuis ceruicibus imponi patiatur? Quòd ſi nulla hactenus huiuſmodi infamia laboraſſet, eam nunc illi uel maximam hac unica oratione Fabricius inuſſiſſet. quam qui legunt, cùm cogitant eſſe in Germania hominem, quem plerique Germanorum (neque enim omnes iſtorum erroribus acquieſcunt) tanquam Chriſti miniſtrum (ſi diis placet) ſuſpiciant, & uenerentur, quem uirtutis ducem, atq; magiſtrum ſequantur, quem ueluti probitatis, manſuetudinis, bonitatis, & euangelicæ modeſtiæ exēplum ſibi imitandum propoſuerint. Qui tamen ſacrum, & œcumenicū concilium, maxima patrum frequentia, communi totius orbis conſenſu, ſummis & ardentibus Chriſtianæ reip. uotis, ſanandi eccleſiæ uulnera, inſtaurandæ religionis, & componendæ pacis ſtudio coactum, quod uel angeli ipſi reuerentur, ipſe improbiſsimis contumeliis, & opprobriis la-

ceſsiuerit. Cùm cogitant eſſe in Germania aliquam remp. tam barbaram, tam ſuæ dignitatis, & exiſtimationis oblitam, quæ huiuſmodi orationem prælo committi, & in publicum prodire patiatur: non illi quidem indignantur, ſed dolent; non iraſcuntur, ſed miſericordia commouentur: & illa iuſtiſsima indignatio, quam uel à manſuetiſsimo pectore tanti ſceleris immanitas extorquere potuiſſet, in lacrymas, & commiſerationem uerſa efficit, ut omnes iam miſeram conditionem & infœliciſsimam Germanorum ſortem lamententur. Qui abſtracti à uia ueritatis, & in errorum præcipitia deuoluti, diuina clementia, & omni cæleſti lumine deſtituti, & in profundum cæcitatis baratrum lapſi, deſperata iam prorſus ſalute eſſe uideantur. Itaq; prius quàm obiectis ab illo criminibus, aut, ut uerius dicam, improbiſsimis contumeliis reſpondeam, huius tanti ſceleris magnitudinem perpendamus, ut quibus hominibus ſeruatis cùm ex iſtius impudentia deprehenderitis, ſi ulla ſcintilla antiquæ fidei, & religionis ueſtris in mentibus reſedit, ſi ullus uobis ueteris gloriæ ſenſus remanſit, pœnitentia ducti & pudore aliquando ſuffuſi lugeatis: & qui nullius unquam tyrannidem perpeti potuiſtis, iugum iſtud acerbiſsimum, quod falſa quadam libertatis ſpecie homines nouarum rerum cupidi uobis impoſuerunt, concepta aliquando iuſtiſſima indignatione repellatis. Illud igitur in primis, ut ad te ueniam, Fabrici, & primum tuæ audaciæ, & improbitatis teſtimonium producam; affirmare tibi auſim, neminem extitiſſe, qui cùm tuam legerit orationem, non exiſtimauerit, & certò crediderit nullum eſſe hominem in Germania, qui Fabricius Montanus appellaretur, ſed ſub hoc falſo, & ementito nomine laruatum aliquem, & ſcenicum Satanæ miniſtrum deliteſcere: qui ut honori ſuo, & exiſtimationi conſuleret, ſuo etiam nomini pepercerit; quia neminem tam impudentem reperiri poſſe arbitrabantur, qui eiuſmodi orationi, hoc eſt, qui tanto ſceleri ſui nominis titulum præfigeret. Sed illud abs te quæro principio, cùm hæc in ſanctam ſynodum ſcribere, aut potius euomere cogitabas, nunquid ex Italia, Hiſpania, Gallia, Hungaria, Anglia, Græcia, Dalmatia, Boemia, Polonia, Hybernia,

ex ipſa Germania, ex toto denique orbe Chriſtiano doctiſſimos, & grauiſsimos epiſcopos, alios etiam quamplurimos omnium literarum genere præſtantes, & excellentes homines, florem, inquam, reip. Chriſtianæ in hunc locum confluxiſſe, ſciebas, an non? nunquid Ferdinandi Cæſaris, omnium regum, principum Chriſtianorum, & rerum publicarum legatos hîc adeſſe intelligebas, an non? nunquid eos omnes, non alio nomine conueniſſe, quàm ut eccleſiæ ſaluti conſulerent, & ruenti religioni Chriſtianæ ſubuenirent, ignorabas, an non? ſi non intelligebas, cur fuiſti tam cæcus, & temerarius, ut quorum dignitatem ſummam, & ſtudia ſanctiſsima ignorabas, illorum conatus, & facta impudentiſsimè reprehenderes? ſi intelligebas, neque enim eſt credibile, ut quidpiam te inſcientem & ignorantem feciſſe fatearis: ò ſcelus inexpiabile, ò inauditam improbitatem. Quæ tanta inſania, quæ tanta audacia, atque dementia tuum iſtum ſceleratum animum potuit impellere, ut uinolentæ atque furentis orationis aculeos in eos excereres, quos lumina Chriſtianæ reip. agnoſcebas? quæ tanta maledicendi rabies tuum iſtud ſacrilegum pectus inuaſit, ut in totius orbis gentium ſanctiſsimum, ſapientiſsimumq; ſenatum tam impudenter inſultares? Nunquid, Fabrici, cùm hæc cæco furore meditabaris, ducenti quinquaginta, & eo amplius epiſcopi, & alij quamplurimi doctiſsimi homines ante tuos oculos uerſabantur, quorum ſi non ſapientiam, auctoritatem, & canos reuereri, tacita ſaltem de tua ſingulari improbitate iudicia reformidare, & perhorreſcere debuiſſes? Quòd ſi hæc tibi in mentem ueniebant, qua fronte hæc ſcribere auſus es? non uultus concidit? non erubuiſti? nihil te concilij Maieſtas, nihil religio, nihil pudor, nihil tuum iſtud euangelium? nihil modeſtia Chriſtiana, nihil Chriſti exemplum, legesq́ue mouerunt? Paulus Apoſt. cùm ſuum illud os ſanctiſsimum improbiſsimi magiſtratus iuſſu, iniuſtiſsimè uerberari uideret, quòd principem ſacerdotum, paulò liberius, dealbatum parietem appellaſſet, pœnitentia ductus, hoc ſolùm nomine ſe dignum uenia iudicauit, quòd ignorantia lapſus diuina præcepta uiolaſſe uideretur: tu non ſceleratum aliquem magiſtratū, ſed Chriſti

Actuū 23.

ſanctiſsimos miniſtros, non unum, aut alterum principem ſacerdotum, ſed omnes fermè eccleſiarum omnium paſtores, nulla laceſsitus iniuria, ſed omni amoris, & beneuolentiæ ſignificatione prouocatus, ſceleratos, improbos, & impoſtores ſciens, & prudens appellabis? Si ſeruus dominũ, ſi filius parentem, ſi ſubditus magiſtratum uel uerbo leuiſſimo uiolauerit, illum omnes omni ſupplicio digniſsimum arbitrãtur: tu cœtum omnium, quos habet Chriſtianus orbis, grauiſsimum, tu tot patres, tot principes, & magiſtratus improbiſsimis cõtumeliis, & iniuriis impunè lacerabis? Multi antiquis temporibus iam inde ab ipſis exordiis, & incunabulis naſcentis religionis, acerrimi eccleſiæ hoſtes extiterunt, qui miris illam modis, indigniſsimiſque uexarũt, qui atrociſsimas excitarunt tragœdias, qui maledictis, & opprobriis illius filios fuerint inſectati: ſed nullus unquam repertus eſt in tanta ueterum hæreticorum ſylua, tam perfricta fronte, tam effrenata audacia, qui concilia contumeliis laceſsiuerit, qui in illorum ſacroſanctam auctoritatem editis famoſis libellis fuerit debacchatus. Repete ueteres hiſtorias, euolue antiqua ſcriptorum monumenta, reuoca in memoriã Arrios, Sabellios, Macedonios, Neſtorios; nullum unquã tanti ſceleris ueſtigium, nullum reperies exẽplũ, quod ſequi, aut imitari potuiſſes. Pugnabat quondã Arrius cũ Athanaſio, Valentinus cum Ireneo, cum Origene Celſus, cum Hierony. Iouinianus, cum Baſilio Eunomius, cũ Aug. Pelagius; ſed cum ſynodis, cum conciliis generalibus, nullus unquam pugnauit hæreticorum tam apertis iniuriis: tu ſolus inuentus es, qui quod hæretici, quod latrones, quod Turcæ, quod barbari homines, quod ipſamet improbitas facere erubuiſſet, facere auderes. Quòd ſi aliqua ſpe hoc tantum facinus eſſes aggreſſus, licet eſſes, ut es, improbiſſimus, non tamen ita perditus, & inſanus iudicareris: nunc uerò qua ſpe adduci potuiſti? nunquid hac uia tuam deploratiſsimam cauſam firmari, & ſtabiliri poſſe putabas? quã ſi iuſtiſsimam haberes, hoc ſcelere iniuſtiſsimam reddidiſſes? quo more? quo exemplo? quo prætextu? quo colore? nullo planè iudicio meo, niſi quòd, ut ego arbitror, audacia, ſcelere, furore, & aliquo inſigni facinore, tanquam in-

cenſo Dianæ templo, qui alioqui, ignotus, & obſcurus delitefcebas, celebris, & clarus eſſe uoluiſti. quanquàm illius facinus cum tuo ſcelere nulla ex parte conferri poteſt. longo interuallo illius improbitatem ſuperaſti. Ille templum magnificum, & ampliſsimum à tota Aſia cõſtructum, ſed tamen falſæ, & ementitæ Deæ templum incendit, ſed eo nomine fœlix fuit, quòd nefanda dæmoniorum ſimulacra eodem ſimul inuoluit incendio: tu uerò non ligna, aut trabes, non muta ſaxa, atque parietes, ſed uiuos eccleſiæ lapides, firmiſsimas columnas Chriſtianæ religionis, ſanctiſsimos, inquam, paſtores, ipſa Spiritus ſancti templa, ſacrilegæ cuiuſdam orationis facibus, quantum in te fuit, incẽdere uoluiſti. O' mentem ſacrilegam, quæ tantum facinus concipere; digitos ſceleratos, qui hæc ſcribere potuiſtis; cæcã remp. quæ ea in manus hominum uenire ad ſuum dedecus ſempiternum paſſa eſt. Nam ſi Nicander Argiuorum remp. malè moratam eſſe cenſuit, quòd in ea liceret improbis de bonis impunè malè loqui, quid de illa præſens ſæculum, & poſteritas iudicabit, quæ huic homini in ſacrum, œcumenicumque concilium hæc ſcribere, & prælo mandare permiſit? Sed quoniam ego, uiri Germani, non arbitror hunc hominem tam eſſe dementem, tam ſtupidum, tam nihil ſcientem, qui tantum in ſe ſcelus admittere, tantum honori ſuo, & exiſtimationi, infamiæ dedecus inferre decreuerit, niſi aliquẽ ex hac audacia fructum percipere cogitaſſet: quid ille mihi ſenſiſſe, quid ſpectaſſe uideatur, quo conſilio hoc facinus fuerit aggreſſus, explicabo. illius detegam inſidias, ut intelligatis eum non tam aliquam excuſationem quæſiſſe, quam nullam poterat habere, quàm latibula quædam inueſtigaſſe, quibus & ſuum ſcelus occultaret, & ueſtris oculis in tam aperto crimine tenebras, & noctem offunderet. Nam cùm Carolo V. Cæſari inuictiſsimo eſſent aliquando polliciti, ſe concilio adfuturos, & illius decretis obtemperaturos, non modò uocati poſtea uenire recuſarunt, fidem ſeruare noluerunt, ſed nefariis conſiliis, & armis illud diſsipare conati ſunt, ne cùm illorum errores in lucẽ prodiiſſent, cùm fraudes, quibus infœliciſſimæ plebi impoſuerunt, fuiſſent detectæ, concilij auctori-

tate, decretiſque conuicti, digni ſupplicio iudicarentur; & uos cùm ab illis deceptos fuiſſe intelligeretis, in eos, tã-quam in proditores religionis, & ueſtræ ſalutis hoſtes animaduertendum eſſe duceretis. Nunc uerò cùm tanta patrum frequentia, tanto animorum ardore, tanto ſtudio, & tam certa ſpe conciliandæ pacis, concilium coactum intuentur, cùm uideant ſe tam apertis indiciis, beneuolentiæ fide publica data à ſancta ſynodo uocari, ut laboranti eccleſiæ Chriſti communi auxilio, & opera ſubueniatur: ueriti iam, ne, ſi toties ad hanc ſanctam, licet illis formidabilem arenam, prouocati, tam celebris concilij iuſſa contempſerint, & hanc toties oblatam palæſtram recuſauerint, uobis in ſuſpicionem ueniant, ut par eſt, corruptæ à ſe, atque deprauatæ religionis, ueriti, ne hoc ueluti præiudicio, tanquam cauſæ deſertores damnati uideantur, in ſummas anguſtias coniecti, conſilij iam, atque rationis inopes, cæco quodam, & inſano furore correpti, in eas, mihi credite, uoces proruperunt. Quid agimus? Nunquid tanti concilij tam piam & ſalutarem admonitionem contemnemus? ſed qua ratione effugiemus deſperatæ uictoriæ ſuſpicionem? nunquid obtemperabimus? atqui, iam ipſa nobis præſagit, teſtificaturque conſcientia, nos ſimul cum deplorata cauſa fore damnandos. Quod ſi euenerit, quid agemus? quid capiemus conſilij? quò nos damnati recipiemus? nunquid ad aduerſarios, ut iam diu debitas illis pœnas perſoluamus? nunquid ad noſtros, à quibus tanquam eccleſiæ proditores repudiemur? Videte per Deum immortalem, uiri Germani, quàm cæca ſit improbitas, nulla alia uia, in tanta rerum deſperatione commodior uiſa eſt, quàm ſi ſanctiſsimam ſynodum contumeliis afficerent, auctoritatem maledictis eleuarent, firmam ſatis futuram ſuam cauſam, tectam abundè ſuam innocentiam ſunt arbitrati, ſi præterita flagitia nouo nunc, & inaudito improbitatis genere cumularent. Quid plura? placet hæc omnibus ſentẽtia, quæritur ad hanc rem idoneus miniſter, unus inter omnes repertus eſt Fabricius, cæteris ad ſuſcipiendam hanc impiam cauſam audacior, ad agendam impudentior, qui iis eſſet moribus, & ingenio, ut facilè ſceleſto facinori ſceleſtiorem

orationem adhiberet, qui omnes in hanc unam rem audaciæ neruos intenderet, qui ſe elaborata oratione, ad infringendam, & euertendam concilij Tridentini auctoritatem cōponeret, qua ſalua, ſe ſaluos eſſe non poſſe intelligebant. Rem igitur aggreditur. argumentum, quod & uobis decipiendis, & ſaluti cauſæ aptum ſibi uiſum eſt, declamatorio more tractandum ſibi proponit, in quo uires ingenij & eloquentiæ, aut ſingularis potius impudentiæ, & improbitatis oſtentaret, Concilium uidelicet Tridentinum non poſſe à Chriſtianis hominibus ſine ſcelere frequentari. colligit deinde argumenta ex loco, ex perſonis, ex fide publica, ex euentu: quæ quia per ſe non ſatis firma uidebantur, contumeliis, iniuriiſque muniuit. Quæ dum oſtendo qualia ſint, uos obſecro, uiri Germani, diligenter attendite; & quas hactenus iis Syrenum cantibus aures exhibetis, tanto cum diſpendio ſalutis ueſtræ, eas nunc mihi ueram uobis libertatem, ſalutem & fœlicitatem ex animo cupienti præbeatis. futurum equidem ſpero, ut ſi minus oratione noſtra perſuaſi, iſtorum ſaltem improbis factis, & uerbis offenſi, uos à Chriſti ſuauiſsimo iugo ad iſtorum ſuperbiſsimam tyrannidem abſtractos, à dulciſsima pace, atque concordia ad diſsidia, atque contentiones traductos iniquo animo feratis, & tædio tandem huius tam miſeræ, & diutinæ ſeruitutis, & deſiderio ueræ libertatis adducti, ad eccleſiæ matris cariſsimæ ſinum redeatis. Sed illud iam abs te quæro Fabrici, ut ab ipſo tuæ orationis argumento exordiamur, cùm concilium Tridentinum à Chriſtianis hominibus ſine ſcelere frequentari non poſſe affirmas, quid nomine Chriſtianorum intelligas: nunquid eos ſolos, qui ſunt ueſtrarum partium, aut eos tantùm, qui ſub Chriſti ſanctiſsimo uicario militamus, aut utroſque. (quanquàm non ego te in nos tam bene animatum eſſe exiſtimo, qui in Chriſtianorum numero cenſeas nos eſſe collocandos) ſi utroſque, ò ſtultitiam, & improbitatem hominis ſingularem. tu'ne clariſsimum Imperatorem Ferdinandum, Hiſpaniæ, Galliæ, Hungariæ, Luſitaniæ, Poloniæque reges, tu'ne cæteros orbis Chriſtiani principes, qui huic ſacro concilio per ſuos legatos interſunt, improbos & ſceleratos appellabis? neceſſe

Montani argumentum.

eſt enim

eſt enim id fatearis, ſi concilium hoc à Chriſtianis ſine ſcelere frequentari non poteſt: niſi tu illos ſolummodo cenſes eſſe Chriſtianos, qui ab eccleſia catholica, qui à ſummo Pontifice, qui denique ad uos à Chriſto defecerunt. quod ſi ſic eſt, quemadmodum in extrema orationis parte diſertis uerbis explicaſti, non intelligebas te imperatorem, reges, & principes Chriſtianos in hæreticorum numero relinquere? niſi fortaſſe leuiorem eſſe contumeliam iudicaſti, illos hæreticos potius, quàm ſceleratos appellare. Quæ iſtæc eſt dementia, quæ inſania, qui mentis ſtupor, Fabrici? neque enim hîc iam improbitatem, ſed ſummam ſtultitiam reprehendo, qui in ipſo limine, atque ueſtibulo orationis, ueluti cantherius in porta, tam turpiter impegeris, ut eos, quibus aſſentari magnopere cupiebas, quos tibi reddere propitios, quorum gratiam inire (ut ſtatim oſtendam) uehementer optabas; illorum contra te indignationem, inaudito contumeliæ genere prouocaueris, qui eos aut hæreticos, aut ſceleratos eſſe diſſeris. Sed ſit hoc ignauiæ, ſocordiæ, & ſtultitiæ tuæ, qui nobis ſtatim indicare uoluiſti, te uirum minimè malum eſſe, ut cætera, quæ à te dicentur, non tam callido, aſtuto, ueteratori, uafroque hoſti, quàm ſimplici uecordi, ſtulto, & inſano morioni tribuantur. Sed uenio iam ad tuam præclaram orationem, in qua multa mihi neceſſariò prætermittenda ſunt, ne eorum commemoratione piæ, atque Chriſtianæ aures offendantur. ea etenim conuicia, eas contumelias in ſanctiſsimum iſtum ſenatum coniecisti, quæ, ne iterum nominentur, reprehendi non poſſunt. cogor itaque hac in parte honori tuo ſeruire, dum conſulo pudori meo. Tuum ſilentium diuturnum, quo in tanta animorum contentione te hactenus uſum fuiſſe dicis, tranquillitati, & otio conſulentem, petulanti nunc aduerſariorum procacitate expugnatum fuiſſe proclamas, quòd ab iis, qui conuentus Tridenti agitant, uniuerſi, & ſinguli, qui Chriſti euangelium prædicant, edicto, & fide publica ſuperbè, & imperioſè nimis euocentur. neque id eſſe mirandum, cùm pro ea, quam ſibi uſurpant, auctoritate, regibus quoque & monarchis inſultent. Adhibes deinde maledicta, & contumelias, & ad obſiſtendum ſacri concilij co-

natibus claſsicum canis, ac ueluti ſeruos ad pileum uocans, licet non ad parandam, ſed ad conſeruandam & retinendam miſeram ueſtram, & ſpurciſsimam carnis libertatem; tuorum ſatellitum, hoc eſt, eccleſiæ hoſtium animos accendis; &, ut ſeſe fortiter opponant Spiritui ſancto, ut obuiàm eant concilio Tridentino, quaſi ſcelus aliquod aggredienti, atque illi reſiſtant, adhortaris; & te, qui in hoc tanto bello contra ueritatem ſuſcepto, non aliis armis, quàm conuiciis pugnare poſſe confidebas, meritò ſanè calonis partes acturum polliceris. Quid primùm querar, uiri Germani? aut quid potius primùm doleam, & deplorabo? nunquid huius hominis ſummam peruerſitatem & audaciam? aut illorum miſerrimam ſortem, qui iis ducibus cæcis, & improbis ſeruire coguntur, quorum ueſtigiis inhærentes, in errorum foueas, & præcipitia deuoluantur? aut noſtrorum potius temporum conditionem infœliciſsimam, quæ huiuſmodi homines, non modò uiuere, ſed florere, & aliis dominari, atque in unius tanti concilij auctoritatem inuehi, inſultare patiantur? ſed hæc duo extrema in aliud tempus reſeruabo, huic nunc homini reſpondebo. Altiſsimo igitur ſilentio, & profundo ſomno demerſus Fabricius hactenus iacebat, ſuis erroribus optimè conſtitutis, & tanquam parta iam de aduerſariis uictoria ueluti in ipſo ſinu gloriæ poſitus quieſcebat, & inter tot opinionum turbines & tempeſtates, quibus Gallia, Germania, cæteræque prouinciæ Chriſtianæ iactantur, miniſtris aliis ſolicitis, atque uigilantibus, ipſe ſolus otio, atque ſumno frui poterat: quia nihil, uidelicet, erat, quod tantum principem excitare, tanti patroni ſilentium rumpere, & feriatam iam illius uocem extorquere mereretur. cætera minora prælia, Caluino, Muſculo, Brentio, atque aliis infimæ claſsis ducibus permittebat. ipſe princeps & anteſignanus ſe in difficiliora tempora & bella reſeruabat: quia indignum eſſe ducebat tanto Imperatore, ſi priuſquam ad Triarios res eſſet deuoluta, ipſe gladium educeret, & in aciem procederet. Vnicum concilium Tridentinum, hoc eſt, uniuerſa eccleſia Chriſtiana illius ſanctiſsimum ſilentium rumpere, & expugnare potuit: unicum, atque ſolum concilium Tridenti-

num, dignum uiſum eſt, quod iſtius Aeneæ magni dextra cadere debuiſſet. O præclarum Imperatorem, qui omnes Lutheros, Caluinos, Melanchthones, Oecolampadios, Buceros, & reliquos tuæ notæ duces, ſi non eruditione, induſtria, & calliditate; impudentia ſaltem, & ſtudio maledicendi longè ſuperaſti. Næ tu Seriphia rana melius famæ tuæ, tuorum ciuium honori, & totius Germaniæ exiſtimationi antiquo illo tuo ſilentio conſuluiſſes; quàm recenti hac, & improbiſsima uoce, tuam alioqui perditam cauſam acrius uulneraſſes, & tibi, tuiſque omnibus ſempiternum dedecus inuſsiſſes. Qua fronte, & quo ore ſanctiſsimum concilium petulantiæ & procacitatis inſimulaſti? qua audacia fidem publicam, qua illi, qui ab eccleſiæ ſinu, magno cum eius dolore, opera ueſtra auulſi ſunt, tam piè, tam beneuolè, & tam amicè accerſuntur, ſuperbam tu euocationem appellaſti? nam quòd concilij patres eam ſibi auctoritatem uſurpaſſe criminaris, ut regibus, atque monarchis inſultent, facis tu quidem conſultò, ut principibus, atque monarchis aſſenteris; ſine quorum præſidio, hæc tanta tua audacia impunita eſſe non poſſet. Hoc conſilium ſecuti tui maiores, quia iſtud hæreſum monſtrum ſine patrocinio regum adoleſcere non poſſe uidebant, ſummā illis in eccleſia auctoritatem deferentes, ſacerdotium regno, ſpiritum carni, terræ cœlum, humanis potius diuina ſeruire, quàm illorum auxilio carere uoluerunt; ut quoniam alia ratione illis non licebat, tyrannide ſaltem, tuti eſſe poſſent. Illorum igitur hac uia ſibi gratiam conciliarunt, & ſuas hæreſes eorum potentia, atque gladiis muniuerunt; ſceptra eccleſiæ, & illius ſpolia quibuſdā principibus Chriſtianis tradiderunt. illi uerò, qui facilè ſibi (ut eſt hominum ingenium) uel diuinos honores deferri patiūtur, non Saulis, aut Ozæ ſupplicio, in longè minori ſcelere reuocati, aut deterriti, illorum ſtultiſsimis argumentis, & nefariis conſiliis perſuaſi, ex illorum ſceleratis manibus, paſtorales baculos accipientes, non modò ſe ſacerdotes, ſed ſummos etiam eccleſiæ ſacerdotes, & principes dici, & haberi uoluerunt. Teſtis eſt unus Henricus viij. Angliæ rex, qui Sanſonis cuiuſdam uel leuiſsimo uerbo conuictus, qui reges

ſummos eſſe ſacerdotes dicebat, quòd beatus Petrus, reges honorandos eſſe dixiſſet, eo proceſsit inſaniæ uir, alioqui excelſi animi & ingenij, ut ex acerrimo eccleſiæ propugnatore redditus hoſtis implacabilis, ſe tanquam ſupremum paſtorem coli poſtulauerit edicto publico; tantoque odio, & indignatione in illos exarſerit, qui ſe illius improbis conatibus, & edicto oppoſuerunt, ut huius rei gratia duo illa Angliæ lumina & ornamenta, Thomam Morum, & Roffenſem Epiſcopum ſuſtulerit, & uniuerſam inſulam innocenti innumerabilium martyrum ſanguine cruentauerit. Ex hoc fonte hanc nunc hauſit aſſentationem Fabricius, qua principum ſibi gratiam promereri, nos apud illos in inuidiam adducere, & illorum contra nos ſtudet indignationem concitare. Aſſentatores dicebat Pythagoras eſſe hoſtibus deteriores, quòd magis ſint inſidiæ, quàm apertum bellum pertimeſcendæ: quanto magis iſtorum adulatio uobis erit formidanda, qui non iam corporum ueſtrorum, ſed animorum ſaluti inſidientur. O' clariſsimi Germaniæ principes, ueſtram ego nunc ſapientiam, conſtantiamque requiro, qui quondam Romani & pontificatus, & imperij firmiſsimæ columnæ, qui eccleſiæ Chriſtianæ præſidia, qui propugnacula religionis ſemper fuiſtis, nunquid patiemini leuiſsimis aſſentationibus perditiſsimorum hominum, ſic uos agi tranſuerſos, ut illi ſuã cauſam ignominia ueſtra tueantur? nunquid patiemini, ſic uos illis eſſe ludibrio, ut errore ueſtro, atque dedecore ſe Chriſtianæ religioni inſultare poſſe arbitrentur? patiemini, ſic eos abuti auctoritate, atque potentia ueſtra, ut calamitoſæ, & afflictæ eccleſiæ, quæ per uos ſuam hactenus dignitatem & ſplendorem conſeruabat, nunc per eoſdem ab improbiſsimis hominibus extrema pericula & exitium comparentur? patiemini iſtorum hominum audaciam ueſtris armis eſſe munitam, & eccleſiam Chriſtianam indignis modis uexari? quæ nullum aliud in uos ſcelus admiſit, quàm quòd ueſtræ ſalutis deſiderio flagrans, licet ſe tot ictibus hæreſum ſauciam, uulneratamq; conſpiciat, maiori tamen erroris ueſtri, quàm ſuæ calamitatis dolore confecta, non tam ſua, quàm ueſtra uulnera, non tam ſuas acerbiſsimas plagas, quàm perniciem

ueſtram, & miſerabilem interitum dies, noctesque lamentetur. Sed redeo ad te, Fabrici, qui poſtquam principum gratiam nefaria aſſentatione tibi conciliaſſe credidiſti, & tuos milites ad prælium excitaſti, eminus admones eſſe pugnandum: quoniam illi, inquis, quos tuos hoſtes appellas, Tridentum, locum uidelicet inſidiis aptum, occupauerunt, Caudinis furculis non multùm abſimilem; quem ſæpe uobis fraudi & damno fuiſſe criminaris. Primùm illud à te ſcire uelim, quæ ſint iſtæ fraudes, & damna hoc in loco uobis illata: nunquid aliquando huic Tridentino concilio interfuiſtis? nunquid aliquod de uobis unquam ſupplicium ſumptũ eſt? niſi tu fortaſſe ſanctiſsima decreta, quæ tunc ad eccleſiæ ſalutem ab illis patribus confecta ſunt, fraudes & incommoda ueſtra interpretaris, latronum & ſceleratorum hominum more, qui iuſtiſsimas & ſaluberrimas leges, quòd ſuis conatibus obſiſtant, & ſupplicia comminentur, quòd illis ſuum exitum contineri uideant, fraudes & incommoda ſua dicere conſueuerint. quod ſi ſic eſt, Fabrici, facilè patiar iſtud à te ſacrum concilium, & latibula, & inſidias, & furcas Caudinas, & fraudes ueſtras appellari. Sed quàm ineptè inſidias nuncúpaueris, non'ne uides? quid obſecro, hîc tectum? quid occultum? quid ſimulatum? quid fraudulentum? nunquid non edictum ſummi Pontificis diligentia, in omnes Chriſtiani orbis prouincias delatum eſt? non'ne reges omnes, & principes Chriſtiani rogati, ut adeſſent? non'ne data publica fides? non'ne locus definitus? non arma ad diſputandum conſignata? non'ne ſumma ſecuritas promiſſa? cur tu rem tam claram, tam apertam, tam patentem, inſidias & fraudes appellas? Sed meritò Fabrici has cautes, & prominentes ſcopulos exhorreſcis, inter quas ſacrum concilium, petra, inquam, eccleſiæ firmiſsima, deliteſcat; ad quam ne aliquando tot errorum fluctibus iactatus impingas, iure optimo formidare debuiſti, meritò iſtas Alpium fauces, has, inquam, Tridentinas anguſtias, tanquàm Caudinas furcas pertimeſcis; ſed ſi pio, ſinceroque animo, non hoſtili, & inimico hæc perpendere Fabrici uoluiſſes; nihil antiquius, nihil tibi iis furculis Caudinis glorioſius duceres. in quibus non Samnitum contumelioſo, ſed

Montani calumnia.

triumphali eccleſiæ iugo collum ſubdere debuiſſes, quod non in aliquam uobis ignominiam, ſicut illud Samnitum Romanis, ſed in ſummam gloriam; non in dedecus aliquod, ſed in honorem & laudem; non in ſeruitutem turpem & miſeram, ſed in glorioſam, & dulciſsimam libertatem redundaret. Iugum eſt hoc Chriſti ſuauiſsimum, quod à uobis inſolenter excuſſum iterum piiſsima mater eccleſia ueſtris cupit ceruicibus imponere. Iam uerò poſtquam id, quod tibi ex officio calonis incumbebat, præſtitiſti, ut à conuiciis, & opprobriis orationem auſpicareris, & ſacroſanctam ſynodum maledictis onerares, prætermiſſa iam illa prima iniuriarum uelitatione, depoſita illa calonica perſona, grauiorem aſſumens, quam diutius natura & ingenio reclamante ſuſtinere non poteris. Te uelle toti orbi conteſtatum facere polliceris huius concilij adeundi, iuſtas, & idoneas cauſas reperiri nullas; innumeras uerò & graues, eius declinandi, atque fugiendi: & tamen prætermiſſo priori membro diuiſionis, ad ſecundum acceſsiſti, quia uidelicet, ſi grauiſsimas eius declinandi cauſas oſtendiſſes, nullas etiam iuſtas eſſe ueniendi conteſtatum eſſet. nunquid tam cæcus es Fabrici, ut in tantis ruinis afflictæ, & diſsipatæ religionis, nullas tu ſolus adeundi concilij, iuſtas, & honeſtas cauſas inuenias? uides ardentem bello Galliam, & hoc tantum incendium à uobis excitatum eſſe cognoſcis; uides perditam Angliam, atque profligatam; uides tuam Germaniam infinitis erroribus æſtuantem; uides, non modò hæreticis cum catholicis, ſed cum aliis etiam hæreticis inteſtinum bellum eſſe ſuſceptum; uides uarias hæreſes ueluti furias toto orbe uolitare; uides non ſolùm miniſtros pſeudoeuangelicos inter ſe digladiare, ſed imperitam multitudinem in uarias ſectas ſic eſſe diſtractam, ut parentes & filij, patres & ſorores, una iam domo contineri non poſsint; uides inde tot cædes, incendia, ſeditiones, templorum ruinas, urbium euerſiones promanaſſe; uides Chriſti tunicam ueſtra culpa ſciſſam, atque diſsipatam; uides altera ex parte ſpem unicam inueniendæ ueritatis, reformandi eccleſiam, tollendi ſchiſmata, conciliandæ pacis, & extinguendi hoc tantum incendium, in uno concilio Tridenti-

no eſſe collocatam, atque hoc unicum ſemper fuiſſe perfugium, & aram calamitoſis, & afflictis eccleſiæ rebus; uides eccleſiam mœſtam, & lugubrem ueſtris genibus prouolutam & ſupplicantem, ut hoc ſanctum concilium adeatis, ut omnium conſenſu, opera & ſtudio paci conſulatis, & ſuis uulneribus medeamini: & nullas tu iuſtas & honeſtas cauſas eſſe ueniendi audebis dicere? Sed quid mirum, ſi homini tam perdito, & improbo, cui ſalus, niſi in eccleſiæ naufragio conſtare non poteſt, cauſæ, quæ eccleſiæ ſalutares, & ſibi pernicioſæ ſunt, iniuſtæ uideantur? Sed quoniam te his maximis, & grauiſsimis cauſis comprehenſum, & conuictum uidebas, ut etiam ſi fulgentes gladij, ſi ignes, tormenta, cruces, extrema denique omnia imminerent ſupplicia, forti & infracto animo eſſent adeunda, ut ruenti eccleſiæ ſubueniretur, mirum profectò eſt, ad quàm leuia pericula, & inanes quoſdam metus confugeris, quibus uos uehementer deterreri contendis, quo minus ad concilium accedatis. itaque omnes non ueniendi rationes in duas à te partes uideo fuiſſe diſtributas: altera periculi magnitudo, altera uerò contumelia ueritatis comprehenditur: quia hæc, inquis, profectio in primis eſt periculoſa, deinde uerò in ueritatem, in Deum, & proximum contumelioſa. periculi ſanè magnitudinem dicis fuiſſe quidem contemnendam exemplo martyrum, ſi aliquid utilitatis ſecum afferret; ſed nunc diſcrimen eſſe certum certa cum impietate coniunctum, ita ut periculum à ſcelere ſeparari non poſsit. Quis iã non rideat huius hominis infantiam & ſtultitiam ſingularem, qui non intelligat ſe pugnantia dicere? Obſecro te Fabrici, cur periculum certa cum impietate dicis eſſe coniunctum? nunquid quia, ut inferius affirmaſti, ſequetur ueritatis abiuratio? qua ergo ratione conſtanter polliceris te excelſum & erectum martyris animum, ſi eſſet opus, ad cauſam allaturum, ſi periculi magnitudine te à ueritate auocari poſſe pertimeſcis? cur certam impietatem appellas eam, quæ ex tua libera pendeat uoluntate? niſi fortaſſe qui tuum iſtud pectus inconſtans, atque ſacrilegum habeas exploratum, impietati aſſuetum, & in eam propenſum, atque procliue cognoſcas, te nullo negotio in eam

Non ueniendi rationes à Montano i duas partes diuidi.

poſſe deduci arbitraris. quòd ſi eam ob cauſam, quam paulò inferius adducis, certam impietatem cum periculo dicis eſſe coniunctam, qua nefarium eſſe cenſes te iis cœtibus adiungere, qui cum pietate, & Chriſto bellum gerere ſtatuerunt, cuiuſmodi dicis eſſe concilium Tridentinum, ò audaciam, & improbitatem: ò dementiam hominis inauditam, qui dum impietatis crimen effugere conabaris, in atrociſsimum ſacrilegij ſcelus incidiſti. Quæ maior impietas fingi, aut excogitari poteſt, quàm te tam ſanctum, tam iuſtum, tam innocentem iudicare, ut ſanctiſsimum concilium, quaſi ſceleratiſsimum tuo conſortio indigniſsimum cenſeas? quod ſacrilegium maius, quàm tot eccleſiæ paſtores, tot principes Chriſtianos, non modò impios, & ſceleratos dicere, ſed eos, qui ſe illis adiungunt, eodem impietatis crimine reos eſſe cenſere? quæ deteſtabilior inſolentia, quàm improbiſsimum, & ſceleratiſsimum nebulonem ſacro œcumenico concilio dicere audere, Recede à me, quia mundus ſum? O' os impuriſsimum, ò cœnum, ò monſtrum, ò ſcelus ipſum & impietas, quibus enim te aliis nominibus ac tanta improbitate dignis appellem, prorſus ignoro. neque ulla eſſe arbitror, quæ ſceleris magnitudinem poſsint exprimere. nam linguæ, atque mentis officia inaudito flagitio ſuperantur. Ite nunc, ò uiri Germani, atque horum magiſtrorum manſuetudinem, pudorem, & modeſtiam imitamini: immo pudeat uos aliquando talium miniſtrorum. Sed obſecro te, Fabrici, nec enim tecum iam agam hoſtiliter, & inimicè, quid eſt, quòd impietatis notam pertimeſcas, ſi tu illorum factis, atque decretis non modò non conſentias, ſed te fortiter opponas, obſiſtas, atque reclames? atqui dices, occludetur uox, indicetur ſilentium, crux, ferrum, flammæ parabuntur. eſto. ita eſſet, Fabrici, quòd tamen longè abeſt à pietate ſacri concilij, & ab ea ſecuritate, quam uobis fide publica pollicetur. Impietatiſne tuæ, ſi ſic eſſet, ueſtigium his aliquod appareret? nunquid non eris officio tuo perfunctus? non'ne credis te uera ſentire, nos errare; te ſeruire honori Chriſti, nos detrahere; à nobis lumen euangelicæ ueritatis extinctum, à uobis è tenebris extractum; à nobis contemni ſcriptu-

ram, uiolari uerbum diuinum? Chriſti euangelium, mortem, ſanguinem & gloriam conculcari? quæ igitur erit non iam impietas, ſed maior, & uberior laus, quàm te iis hominibus obuiam ire, qui hæc iudicio tuo facere conantur? quòd ſi nihil profeceris, glorioſus erit conatus, quæ illuſtrior uictoria? qui triumphus glorioſior? quæ martyrij corona præclarior? quàm pro Chriſti gloria clariſsimum mortis genus oppetiuiſſe? nullum, dices, inde emolumentum ad noſtros redundauit; atqui ſanctiſsimi, & fortiſsimi martyres, ut probè noſti, quorum te imitatorem facilè futurum affirmas, cùm acerbiſsimè torquerentur, nullum aliud commodum, quàm Chriſti gloriam, ueritatis defenſionem, & ſuæ ſalutis, & fœlicitatis ſpem ante oculos habuerunt, nec eam utilitatem ſpectarunt, quam eſſent tyrannis, & carnificibus allaturi: quos ſæpe multò magis conſtantia, & illa ſancta libertate exacerbabant, & eorum crudelitatem ad alios etiam trucidandos incendebant. quanquam quod maius commodum eſſe poteſt, ſi illa, quæ defendis, uera eſſe arbitraris, quàm ut tuo ſanguine conſignentur, tui etiam magis firmi, atque conſtantes reddantur, ad ea complectenda, quorum tu cauſa te morti deuoueris? Quid tibi poterit eſſe glorioſius, quàm ſi te illi in ſanctorum numerum adſcribant, & diuinis honoribus, tanquam ſanctiſsimum martyrem, proſequantur? cur ergo, quod metu debiti ſupplicij, quod reclamante conſcientia, quæ te damnatum iam eſſe proclamat, facere non audes fugiendæ impietatis cauſa, te nunc euitare mentiris? Credo ego te, Fabrici, cùm hæc ſcriberes, exiſtimaſſe hîc armatos eſſe ſatellites; hîc faſces, ſecures, gladios, flammas; hîc iam paratos eſſe carnifices, qui te raperent ad ſupplicium; omnia ſuſpecta, omnia formidoloſa, omnia tibi mortem comminari crediſiſſe, aut finxiſſe te credere, ut & ſacrum concilium apud tuos ſceleris argueres, & iuſti alicuius timoris, licet falſam, & ſubdolam, excuſationem prætexeres; ut ſi non uero, ſimulato ſaltem timore nos ab hac profectione meritò retardari contenderes. Non hîc homines armatos, Fabrici, ſed togatos; non belli, ſed pacis auctores; non hoſtes, & inimicos, ſed pios, & miſericordes parentes ſalutis ueſtræ cu-

piditate flagrantes inuenies. nulla uis, nullæ inſidiæ, nullæ fraudes, nullum hîc uobis imminet periculum, aut comparatur; ſed ſumma ſecuritas, humanitas, pietas, ſinceritas, ardens patrum ſtudium non perdendi uos, ſed ſanandi. Verùm enimuero, huius periculi, quod tantopere hic miles ignauiſsimus pertimeſcit, magnitudinem in primis in ipſa ſede & loco concilij dicit deliteſcere: liberam aliquam aſſerit Germaniæ ciuitatem præſtitui oportere, atque illam imperatoris, & omnium principum Germanorum fide, & auctoritate communitam. iis enim terroribus conſcientiæ hic martyr fortiſsimus concutitur, & agitatur, ut ſe niſi omnium principum Germanorum armis tutum, & ſecurum eſſe non poſſe putet. Erras Fabrici, ſi ulla tam iniuſta eſſe arma arbitraris, quæ impietati & ſceleri diu patrocinentur. ubique tuta eſt nuda, & inermis innocentia: armata impietas nullibi poteſt eſſe ſecura. Ipſi illi Germaniæ principes, qui concilium Conſtantienſe ſuo patrocinio, & auctoritate protegebant, eoſdem illos gladios, quibus libertatem concilij tuebantur, ad ſumendum de Ioanne Hus, & Hieronymo Pragenſi maioribus ueſtris iuſtiſsimum ſupplicium conuerterunt. Quomodo ergo te in libera Germaniæ ciuitate tutum eſſe poſſe confidis, in qua exitum miſerabilem conſpicias eorum, quorum ueſtigia ſequeris? nunquid ſolas Germaniæ ciuitates liberas eſſe arbitraris? nunquid tam eris audax & impudens, ut tu hoſtis eccleſiæ locum eccleſiæ præſcribas, in quo concilium celebrare debeat? quis unquam hoc ueterum fecit hæreticorum? exortas certis in prouinciis hæreſes concilia in eiſdem celebrata deleuerunt. hinc Nicæna, Africana, Toletanaque concilia, & alia etiã quãplurima extitiſſe legimus. Cùm ergo iam ipſas lutheraniſmi radices Germanicum illud concilium Conſtantienſe, illarum trunco combuſto, extirpauerit; cùm nunc non ſolùm Germania, Hungaria, atque Boemia, ſed Anglia, atque Gallia, immo penè totus Chriſtianus orbis hoc communi morbo laboret; cùm eò proceſſerit incendium, ut in omnibus regionibus aut apertas flammas, aut obſcuras aliquas, latenteſque ſcintillas uideamus: quis locus aptior celebrando concilio, quæ ciuitas accommoda-

tior reperiri potuit Tridentina? quæ in ipſis Italiæ, Germaniæ, Galliæque finibus poſita, quæ tot principum Chriſtianorum, & aliquorum etiam Germanorum præſidio munita, facilem omnibus, & uobis potiſsimum aditum exhiberet, niſi uos non tam locum, quàm cauſam ſuſpectam haberetis? Sed quid ego hac de re plura? ſic enim exiſtimo, Fabrici, ſi uel Auguſta, uel Baſilea, uel illud ipſum leuiſsimorum, & ſceleratiſsimorum transfugarũ aſylum Geneua, concilij ſedes deligeretur, in extremam te Scythiam abderes: & ibi ſolum liberum locum eſſe diceres, non in quo liberè ſententiam ferre poſſes, neque enim id quæris, ſed in quo liberè petulantia iſta uti, & inter illas etiam Scythicas niues liberè ſcortari potuiſſes. neque enim liberum uos locum, ſed diſsimulandi flagitij rationem aliquam inueſtigatis, ne ſe Germania deceptam à uobis, & circumuentam agnoſcat. Sed quæ eſt iſta tua improbitas, & ſtultitia? qui cùm liberam nunc Germaniæ ciuitatem, principum Germanorum armis ſeptam, concilio celebrando poſtulares, ſubinde inferas, eiuſmodi eſſe concilij patres, qui neque imperatoris, neque principum auctoritate in officio contineri poſſint, quibus & reges, & imperatores hactenus fuiſſe ludibrio falsò criminaris? nam ſi ab illorum perfidia, & crudelitate (utar enim tuis uerbis) nullus locus tutus eſſe poteſt; idem erit, cogi concilium Geneuæ, ac ſi Romæ cogeretur. quid reiicis culpam in locum? cur non apertè tuam hanc mentem ſceleratam explicas? quanquam quis eſt, qui non intelligat, niſi planè plumbeus ſit, quid iis impoſturis moliaris. Sed illud abs te quæro, Fabrici, quando concilium ludibrio habuit imperatores, & reges? quando non illos ſummo honore, & obſeruantia proſecutum eſt? cur tam apertè mentiris? nunquid illos tam cæcos, & dementes putas, ut ſperes tam aperto mendacio, & tam ſtulta aſſentatione nobis inuiſos, & tibi propitios reddere poſſe? ſed quamuis principum armis ſperes illos coerceri poſſe, nihil tamen apud illos tuti, nihil fidi eſſe cauſaris, quibus etiam ſi inuitis ab aperta ui ſit temperandum, ad eas artes ſe conuertere procliue eſt, quarum Romana curia iam diu ſe magiſtram profitetur. quid hoc eſt, Fabrici? quas tu mihi ar-

Montani ratio.

tes narras? quæ figmenta? quæ ſomnia? quæ tibi omnia formidanti metus ſuggerit? quomodo fidem publicam uiolatam fuiſſe monſtrabis, ut inde coniecturam ducere poſsis? quando concilium aliquod iniquis artibus ad hæreticorum perniciem uſum fuiſſe oſtendes? profer aliquod exẽplum? cur, quod nunquam factum eſſe uides, pertimeſcis? At uerò concilij patribus uel ea ratione non eſſe fidendum cenſes, quibus perſuaſum eſt, uos impunè è medio poſſe tolli; uos quidem, Fabrici, & reliquos omnes, qui ad concilium uocantur, quibus publica fide cauetur, tantum abeſt, ut hoc ſacrum concilium capitali ſupplicio affici poſſe cenſeat, ut in eos, qui uel leuiſsima uos affecerint iniuria, grauiſsimas pœnas eadem illa publica fide decernat. at uerò rebelles, & pertinaces hæreticos, hoſtes religionis, perturbatores pacis, quibus decretum eſt, in antiquis erroribus permanere, ſacrorum conciliorum contemptores, qui ſuperſtites maxima damna eccleſiæ, & Chriſtiano populo poſſent inferre, hos quidem, iudicamus, impunè è medio tolli poſſe, & non impunè modo, Fabrici, ſed ſanctè, ſed iuſtè, ſed glorioſè. Nunquid, obſecro, ſumptum de ſceleratis hominibus iuſtum ſupplicium, tu crudelitatem appellabis? ſi medicus putrida, & emortua membra, quæ toti corpori interitum minarentur, non obſcinderet; ſi paterfamiliâs ſceleratos, & improbos ſeruos, qui domum incendiſſent, ſubſtantiam omnem, & domini fortunas diſsipaſſent, filios trucidaſſent, nulla pœna afficiendos duceret; ſi magiſtratus latrones, adulteros, homicidas, incendiarios impunè in republica uerſari pateretur: non'ne illum crudelem, impium, & reipublicæ hoſtem meritò diceremus? uos uerò, qui Chriſti ſigna deſeruiſtis; qui eccleſiam Chriſtianam erroribus, & armis acerbè, & crudeliter uulneraſtis; qui filios ab eius gremio, cum ſummo illius dolore, & lacrymis abduxiſtis; qui ſeruitia concitaſtis, & illorum temeritatem, contra eccleſiam Chriſti, furore ueſtro, & perſuaſionibus impuliſtis, & armaſtis; qui Solymanum, acerrimum Chriſti hoſtem, contra Chriſtum ſolicitaſtis; qui urbes incendiſtis, fana ſpoliaſtis; qui ipſas aras Chriſtianorum ſanguine cruentaſtis; qui tot Chriſtianorum animos è miſera

ſeruitute dæmonis ereptos iterum illius tyrannidi mancipaſtis, & æternis ſuppliciis addixiſtis: hoſtes Chriſti, uaſtatores eccleſiæ, depeculatores templorum, euerſores urbium, fanorum ſpoliatores, labem denique atque perniciem Chriſtianæ religionis dicere non audebimus, è medio uos impunè & iuſtiſsimè poſſe tolli? Nunquid crudele tibi uideri debet, ſi afflicta, & calamitoſa mater eccleſia acerbiſsimum illum dolorem, quem filiorum morte concepit, hoſtium nunc ſupplicio lenire cupiat? nunquid principes Chriſtiani crudeles tibi uidebuntur, ſi tantorum criminum reos, eccleſiæ iudicio damnatos trucidauerint? Terra quondam indignabunda, ſe uindicem diuinarum iniuriarum exhibuit, & ingenti hiatu patefacto Chore Datã, Num. 16. & reliquos ſchiſmaticos abſorpſit: & nunc reges Chriſtiani, cùm diuinam maieſtatem offenſam, obſcuratam Chriſti gloriam, uexatam & dilaceratam eccleſiam uiderint; uos tantorum malorum auctores ad Dei contumeliam, & maiorem eccleſiæ perniciem diutius uiuere patientur? à muto, & inanimi elemento Deo illata contumelia indignationem extorſit, & à Chriſtiano pectore non extorquebit? Oza, 2. Reg. 6. quòd arcam teſtamenti, uel leuiter attigiſſet; Ozias, quòd 2. Paralipom. 26. tus Domino arrepto turibulo adoleuerit, diuinam illicò animaduerſionem experti ſunt: & nos illos, qui popularẽ multitudinem, ſacerdotum Chriſti officium uſurpare uoluerunt; qui in ſancta ſanctorum, ipſam uulgi fæcem immiſerunt; qui ſacra omnia turpiter profanarunt, immanes, & barbari cenſendi ſumus, ſi illos pro tantis ſceleribus pœna aliqua dignos iudicemus? quanquam piiſsima mater eccleſia, manſuetiſsimum ſponſum Chriſtum imitata, qui Ezech 28. non uult mortem peccatoris, ſed ut conuertatur, & uiuat, poſt acceptas tot à uobis iniurias, & acerbiſsimas plagas, non uult interitu ueſtro ſua curare uulnera, non optat ſalutem ſibi, hoſtium ſupplicio conſtare: quin potius cùm uos interfici uidet, corporum ſimul, & animorum ueſtrorum luctuoſum, & miſerabile funus acerbioribus lacrymis proſequitur. Nulla, mihi crede, ſuauior, nulla iucundior, eius uulneribus medela adhiberi poſſet, quàm ſi eos, quos materna indulgentia educauit, quos cæleſtibus bonis, & be-

neficiis ornauit, & nunc hoſtes acerrimos experitur, pœnitentia ductos, & ad ſe reuerſos, in ſuo rurſus ſinu, atque gremio decumbentes uideret; dici non poteſt, quanto perfunderetur gaudio: conſpectu ſanè ueſtro ſuauiſsimo, omnem priſtini doloris ſenſum abieciſſet, non uos plectendos, ſed ornandos cenſeret: Athenienſium illa ueteri lege, τῆς ἀμνηστίας, ſempiterna obliuione acceptas iniurias ſepeliret. hoc unicum illi ſolatium præteritæ calamitatis memoriam eriperet, & eius lacrymas abſtergeret: immo quas hactenus copioſas, & acerbas interitus ueſtri dolor exprimebat, nunc cõcepta de reditu, & ſalute ueſtra, lætitia, dulces, & uberiores expreſſiſſet. Redi igitur Fabrici in gratiã tam piæ, & officioſæ matris, quæ te ſummo amore, & caritate complectetur, neque amplius tuæ perfidiæ, neque uulnerum ſuorum recordabitur. Sed redeo iam ad te; qui cùm nullum in loco periculum reperire potuiſti, quod uos ab hac profectione deterreret; ad Patres, qui in hunc locum conuenerunt, gradum facis. qua in parte egregiè ſanè triumphat, & exultat oratio tua, nacta, ut exiſtimas, argumentum, ingenio tuo, moribus, & officio dignum, qui calonis partes in hoc tanto bello ſuſtinere uoluiſti. neque ſatis tibi uiſum eſt, ſi aliquos ex patribus contumeliis onerares, niſi ſacrum ipſum concilium petulantiſsimis iniuriis afficeres, & irrideres, quòd in fide publica ſe ſacrum, & œcumenicum appellauerit: & uentoſos illos, atque ambitioſos titulos eſſe dicis. In primis, quid hoc, obſecro, Fabrici, ad eam, quam agis, cauſam pertinebat? quid hoc ad illud periculum, quod uobis imminere criminaris? an, quòd ſe concilium ſacrum & œcumenicum appellet, illico tibi uenienti periculum capitis comparatur? niſi fortaſſe, qui ſacra omnia profanaſti, ad unius ſacri concilij nomen exhorruiſti. an timuiſti fortaſſe, ne à calonis munere, & officio recedere, & ne non ſatis procax, & maledicus uidereris, niſi & titulum etiam ipſum concilij primùm dilaceraſſes? an qui nihil in cauſa præſidij reperiebas, ſaltare, aut inſultare potius extra chorum, euagari, inquam, extra cauſam, & in communem maledicentiæ locum, audaciæ tamen tuæ proprium & peculiarem, excurre, & impudens potius,

quàm indiſertus orator uideri uoluiſti? Difficilis eſt ſanè huius tanti ſceleris reprehenſio: nam illud ſilentio præterire non poſſum, qui uehementer cupiam oſtendere, quò ſit progreſſa iſtorum hominum impudentia, ut eos, ſicuti par eſt, ut improbos, & ſceleratos, deteſtentur omnes, & uos, uiri Germani, pudeat aliquando talium præceptorum. explicare uerò uix audeo, ueritus, ne ipſe etiam impudentiæ crimen incurram, ſi uel ea commemorauero, quæ ſaluo Chriſtiano pudore commemorari non poſſunt. ſed non nulla prætermittens, & huius hominis improbitati, atque meo pudori condonans, reliqua, quæ uel etiam nominare religio eſt, quo breuius & modeſtius potero, ſi tamen res modeſtè fieri poteſt, reprehendam, & accuſabo. Tu'ne Fabrici ſacrum & generale concilium, quod auſpiciis Spiritus ſancti cogitur, & illius præſentia cohoneſtatur, quòd ſe ſacrũ & œcumenicum appellet, arrogans & ambitioſum eſſe clamabis? tu'ne conciliũ deſertæ religionis, hoſtis ipſe religionum omniũ, tu'ne eccleſiam catholicam oppreſſæ ueritatis, oppugnator ipſe euangelicæ ueritatis accuſabis? Non iã tibi tot ſanctiſſimorum patrũ, qui huic interſunt concilio, auctoritatem, ſapientiam, religionem obiicio, quæ ſceleratiſſimorum etiam hominum petulantiſsimas linguas, præter unam calonis Fabricij cohibere potuiſſent; ſed ipſam Dei maieſtatem, quam ſuſpicere, ipſum Spiritus ſancti numen, quod reuereri, licet eſſes improbiſsimus, debuiſſes, oppono. Non'ne ſatis erat, ſummum Pontificem, & eccleſiæ paſtores indigniſsimis modis exagitaſſe, niſi in Spiritum ſanctum ipſum, tam impiè nunc eſſes contumelioſus? nihil iam erit neque in terra, neque in cælo tam ſanctum, quod ſacrilegam ueſtram maledicendi licentiam poſsit effugere? Quid igitur miramur, quamlibet ſanctos, ſapientes, & pios homines iniuriis, & opprobriis ab iſtis onerari, quibus uel ipſa Dei maieſtas ludibrio iam ſit? non'ne licebit per te, Fabrici, concilio, ſacri, & œcumenici nomen, quod tam longi præſcriptione temporis obtinuit, nunc ſuo ſibi iure uindicare? Non tibi illorum uerborum ueniebat in mentem, quibus princeps Apoſtolorum Petrus in Hieroſolymitano concilio uſus eſt. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis. quibus indica- Act. 15.

uit ſe, eorum, quæ decreta fuerant, ad conciliandam pacem, comitem & conſiliarium Spiritum ſanctum habuiſſe, & eũdem futuris conciliis præſentem adfuturum ſignificauit? quòd ſi tu concilium hoc non legitimè coactum, ſi ex una, aut altera tantùm prouincia uocatos epiſcopos, ſi nullo regum & principum Chriſtianorum conſenſu, ſi alieno tempore, ſi importuno loco, ſi non iuſta cauſa conuocatum oſtendiſſes; tamen qui tot & tantos antiſtites tam impudenter inſectareris, audaciæ & ſceleris crimen effugere non poſſes: nunc uerò cùm iis de rebus nec uerbum ullum feceris, nec facere potueris, cùm uideas ſanctiſsimas cogendi concilij, & antiquiſsimas leges fuiſſe ſeruatas, cùm nullum aptius tempus, nullus conuenientior locus, nulla iuſtior cauſa, nullum communius uotum, neque ardentius ſtudium inſtaurandæ religionis eſſe, aut deſiderari poſsit; quæ iſta eſt improbitas, quæ dementia, quis furor, ut tantum concilium, tam neceſſarium, tam oportunum, tam ſanctum tam improbis tu maledictis, iniuriiſque traduxeris? nam quòd concilij Patres & paucos & ſcenicos & creaturas omnes ſummi Pontificis dixeris, & quòd ſe œcumenicos appellauerint, irriſeris, ſit alterum ſtultitiæ, alterum impudentiæ tuæ ſingularis. hoc planè ſæculo, quo tota Chriſtiana religio in has anguſtias Europæ coniecta eſt, quarum etiam magnam partem Turcæ, & hæretici occuparunt, cur ducenti & quinquaginta patres, pauci tibi quidam epiſcopi uidentur, cùm pauciſsima concilia proferre poſsis, in quibus maior paſtorum numerus repertus ſit? quòd uerò à Romano Pontifice creatos, ſcenicos, & Pontificis creaturas per contemptum appelles, non quidem tu Fabrici Pontificis factum, ſed CHRISTI opt. max. inſtitutum reprehendis & irrides. qui cùm Petrum eccleſiæ ſuæ ſupremum paſtorem tam apertis uerbis declarauit, illius uoluntate, conſilio, atque auctoritate inferiores alios paſtores creari, & certis prouinciis præfici, atque conſecrari decreuit. Sed cogor iam improbiſsima conuicia, quæ tu latronum, & nequiſsimorum hominum inducta ſimilitudine, in hunc ſacrum ſenatum conieciſti, ſilentio prætermittere, ut & piis auribus conſulam, & pudori meo. lateat

per

per me hoc tantum ſcelus, quod ſi prodiret in lucem, uix poſſes illius inuidiam ſuſtinere: ſed malo modeſtus, quàm nimis uehemens, & acerbus reprehenſor uideri. malo te hac infamia carere, quàm me uiolati pudoris crimine laborare. Illud tibi, Fabrici, affirmare poſſum, me, cùm ea legerem, ſortem tuam infelicißimam doluiſſe, & non ſine ingenti mærore, & ſtupore illam orationis tuæ partem percurriſſe, conſiderantem reperiri aliquem in Chriſtiana republica, qui ſe Chriſtianum, euangelicum, ſolius diuini uerbi cultorem, qui ſe in ſola Chriſti ſchola educatum, & edoctum, qui ſe manſuetudinis illius, & bonitatis imitatorem eſſe glorietur, tam furioſum, tam cæcum, tam amentem, qui cùm illa tam impudenter in concilium effutiret, & eructaret, ſe tamen cum Chriſti præceptis, & illius modeſtia pugnare, qui ſe hac uia Chriſti potius hoſtem, quàm imitatorem exhibere, non animaduerteret. Sed emergat iam oratio ex iſto cœno, in quo diutius cum homine iſto uolutatur: quanquam quò ſe uertet, ubi non in cœnum & lutum illi ſit impingendum? quid enim aliud iſtius os impurißimum tota ſua oratione, quàm turpißimum cœnum, & teterrimam ſentinam conuiciorum exhalat? Venio nunc ad illam quæſtionem iuris & facti, in qua cùm te cuperes iuriſconſultißimum oſtentare, ineptißimum tabulam prodidiſti. Oecumenici concilij titulum Tridentino concilio conuenire non poſſe contendis, ac proinde integrum illi non eſſe, œcumenici concilij nomine, cauere publica fide, cùm id faciat, quod iure facere non poteſt; & perinde eſſe, ac ſi ueterator aliquis priuilegia conferat in optima quantumuis forma. huius uerò criminis, unicam illam probationem inducis, quòd uidelicet patres huius concilij omnia ſua ad Romanum Pontificem, ceu ad caput, referant: quæ quàm nequiter ab illo uſurpentur, notius eſſe dicis, quàm ut egeat probatione. Quid hoc eſt, Fabrici, rem longè difficillimam & grauißimam, legum ipſe & iuris peritißimus ineptißimo argumento, & nequißima contumelia confirmatam ſatis, & ſtabilitam eſſe putaſti; an quòd ſacrum concilium Tridentinum, Pontificem Romanum, ſupremum eccleſiæ paſtorem, Petrique ſucceſſorem, agno-

ſcat: & id faciat, quod Nicænum, Conſtantinopolitanum, Chalcedonenſe, quod omnia etiam alia ſacroſancta & œcumenica concilia fecerunt, omne illico ius, & poteſtatem amittet? an quòd omnia ad illum, tanquam ad ſummum iudicem, deferantur, ut illius cenſura, & auctoritate confirmentur, eam ob cauſam fides concilio ſublata, & omnis illi poteſtas erépta eſt? Quid concilio facies Nicæno, & Chalcedonenſi, quæ diuus Gregorius tanquam Dei euangelia, ueneratur: quæ non ſatis decreta ſua firma iudicarunt, niſi Romani Pontificis fuiſſent auctoritate confirmata? etenim ſacrum illud Nicænum concilium à Romano Pontifice Syluestro poſtulauit, ut quæ à tot patribus definita contra impiam, & ſacrilegam Arrij hæreſim, & ſtatuta fuerant, ab eo confirmarétur. quod quidem literæ ad illum
„ miſſæ apertiſsimè teſtantur iis uerbis; Quoniam omnia
„ corroborata de diuinis myſteriis eccleſiaſt. utilitatis, quæ
„ ad robur pertinent ſanctæ eccleſiæ catholicæ & Apoſtolicæ,
„ ad ſedem tuam Romanam explanata, & de græco redacta,
„ ſcribere confitemur; nunc itaque ad ueſtræ ſedis augmen-
„ tum accurrimus roborari. & paulò poſt; Quidquid autem
„ conſtituimus in concilio Nicæno, precamur, ueſtri oris
„ conſortio confirmetur. Neque uerò putandum eſt concilium omnium celeberrimum ad Syluestrum Pontificem Romanum confugiſſe, niſi exiſtimaſſet, conciliorum decretis tantæ auctoritatis acceſsionem eſſe neceſſariam. iam uerò & frequentiſsima illa Chalcedonenſis ſynodus ſexcentorum triginta epiſcoporum, poſt lōgam cum hæreticis concertationem, poſt confecta decreta, quibus hæreſes damnabantur, licet beatiſsimi Leonis Pontificis Romani legati interfuiſſent, eorum tamen, quæ geſta erant, rationem illi reddendam eſſe putauit, ut eius auctoritate confirmarentur, & quaſi extrema adhibita manu perficerentur. quæ quidem omnia, cùm per literas expoſuiſſent, cùm eius auctoritatem impensè commendaſſet Petri, ſucceſſorem, &
„ quaſi quoddam ærarium Chriſtianæ fidei agnoſcens, Hæc,
„ inquit, ſunt, quæ tecum, qui Spiritu præſenſeras, & com-
„ placere tanquam fratribus deliberaſti, & qui penè per tuo-
„ rum Vicariorum ſapientiam uidebaris, à nobis effecimus.

Indicamus uerò, quia & alia quædam pro rerum ipſarum „
ordinata, quiete, & propter eccleſiaſticorum ſtatutorum „
definiuimus firmitatem, ſcientes quia, & ueſtra ſanctitas „
addiſcens, & probatura, & confirmatura eſt eadem. Qui- „
bus quidem literis ſacræ ſynodi, pontifex ſanctiſsimus re-
ſpondens illius ſe decreta probare, iis apertiſsimis uerbis
declarauit; Ne ergo, inquit, per malignos interpretes du- „
bitabile uideatur, utrum, quæ in ſynodo Chalcedonenſi „
per unanimitatem ueſtram de fide ſtatuta ſunt, approbem; „
hæc ad omnes fratres, & coepiſcopos noſtros, qui prædi- „
cto concilio interfuerunt, ſcripta direxi, quæ glorioſiſsi- „
mus, & clementiſsimus princeps (ſicut popoſci) in noti- „
tiam ueſtram mittere pro catholicæ fidei amore dignabi- „
tur, ut & fraterna uniuerſitas, & omnium fidelium corda „
cognoſcant me nõ ſolùm per fratres, qui uocem meam exe- „
cuti ſunt, ſed etiam per approbationem geſtorum ſynoda- „
lium propriam uobiſcum iniiſſe ſententiam in ſola, uideli- „
cet, fidei cauſa, quod ſæpè dicendum eſt, propter quam „
generale concilium ex præcepto Chriſtianorum principum, „
& ex conſenſu apoſtolicæ ſedis placuit congregari damna- „
tis hæreticis, qui ſi corrigi uoluiſſent, nulla penitus reſi- „
deret de uera Domini noſtri IESV Chriſti incarnatione du- „
bitatio. Vnde ſi quis unquam auſus fuerit uel Neſtorij „
perfidiam tueri, uel Eutychetis, ac Dioſcori impunè dogma „
defendere, & à catholicorum communione reſecetur, nec „
habeat eius corporis participationem, cuius abnegat ueri- „
tatem, fratres cariſsimi. Hæc Leo ille beatiſsimus, quæ „
apertiſsimè teſtantur conciliorum decreta Romani Ponti-
ficis auctoritate confirmari. neque uerò credibile eſt, ſan-
ctiſsimum uirum, quo nullus unquam ſanctior, ſapientior,
aut moderatior fuit, hanc ſibi auctoritatem ambitioſè uſur-
paſſe, aut tantum illud concilium eam illi fuiſſe delaturum,
niſi iudicaſſet ſibi illam diuinitus fuiſſe tributam. Quid
ergo? hæc duo tanta concilia, quæ tantum honoris, & au-
ctoritatis Pontifici Romano deferebant, omne illico ius,
uim, & poteſtatem omnem perdiderunt? quæ eſt iſta colle-
ctio? quæ noua legum, & iuris interpretatio? Sed illud eſt
magis ridiculum, quòd neque concilio, neque Pontifici

fidem adhibendam, uel eam ob cauſam eſſe dicis; Quòd cùm Pontifex reges, & imperatores à iuramentis, pactis, & conuentis abſoluat, quid uetat, quominus eodem iure in propria cauſa fruatur? deinde uerò neminem eſſe ais, qui ignoret Romanos Pontifices iuramentis, & bullis ſuis hactenus impunè luſiſſe. Quid ego aliud huic non argumento, ſed maledicto reſpondeam, non inuenio, quàm quod quidam accuſatori ſuo reſpondit; An quod tu non faceres, ego faciam? quod ergo tu perfide, & leuiſsime transfuga non faceres, id ſummum eccleſiæ Chriſtianæ paſtorem, & monarcham, id ſacrum concilium facturum fuiſſe putabis? Nam quòd Romanos Pontifices iuramentis luſiſſe criminaris, non'ne oportuit, Fabrici, in grauiſsimo flagitio, quod Chriſti Vicario obiiciebas, argumentum aliquod, aut ſignum, aut exemplum huius ſceleris proferre? non certum crimen notare? non citare teſtes? non locum, tempus, & perſonam perducere? ne tantum ſcelus à te confictum uideretur? nunquid tibi hoſti capitali tam apertè & impudenter mentienti fidem habendam eſſe credidiſti? Iam uerò ad conuellendam fidem publicam ſtylum conuertis. nam cùm Vergerius indictionem huius concilij à Pio quarto Pont. Max. factam, ſuis iam fuiſſet ſcriptis furoris & impudentiæ plenis inſectatus, qua quidem Germanos, & reliquos, qui ab eccleſia Romana ſeiuncti ſunt, dicebat minimè fuiſſe comprehenſos, neque ad concilium uocatos: tu nunc eam ſumpſiſti prouinciam, ut fidem publicam reprehenderes, & accuſares, & uos uocari à concilio non potuiſſe oſtenderes, ueriti ſanè, ne qui & indictionem, & fidem publicam uiderent, cùm tantum concilium cogi, cùm uos tam amicè, & beneuolè uocari intuerentur, & uos non adfuiſſe cognoſcerent, culpam in uos proditæ religionis deriuarent. Sed fruſtra hunc laborem ſuſcepiſtis: hos etenim duos teſtes ueſtræ pertinaciæ, indictionem uidelicet concilij, & fidem publicam, eccleſia Chriſtiana perpetuò eſt habitura: quos non modò præſens ſæculum, ſed ipſa etiam poſteritas intuentur: quorum incorrupto teſtimonio, iure uos tanquam rebelles & pertinaces religionis hoſtes damnatos iudicabit. Hanc igitur in primis publicam fidem, obſcuram,

ambiguam, & fraudibus plenam eſſe dicis, quod ego minimè miror, ſi ita tibi uideatur. nam quid mirum, ſi qui iam apud ſe ſtatuit in ueteri errore, pertinaciter permanere, nec ſacri concilij admonitionibus, nec eccleſiæ decretis acquieſcere, & ſcelerum conſcientia pauidus, & tremens concilio non intereſſe: hîc pietatem dolos; ſinceritatem, fraudes; lucem denique ipſam meridianam, noctem, & tenebras interpretetur. Primùm illud tibi reſpondeo, Fabrici, antiquis temporibus hunc morem cauendi fide publica, in uſu conciliis non fuiſſe. non tanta unquam audacia, non tantus furor, non tam petulans, & furens hæreticorum fuit licentia: qui cùm humana omnia iura, atque diuina uiolaſſent, ut ad concilium uenirent, iis ſecuritatis præſidiis indigerent. facilis aditus, & liber erat omnibus acceſſus: quia nulli ueterum hæreticorum, ſicuti uos nunc, cruentas innocenti Chriſtianorum ſanguine manus ad concilium attulerunt. ſcelerum igitur ueſtrorum magnitudo, uulnerata & meticuloſa conſcientia, quæ omnia etiam ſecuriſsima reformidat, & expaueſcit, hanc nunc à ſacro concilio publicam fidem extorquet. Illud etiam tibi deinde reſpondeo, ſummum Pontificem, cùm ad Germaniæ principes hac de re legatos mitteret, ab eis petiiſſe, ut ipſi arbitrio ſuo publicam fidem, qua uellent, forma conficerent, ſe illi libenter eſſe ſubſcripturum. Quid amplius à uobis optari potuit? Si hæc forma diſplicebat, cur non aliã à uobis confectam exhibuiſtis? cur hanc reprehenditis, cùm liberum fuerit, quam uelletis, obtinere? quanquam hîc nunc data publica fides ex uoto etiam, atque ſententia ueſtra, ut audio, confecta eſt: ego ſanè affirmare auſim, Fabrici, nulla alia in re magis hoc ſacrum concilium elaboraſſe, quàm ut ea fides publica conficeretur, quæ plena eſſet amoris, & beneuolentiæ, & quæ nullis calumniis patere poſſet: hanc dico fuiſſe illius mẽtem, hunc ſenſum, hoc omnium commune uotum; hoc animo patres ad eam rem delecti fidem publicam facere uoluiſſe, & confeciſſe: quam obſecro uos, uiri Germani, diligenter inſpicite, ut & ſincerum, apertum, & candidum concilij ſacri animum, & iſtius hominis meras calumnias deprehendatis. qui cùm

omnia ſibi intentare ſupplicium arbitretur, cùm magnopere debitas ſuis ſceleribus pœnas extimeſcat, nihil prius in hac publica fide reprehendendum duxit, quàm illam clauſulam, quæ de pœna in uiolatores conſtituit, quam obſcuritatis & ambiguitatis in ſe continere plurimum criminatur. ſic homini tam oculato, aut potius timore cæco, omnia obſcura, & tenebricoſa uidentur. Nolo rationibus contendere, agam tecum obſignatis tabellis: proferamus clauſulam ipſam, quæ ſic habet; Quod ſi ſancta ſynodus, aut
,, aliquis ex ea, uel ſuis cuiuſcunque conditionis, uel ſtatus,
,, aut præeminentiæ exiſtens perſcriptæ aſſecurationis, & ſal-
,, ui conductus formam, & modum in quocunque puncto uel
,, clauſula uiolauerit, (quod tamen auertere dignetur omni-
,, potens) & ſufficiens emenda non fuerit mox ſubſecuta, &
,, ipſorum arbitrio merito approbanda, & laudanda; habeant
,, ipſam ſynodum, & habere poterunt, incidiſſe in omnes pœ-
,, nas, quas iure diuino, & humano, aut conſuetudine hu-
,, iuſmodi ſaluorum conductorum uiolatores incurrere poſ-
,, ſunt, abſque omni excuſatione, aut quauis in hac parte
,, contradictione. Hactenus clauſula. Quid, obſecro, hîc, Fabrici, obſcurum, aut ambiguum? quod uerbum obſoletum & antiquatũ? immo quid non explicatum & apertũ? non'ne pœnas omnes diuino, & humano iure, & conſuetudine cõtra publicæ fidei uiolatores decretas, ſancta ſynodus ſibi & aliis apertiſsimis uerbis cõminatur? cur non uerbum aliquod obſcurum? cur non periodum ambiguam notaſti? cur quo in loco hæc tanta obſcuritas deliteſceret, non aperuiſti? Sed reuertamur ad illũ, qui te quieſcere nõ patitur, timorem tuum, quem iam non ex loco, non ex fide publica colligis, ſed quem propter uiolatam eccleſiæ maieſtatem, propter ſcelera, & ſeditiones, quibus pacem totius orbis Chriſtianis perturbaſtis, iure optimo uideris concepiſſe. fingis enim te iam adeſſe concilio, ante illorum aſtare conſpectum, quorum dignitatem improbis factis & maledictis uiolaueris: fingis eos iniquo in te animo, & iuſta indignatione concepta, uel de te ſumere ſupplicium: fingis te pauidum, & tremebundum omnia luſtrare, omnia circumſpicere, nullum aduocatum, nullum interceſſorem, nullum

patronum uidere, qui te in eo præſertim loco, milite pontificio munito, defendat, & ex illorum manibus eripiat. ò fortiſsimum martyrem, qui accepta publica fide in ſumma ſecuritate ſummos terrores offendiſti. quæ Nemeſis, quæ furiæ tuum iſtud pectus ita conſcientia ſcelerum exagitant, ut ab aliis, qui nihil magis, quàm tuam corporis & animi potiſsimùm ſalutem exoptant, extrema tu omnia pertimeſcas? Nunquid hîc tibi Phalaridis tauros eſſe putaſti? nunquid hîc Nerones, Dionyſios, Maximinos, Iulianos adeſſe credidiſti? non hîc ullos tibi infeſtos, & inimicos reperies, Fabrici, ſed manſuetiſsimos patres, qui te ſumma caritate complectentur, & eccleſiæ matri conciliabunt; piiſsimos paſtores, qui uos in ſuis humeris ſublatos Chriſti gregi reſtituent; clementiſsimos medicos, qui ueſtris uulneribus medebunt? non hîc patrono, non aduocato, non interceſſore indigebis: quos tu tibi hoſtes fingis, acerrimos patronos & defenſores experieris. Sed cur Tridentum armato pontificio milite ſeptum eſſe dixiſti? cùm nulli hîc ſatellites, nulli adſint milites, ut potius uerendum ſit, ne in tantis inſidiis & furore ueſtro parum uideatur eſſe munitum? At uerò illud uidelicet te dicis extimeſcere, quòd cùm multa à uobis de corrupta eccleſiaſtica diſciplina, de obſcurata luce euangelicæ doctrinæ dicenda ſint, quæ à uobis ſine ſcelere taceri, à noſtris ſine furore audire non poterunt, uereris, ne, ſi illis uitæ, morumq; turpidinem obiicias, & profeſſos eccleſiæ hoſtes, quod neceſſarium eſſe putas, appellaueris, illorum animos exacerbos, & ipſe læſæ ſecuritatis crimine arguaris. Illud tibi in primis perſuaſum eſſe cupio, Fabrici, huius concilij patres, in hanc unam curam, & cogitationem dies, & noctes incumbere, ut uiam inueniant, qua laboranti eccleſiæ ſubueniatur; & omni errore, turpidineque ſublatis, antiquus illi ſplendor, atque dignitas reſtituatur. neque enim ullam aliam ob cauſam, ex omnibus prouinciis, atque nationibus in hunc locum conuenerunt, quàm ut rebus eccleſiæ optimè compoſitis, & conſtitutis, reuocata unitate, atque concordia, tam diù optata, in Chriſto pace fruantur. Quæcunque ita ſint, illud etiam extimare debes, nihil illis accidere poſſe iucundius, quàm

ſi eorum admoneantur, quæ uel ad puritatem euangelicæ doctrinæ reſtituendam, uel ad uitæ, atque morum ueterem diſciplinam reuocandam ſpectant. quòd ſi tu, Fabrici, atque cæteri, qui uos doctrinæ & morum grauiſsimos cenſores profitemini, prauos iſtos, & curruptos Chriſtianæ reipublicæ mores, has tenebras, quas euangelicæ luci à nobis offuſas fuiſſe dicitis, hæc denique tam atrocia eccleſiæ uulnera, huic ſacro concilio Chriſtiana modeſtia, ut par eſt, detegeritis: non modò non id uobis crimini daretur, quod ipſe uerebaris, ſed immortales uobis gratiæ ab uniuerſo concilio ampliſsimis uerbis agerentur. Sed quis eſt hic tam effrenatus & impotens animi tui furor, ut non ſperes te poſſe ulla ratione illa, quæ ſentis, modeſtè patribus explicare? nunquid non ſatis tibi eſſe uidebitur, ſi candido & ſincero animo, ſi uerbis moderatis aperueris quid in eccleſia prauum, quid corruptum, quid alienum à uera religione, quid euangelicis legibus aduerſum, quid diſciplinæ ueteris eccleſiæ parum conſentaneum, quid denique cenſura & animaduerſione dignum, niſi grauiſsimos concilij patres, improbos, ſacrilegos, impuros, & profeſſos eccleſiæ hoſtes appellaueris? latrones admoneri uolunt; acerba nimis & immoderata oratione reprehendi moleſtiſsimè ferunt: & tum, cùm maximè omni ſupplicio digniſsimi uidentur, ſibi honorem non deferri, ſed inſolentius appellari, & indignius tractari, iniquiſsimo animo patiuntur. ſi ergo homines improbiſsimi, cùm ad meliorem frugem reuocantur, honorificis titulis appellari uolunt: tu ſenatum totius orbis gentium clariſsimum, ſapientiſsimum, & ſanctiſsimum, ſine grauiſsimis & indigniſsimis contumeliis, nec nominare, nec admonere poteris? ſic omnem pudorem exuiſti, ut à te tantus œcumenici concilij conſpectus modeſtiam impetrare non poſsit? Sed quanquam nihil horum, inquis, eſſet pertimeſcendum, iſtorum tamen patrum in uos odium, & crudelitas eſſet formidanda: quam quidem tantam eſſe dicis, quantam Gallia, & Anglia, & neſcio quæ dira Vaſſeienſis cædes teſtantur. Non'ne ſatis erat, Fabrici, te hactenus impudentem oſtendiſſe, niſi nunc etiam uelles ſtultiſsimus uideri? qui illud aduerſariis audeas obii-

cere,

cere, quod poſsit illico in uos, non ſine maxima ignominia & ſcelere ueſtro retorqueri? Dic mihi, obſecro, quod ſignum apparet in Anglia noſtræ crudelitatis? aut quæ potius funeſta ueſtri furoris ueſtigia in illa miſerabili prouincia non conſpiciuntur? quis, obſecro, tot clariſsimos & ſapientiſsimos in ea uiros immaniter trucidauit? cuius, obſecro, crudelitate triginta & eo amplius hominum millia cæſa iacent? quis eam inſulam tot clariſsimis paſtoribus miſerabiliter orbauit? quis ſacerdotes & monachos ab ipſis templis, & aris, ad quas confugerant, ad ſupplicium crudeliſsimum abſtraxit? quis hanc inſulam, quam ſanctiſsimus Gregorius, ſine ulla humani ſanguinis effuſione, ad Chriſti iugum, & eccleſiæ gremium adduxit, nunc atrociſsima internecione ciuium ab eius ſinu, atque complexu crudeliter abduxit? quis denique illam mortuorum corporibus, quis luctu, lamentationeq́ue compleuit, niſi acerrimus ille & immaniſsimus Chriſtianæ religionis hoſtis, Henricus, quem ueſtra crudelitas, contra Chriſtum, & illius eccleſiam armauit? In Gallia uerò quis miſerrimas illas edidit ſtrages, & edit quotidie alias, quæ tanto cum dolore ad aures noſtras paſsim deferuntur, niſi ueſana & furibunda iam hæreſis, quæ cùm odium & crudelitatē diutius occultare, & incluſam continere non poſſet, arripuit arma ſacrilega, ſtrinxit gladios, & ciues contra regem Chriſtianiſsimum, filios contra matrem eccleſiam, inſaniſsimè concitauit? Nunquid æquum tibi uidetur, Fabrici, ut catholici paterentur, ſe ab iniquis regni proditoribus, & religionis hoſtibus pecudum more impunè trucidari? nunquid illis per te non licuiſſet à templis, aris, & focis, ab uxoribus, liberis, fortuniſq́ue ſuis, hanc impiam, & funeſtam flammam, & iſtos furentes gladios arcere? nunquid noſtros eo nomine crudeles appellabis, quia uulnera à uobis illata (quemadmodum ille dixit) toto corpore non exceperint? Nam quòd Vaſſeienſem nobis cædem obieciſti, credo ego te iuſtiſsimam illam animaduerſionem ſignificare, qua dux ille clariſsimus Guiſianus, acerrimus Chriſtianæ religionis uindex, & hæreticorum hoſtis, in Vaſcianos, non quidem tanquam in hæreticos, ſed tanquam in dominum ſuum rebelles uſus eſt. quod quidem factum neſcio, quo poſsis iure reprehendere, niſi tu eos, qui hæretici

ſunt, in ſuos etiam principes contumelioſos eſſe poſſe arbitreris. Sed omittamus hæc, quæ quamuis uobis inuidioſa, toto tamen orbi Chriſtiano miſera, atque luctuoſa ſunt. quia licet ſine maximo ueſtro ſcelere & ignominia ueſtra, ſine dolore tamen noſtro, & eccleſiæ lacrymis commemorari non poſſunt. Iam uerò neque illud dicis eſſe diſsimulandum, quòd appendix illa, aut extenſio ad alias nationes, quæ fidei publicæ addita eſt, tuo iudicio fidem publicam datam Germanis, prorſus eneruet, atque ſubuertat. nam cùm in appendice dicatur, eam formam, non niſi ad eos pertinere, qui ad eccleſiæ gremium redire uoluerint: ergo neque ad Germanos, niſi quatenus ſe uelint cum eccleſia Romana coniungere. quia, ut inquis, fides publica, cum forma, qua continetur, etiam terminatur. Miror ſanè te, Fabrici, ſic fuiſſe obcæcatum calumniandi cupiditate, ut cùm omnia inuertere, deprauare, & tenebris inuoluere ſtuderes, non animaduerteris te ubique ſingularem ſimul ſtultitiam oſtentaſſe; & non tam ingenioſum reprehenſorem, quàm ineptum calumniatorem egiſſe. nam quî fieri poteſt, ut hæc alicui ſenſato, & nõ prorſus amenti perſuadere te poſſe conſideres? hæc enim publica fides duo hominum genera comprehẽdit; alterum Germanorum, quorum potiſsimùm gratia conceſſa eſt, qui cùm primi huius tantæ ſeditionis auctores & principes extiterint, unde quidquid nunc eſt in eccleſia malorum, promanauit; primi etiam accerſuntur, tam apertis indiciis beneuolentiæ, tam claris & euidentibus ſignis amoris, ut nullus eſſet, præter te unum, tam ferreus, qui non illis frangeretur, & qui non potius rationem aliquam referendi gratiam, quàm calumniandi, & reprehendendi tantum beneficium inueſtigaret. alterum uerò genus eſt eorum, qui in illis prouinciis, regionibusque uerſantur, in quibus hoc ueſtrum euangelium docetur, & prædicatur publicè & impunè, ut in Anglia, & in non nullis Galliæ locis, quibus etiam in hac appendice declarauit ſacrum concilium, publicam fidem cum Germanis eſſe communem. iis duobus hominum generibus, nullis adhibitis conditionibus, ſed nudè, atque ſimpliciter, hac fide publica cauetur. Sed quoniam erat tertium genus eorum, qui licet ſint ueſtris hæreſibus infecti, degunt tamen in illis prouinciis, in quas hæreſis non

apertè, ſed obſcurè graſſatur; nec prædicatur, aut docetur impunè, ita ut ipſi cùm ſuis erroribus latere cogantur: atque iſtorum hominum non nulli deliteſcant, alij fuerint comprehenſi, & in carcerem detruſi; partim uerò cùm in ſuſpicionem ueniſſent, ſibi fuga & exilio uoluntario conſuluerunt; quorum ſtatuæ combuſtæ, bona publicata iam ſunt: uolens ſancta ſynodus ſignificare, nulli uiam redeundi ad eccleſiæ ſignum interclusam eſſe, etiam illis transfugis & iure damnatis, ſed omnibus ad eius clementiam non confugientibus, aditum patere. illos, quia fide publica non erant comprehenſi, excitat, & hortatur, ut reſipiſcant, quibus ſe benignam & miſericordem matrem futuram pollicetur. nec tamen dicit illis publica fide caueri, ſed ab ea non excludi. Sed quia qua forma eſſet iis exhibenda, nondum conſtabat, & res maturo conſilio, atque deliberatione indigebat, illam in aliud tempus dicit eſſe reiiciendam. cur ergo uerba illa, Eos, qui ad eccleſiæ gremium redire uoluerint, quæ iis ſolis dicuntur, quibus hac publica fide non cauetur, neque ad Germanos ulla ratione referuntur, tu ad infringēdam hanc fidem datam Germanis cauillatoriè tranſtuliſti? cur te toties mendacem & impoſtorem appellari uis? Non'ne illa ultima uerba, quæ ſic habent, Nunc ſatis exiſtimatum eſt, ſi qui publicè, quemadmodum in extenſionis forma lectum eſt, deſeruerunt eccleſiæ doctrinam, eorum ſecuritati, & forma (quam legi audiuiſtis) proſpiciatur, apertè declarant ad illos, quos paulò antè nominauit, publicam fidem non pertinere? quòd ſi ea non includuntur, neque ad eos ſpectat: illa igitur, quæ de illis dicuntur, ad Germanos referri & publicæ fidei obeſſe ulla ratione non poſſunt. Hæc ſunt, uiri Germani, ingentia illa pericula, quæ Fabricium alioqui fortiſsimum & conſtantiſsimum uirum remorantur. hi ſunt duo illi terrores, Tridentum uidelicet, & fides publica, quæ martyrem fortiſsimum uehementiſsimè conturbant: hæc tantum illi metum incutiunt: hæc tam illi formidoloſa uidentur, ut neque Laurentij craticulam, neque Catharinæ rotam, cum illis ullo pacto cenſeat eſſe conferendas: hæc ita magna ſibi pericula uidentur, ut, ne ſe in illa coniiciat, ueritatis patrocinium, ueſtram, & eccleſiæ ſalutem, & Chriſti gloriam putet eſſe deſerendam. Hæc ſentis, Fabri-

ci, & Thraſonis more militem glorioſum agere, & te martyrum exemplo, uel extremis ſuppliciis ſubeundis, paratum eſſe dicere audebis? non tu quidem, Fabrici, ad martyrij palmam aſpiras. carior quidem tibi eſt ſalus, quàm Chriſtus, aut eccleſia. nunquam, mihi crede, cõmittes, ut in martyrum ueſtrorum numerum adſcribaris, cui publica fides extremum uideatur eſſe ſupplicium. Eam igitur ob cauſam illi, qui concilium Tridentinum frequentant, ſcelerati ab iſto homine cenſentur; quòd ſe uidelicet in duo uitæ apertiſsima diſcrimina coniiciant, alterum ex loco, quia Tridenti concilium celebratur; alterum ex fide publica, quam ſuſpectam habet. Videte per Deum immortalem, quales miniſtros, quàm fortes, atque conſtantes, immò quàm leues, & abiectos habeatis, quibus Tridentum in ipſis imperij finibus ſitum, & imperatoris auctoritate ſæptum, & quibus etiam ipſa ſit ſuſpecta ſecuritas. Non'ne uobis hic metus & trepidatio apertè loquuntur, atque teſtificantur, quales iam in illorum animis conſcientiæ terrores uerſentur? Magna in omnem uitæ partem uis eſt conſcientiæ, (ut ille dixit) ut neque timeant qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos uerſari putent, qui peccarunt. quod enim eſſe poteſt indicium ſceleris apertius, quàm conſcientiæ timor, omnia etiam ſecuriſsima reformidantis? Sed uenio iam ad alteram huius hominis egregiam excuſationem, qua probare ſtudet, ſe iure ab hac profectione deterreri, quia cum certo diſcrimine certam etiam ueritatis abiurationem dicit eſſe conuinctam. & quoniam hac de re pauca quædam à me dicta iam ſunt, breuiter me expediam. Sed quo'nam argumento hæc colligat, quæſo, diligenter attendite. Concilia, inquit, coguntur, ut uitia doctrinæ, atque morum emendentur: at uerò nemo ſe debet illis cœtibus adiungere, qui circa res cum hoc fine pugnantes occupantur. Patres concilij Tridentini non illuſtrandæ, ſed obſcurandæ ueritatis gratia, non reformandæ, ſed deformandæ eccleſiæ cauſa conuenerunt: non ergo quiſpiam ſine ſcelere, ſe huiuſmodi cœtibus temere adiunget. Illud in primis antè quæro, Fabrici, ſi improbi homines & ſcelerati, facta coniuratione, ſuum regem occidere, ciuitatem incendere, ciues trucidare, & regnum ipſum occupare per tyrannidem ſtatuiſſent: ſi eſſet

aliquis egregius ciuis, qui re cognita patriæ caritate commotus, ſe illi cœtui insereret, non ut faueret, ſed ut iret obuiam illorum furori, ut perſuaderet, ne tantum facinus aggrederentur; etiam ſi hoc cum maximo & apertiſsimo uitæ diſcrimine faceret: nunquid tu hunc ſceleratum & nefarium ciuem appellabis? non arbitror te tam eſſe dementem, qui hoc dicas. quomodo igitur te iis cœtibus adiungere iudicas eſſe nefarium, cùm ſine periculo te poſsis illorum conatibus opponere, qui tuo iudicio eccleſiæ deformandæ gratia conuenerunt? &, ut propius ad religionis cauſam accedamus, qui hominum conuentus ſceleratiores illis, qui ad ſacra idolis facienda, ad delendum Chriſti nomen, ad obſcurandam eius gloriam, & exſorbendum Chriſtianorum ſanguinem conueniebant? fortiſsimos ergo uiros, qui diuino numine correpti, & ardentibus quibuſdam caritatis flammis incenſi, prodibant in medium, falſos illos eſſe deos, unico, ueroque Deo ſolo, eiusque filio IESV CHRISTO, illum honorem deferendum eſſe clamabant. huiuſmodi, inquam, homines, qui ſe illis cœtibus pro Chriſti gloria cum euidenti capitis periculo immiſcebant, quorum ſanctam, immortalemque memoriam eccleſia ueneratur, tu temeritatis & ſceleris inſimulabis? Impurum igitur, atque ſacrilegum dices Marem illum Chalcedonenſem Epiſcopum, qui, teſte Sozomeno, cùm eſſet oculis ob ſenectutem orbatus, audiſſetque Iulianum apoſtatam in templo Solis diis gentium ſacrificare, ſe in frequentem turbam coniiciens, palàm & acerbè imperatorem obiurgauit: ad quem conuerſus imperator, cùm dixiſſet, Abi tu potius ad Galilæum tuum, (Chriſtum intelligens) ac iube tibi oculos aperire: tum Mares eadem conſtantia reſpondet, Deo meo, pro hac mea cæcitate gratias ago, qui ideo uiſum ademerit, ne te apoſtatam, in Deum blaſphemũ, omni uirtute ſpoliatum uiderem. Neſcio quid hîc dicere poſsis, niſi uos non eo flagrare caritatis incendio, quo Paulus, ut iis uos pro Chriſto periculis obiiciatis. Quid uerò ſi nullum eſt periculum? quid ſi ſumma ſecuritas? quid ſi tanta aduentus ueſtri, atque ſalutis cupiditas, ut etiam ſi patres huius concilij deformatores eccleſiæ, proditores religionis ſitis appellaturi, æquo id animo laturi ſint, & ueluti ſapientes medici, eorumque phreneſi la-

borant, diſsimulantiæ, atque neglectis iniuriis, nihilominus ueſtris uulneribus medelam ſint adhibituri? uides ergo Fabrici, nullam eſſe iuſtam detrectandæ huius prouinciæ rationē, etiamſi patres dehoneſtandæ eccleſiæ ſtudio conueniſſe exiſtimares? Sed quibus, obſecro, indiciis, quibus ſignis hunc tu, tam deprauatum animum patrum deprehendiſti? nunquid decretis, ab illis iam editis? atqui quo tempore hæc tu meditabaris, nulla extabant decreta. nunquid ex antecedentibus? cur non aliquid ab illis contra ueritatem euangelicam, & eccleſiæ dignitatem factum commemoraſti? niſi qui credis omnia concilia deformandæ eccleſiæ cauſa fuiſſe coacta, idem de hoc faciendum eſſe iudicium duxiſti. Quid ergo tanti ſceleris argues tantum concilium, & nullam rationem, nullum ſignum, nullum argumentum adduces? nunquid in omnium patrum, qui hîc adſunt, animos penetraſti, & abditas illorum omnium cogitationes, & intimos ſenſus inſpexiſti, ut dicere audeas, eos omnes tam iniquum animum ad eccleſiæ ſalutem attuliſſe? Tam eris iniquus æſtimator, ut nullum ex tot clariſsimis uiris eſſe arbitreris, qui inueniendæ ueritatis, & reformandæ eccleſiæ ſtudio teneatur? tam eris improbus, ut cùm Chriſtus IESVS præcipiat, ne temerè iudicium de aliorum uita, factisque feramus; cùm admoneat Paulus, ne illa etiam, quæ ſpecie ipſa & aſpectu mala uidentur, ſiniſtrè interpretemur; cùm Iacobus grauiter illos reprehendat, qui fratrem iudicant, & eos non iam hominum, ſed ipſius diuinæ legis iudices, & detractores eſſe dicat: tu non de factis fratris alicuius, ſed de internis cogitationibus, tot ſanctiſsimorum patrum tam temerarium & præceps, tam iniquum & ſceleratum feres iudicium? Atqui inquis, Romanus Pontifex, non alia cauſa concilium, tot ſumptibus, tantis laboribus coegit, quàm ut ruentem, fluctuantemque Papatum, qui iam pridem mole ſua laborare cœpit, ſuffulciat: & Epiſcopi ipſi conceptis uerbis in illius leges, uoluntatemque iurarunt. Quæ iſtæc eſt, Fabrici, dialectica? quæ argumentandi forma? quid habet conſequens hæc ratio; Pontifex Romanus cupit ſuam dignitatem eſſe ſaluam; Epiſcopi iure iurando ſunt illi deuincti: ergo patres concilij Tridentini, obſcurandæ ueritatis, & deformandæ eccleſiæ gratia conuenerunt. Sed intel-

Matth. 7.

ligo iam quid uelis dicere; uideo, quò ſpectent; in quem ſcopum hæc tela dirigantur. eo ſummi pontificatus odio conflagratis, ut eos, qui illius uoluntate, imperioq; coguntur, ſincerum animum ad curanda eccleſiæ uulnera adducere non poſſe iudicetis: eccleſiam ſtare, niſi euerſo ſummo pontificatu, non poſſe creditis: illam unicam eſſe eccleſiæ reformationem, exiſtimatis, ſi Romanus Pontifex ab illo loco, in quo illum Chriſtus collocauit, depellatur. O' uos deceptos, deluſosque Germanos, quibus uel hæc unica perſuaſio tantum hactenus malorum inuexit, & in poſterum maiora comminatur: hæc uobis funeſtiſsimas excitauit tragœdias; hæc clades acerbiſſimas edidit; hæc dulciſsimum eripuit otium; pacem abſtulit; bellum ciuile, ſeruile, domeſticum & inteſtinum intulit; hæc omnia erroribus infinitis, inſaniſsimisque compleuit. Quæ quidem malá non aliunde (mihi credite) nata ſunt, quàm quòd eccleſiam Romanam, ueritatis magiſtram, antiquæ religionis ſcholam, rectæ & incorruptæ fidei religioſiſsimam arã, columnam denique, atque firmamentum euangelicæ ueritatis deſeruiſtis: & ſummum Pontificem, quem & Chriſtus ſuæ eccleſiæ principem, & paſtorem ſupremum inſtituit; & totus orbis Chriſtianus iam inde ab ipſis eccleſiæ primordiis, ad hæc uſque noſtra tempora, Chriſti uicarium agnouit; non modò non ueneremini, ſed odio pluſquam Vatiniano, & contumeliis improbiſsimis proſequamini. Si te, Fabrici, argumentis, & non dementia, ſi ratione aliqua, & non potius inſania, atque furore hac in parte duci arbitrarer, agerem tecum, tanquam cum homine ſanæ mentis; oſtenderem, ſi nullam aliam ob cauſam, ij Patres Tridentum conueniſſent, quàm ut Pontificiam dignitatem à uobis conuulſam & labefactatam aſſererent, nullum futurum fuiſſe tam improbum, qui illorum factum reprehenderet, immo qui non ſanctiſsimum & honeſtiſsimum illorum ſtudium & operam iudicaret. nunc uerò cùm tam inuiſum & odioſum uobis ſit Romani Pontificis nomen, ut uel eo audito, ſic accendemini, ſic ardeatis ira, ut ſanis inſanire & furere uideamini: quis audebit, ea de re, uobiſcum conferre, qui non pertimeſcat, ne illi etiam uobiſcum inſanire uideatur? nolo igitur tecum in hanc arenam deſcendere, ut de ſummo Pontificatu contendamus: id, quod

nunc ad cauſam pertinet, leuiter attingam, ut quanto in errore uerſemini, ipſo rerum euentu cognoſcatis. Nolo rem à primordiis repetere: prætermitto apertiſsimam Chriſti inſtitutionem: omitto optimam illam rerum publicarum adminiſtrationem, quæ omnia ad unius refert arbitrium: omitto ſacram illam Hierarchiam eccleſiæ, quam ab Apoſtolis acceptam diuus Dionyſius literis conſecrauit, in qua non ille modò, ſed totius orbis Chriſtiani conſenſus, ſummum Pontificem in ſummo loco, ueluti eccleſiæ principem, atque ſupremum paſtorem collocauit: omitto ueteris legis, & Iſraeliticæ reipublicæ inſtitutum, quæ cùm ſummum Pontificem diuino iudicio fuerit adepta, illum in eccleſia Chriſtiana futurum adumbrabat: omitto œcumenica concilia, quæ ſemper Romano Pontifici ſupremam in eccleſia poteſtatem detulerunt: omitto ueteres eccleſias Græcas, Latinas, Africanas, Aſianas, quæ ſemper Romanam eccleſiam, tanquam principem & magiſtram, ſecutæ ſunt: omitto antiquas hiſtorias, ueteres annales, & monumenta: ſanctorum patrum teſtimonia prætermitto: unica tecum agam ratione, quam hæc nobis infœliciſsima tempora ſuggerunt, & ſubminiſtrant; qualem tu, Fabrici, rempublicam illam futuram eſſe arbitraris, in qua rege trucidato, improbiſsimus quiſque ad tyrannidem aſpiraret? qualem nauis illius curſum, in qua magna imminente tempeſtate, ſublato gubernatore, ad clauum ineptiſsimus quiſque confideret? qualem exercitum, qui iam cum hoſte conflicturus de auferendo duce cogitaret? quales denique oues, quæ facta conſpiratione, ſe paſtoris imperio ſubducerent? non'ne futurum erat, ut reſpublica concideret? ut nauis fluctibus mergeretur? ut exercitus in manus hoſtium ueniret? ut miſeræ oues diſperſæ, atque diſsipatæ, incertis curſibus per inuia loca uagantes, in luporum ungues, atque fauces inciderent? quæ ſi accidere uideremus, non'ne ex illa radice orta fuiſſe diceremus? Sed quid exempli gratia loquimur? res ipſa clamat, Fabrici: conuerte oculos in Germaniam uniuerſam, Galliam, Poloniam, Vngariam, Boemiam, Angliam: uicinas prouincias, atque regiones animo & cogitatione perluſtra: incendia, cædes, ſtrages populi Chriſtiani circumſpice: hunc tantum tumultum, quaſi fremitum quendam concuſsi tempeſtatibus

tibus

tibus maris auſculta: tot erroribus miſeram plebem fluctuantem tacitus ipſe conſidera: quòd hæreſibus ſciſſa, atque diſtracta ſit, tecum expende: circumiacentes prouincias, tot erroribus & tumultibus æſtuantes, contemplare: ſed quid prouincias dico? uicinas domos intuere: quid domos cõmemoro? tuum ipſius domicilium, atque cubiculum inſpice, in quo ſi duo ſaltem eſtis, ſicut eſſe arbitror, (neque enim credibile eſt te ſine uxore eſſe) ſi duo, inquam, eſtis, diſsidere ſanè, neque in unam & eandem religionem conſentire & conſpirare neceſſe eſt; cùm apud uos duo, idem per omnia ſentientes, hactenus reperti non ſint: ſed quid ego cubiculum tuum dico? tuum iſtud ſacrilegum pectus explora: illud ſæpe, tanquam fretum & Euripum aliquem, diuerſis opinionibus æſtuaſſe, neque perpetuò in eadem ſententia permanſiſſe (ſi uerùm fateri uelis) reperies. te teſtem appello, tuum ipſius iudicium, teſtimoniumque requiro: dic, an per diem integrum in eodem errore conſtiteris? fidem hîc adhibebo, qui nulla alia in re tibi credendum putem? Quid hoc eſt, Fabrici? unde hæc tanta fluctuatio? unde tam uarius ſpiritus erroris, atq; uertiginis? unde iſtæ furiæ proruperunt, ut Chriſtiani milites non modò infinitis hæreſibus diſsideant, ſed mutuis ſe iam uulneribus conficiant, niſi quòd unius eccleſiæ principis, Rom. inquam, Pontificis ſigna deſeruerunt? unde illos tot errorum procellis, tẽpeſtatibusq; iactari animaduertimus, niſi quòd gubernatorem illum diuinum clauo aſsidere non patiantur? unde miſeras oues errantes per tot præcipitia ferri cernimus, niſi quòd ſummo paſtori baculum à Chriſto traditum eripere uoluerunt? unde hæc omnes perturbationes, tumultus, hæreſes, profectæ ſunt, niſi quòd, quemadmodum Africanus ille paſtor & martyr inclytus dixit, ſacerdoti Dei non obtemperatur? quid habes, quod hîc opponas? quàm tuã, aliam horum malorum cauſam adduces? Leontinus Antiochenus epiſcopus, auctore Nicephoro, in grauiſsima illa apud Antiochenos de religionis negotio diſſenſione, cùm timens ſeditionem, ſententiam ſuam apertè proferre non auderet, aliquando caput ſuum, canis floreſcens, demulcens dixiſſe fertur, Niuem eam ſolutam lutum multum conſecuturum eſſe, indicans eo capite ſublato, quod ſua auctoritate homines in officio

continebat, diſsidia ciuium in apertam ſeditionem euaſura. Quanta igitur malorum ſentina ſecutura ſit, quantæ tenebræ Chriſtianum orbem occupaturæ, ſi caput iſtud eccleſiæ uniuerſalis, Romanus, inquam, Pontifex, à ſede ſua deturbaretur, teſtatur iam iſtud fœtidum hæreſum cœnum, quo nunc illi miſerè uolutantur, qui illum non reuerentur. Quæ cùm ita ſint, audes tu homo audaciſsime tot patres & paſtores eccleſiæ reprehendere? eius deformatores, ueritatis & religionis hoſtes appellare, quòd non animo euertendi ſummum pontificatum ad concilium acceſſerint? quòd eccleſiæ membra contra caput (ſine quo fides, pax, religio ſalua eſſe non poſſunt) non coniurauerint? Iam uerò quòd nullam aliam ob cauſam tanto apparatu à Romano Pontifice concilium coactum eſſe dicis, quàm ut omnia imperio ſuo ſubiiciat? atque huius rei teſtem rempublicam trium fœderum appellas. ſi iſtum Pontificis animum ex eius reipublicæ teſtimonio deprehenderas, cur non illud protuliſti? cur tibi, tanquam Apollini Pythio, credi uoluiſti? nam illa legatio tota eſt amoris plena, & deſiderij ſalutis ueſtræ, pacis, & unitatis conciliandæ: nullum in ea ueſtigium huius cupiditatis apparet: quanquàm illa, quæ diximus, apertè declarant, atque teſtantur, nullam eſſe poſſe pacis ſpem, niſi omnes Romanum Pontificem, Chriſti uicarium, & uniuerſalis eccleſiæ paſtorem agnoſcamus. Nam quòd illum imperandi ſtudio inflammatum hæc moliri criminaris, non tam ille, mihi crede, Fabrici, de ſummo pontificatu, (quem neque ipſæ inferorum portæ poterunt euertere) quàm de ſalute ueſtra ſolicitus eſt: non tam dignitatis ſuæ, quam breui relicturus eſt, amplitudinem exoptat, quàm interitum ueſtrum, quem uidet eſſe ſempiternum, & ruinas eccleſiæ, quam ſibi Chriſtus commiſit, lamentatur; & illius unitatem ueſtris unguibus diſcerpi, atque dilacerari dolet. tu uerò quòd in tantis calamitatibus afflictæ matris eccleſiæ, in communi dolore, atque lacrymis, carminibus, eccleſiæ acerbis, & ſummo Pontifici contumelioſiſsimis, luſeris, facis tu quidem, ut calonem, ut gnatonem aliquẽ & paraſitum decebat, qui inter aliorum lacrymas canere & ridere ſoleat. Neque uerò in tanta, tamque publica mœſtitia totius Chriſtiani orbis priuatam tu lætitiam continere potuiſti; ſed illam uerſi-

Matth. 16.

bus indicaſti : non ſolùm non commoueris ærumnis & lacrymis eccleſiæ, ſed alias acerbiores illi comminaris ; & ueluti ex Delphica tripode, Sathanici furoris inſania correptus, de futuris illius maioribus miſeriis uaticinaris. Quibus ego carminibus nihil aliud reſpondebo, quàm quòd ſperem de diuina miſericordia, ut quæ ſoleat pati ſpiritum mendacem in ore prophetarum uerſari, & maledicam illorum aliquando mentem in melius commutare, hoc infauſtum, infœlixque tuum uaticinium, utpote ab ſpiritu ueritatis hoſte profectum, mendax & falſum eſſe futurum, ſummique Dei clementia & horum ſanctiſsimorum patrum induſtria eccleſiam, hac miſera obſidione liberandam, teque improbiſsimum uatem uictricis eccleſiæ pedibus conculcandum, ſicut ducem illum Iſraëlitarum, qui Eliſei uaticinio fidem noluit adhibere. Quòd uerò formam iuramenti, quod ſummo Pontifici epiſcopi præſtant, aliquibus reſperſam mendaciis protuliſti ; & ea ſic illos eſſe deuinctos affirmas, ut neceſſariò illius uoluntati ſeruire, & conatibus parere cogantur : primùm quidem maiorum tuorum ueſtigia ſequeris, quibus corrumpendi, adulterandi, atq; deprauandi ſcripta omnia, unicum & præcipuum ſtudium ſemper fuit. deinde uerò nunquam tu, Fabrici, hanc formam tam ineptè protuliſſes, niſi aliorum fidem tua perfidia metireris. Nunquid, obſecro, auctorati milites, ſi quidpiam iniquè & iniuſtè ab illis fieri præcipiat imperator, auctoramenti religione illi parêre conſtringentur ? nunquid ciues principi, ſcelus aliquod aggredienti, ob datam fidem & iuſiurandum obtemperabunt ? & non potius mortem ſuſtinendam arbitrabuntur ? Illud mihi reſponde, Fabrici : ſi Imperator, aut princeps ille, quiſquis eſt, cui tu pares, à te peteret, ut rempublicam proderes, eſſes'ne id facturus, an non ? ſi non : quod ergo tu furcifer non faceres, id tot, atque tantos eccleſiæ paſtores facturos exiſtimabis ? ſi ſic : illud iam à te quæro, nunquid iuris iurandi religione coactus id faceres, aut tua ſponte & improbitate ductus ? ſi primum : eris'ne tam ſtupidus, ut ullo iureiurando diuinas leges uiolare poſſe tibi perſuadeas ? ſi ſecundum : tam eris improbus & iniquus de fide aliorum æſtimator, ut non ſatis eſſe putes, te ſceleratum & proditorem eſſe, niſi omnes etiam alios tui ſimiles arbitreris ? Quid ergo iuſiu-

Montani ſententia.

randum & fides data ſummo Pontifici ab epiſcopis poteſt afferre impedimenti rebus eccleſiæ componendis, niſi illi aut tam ſtulti eſſent, aut tam improbi, ſicut tu, qui ſibi iuſiurandum obſtare crederent, aut aſſentari potius alterius uoluntati, quàm eccleſiæ ſaluti, & Chriſti gloriæ ſeruire ſtatuiſſent? quanquàm Pius iiij. Pont. Max. cui ob ſingularem pietatem hoc nomen inditum eſt, incredibili tantorum malorum, quæ in eccleſiam Chriſti uerſantur, dolore commotus, incenſus maxima cupiditate ſanandi hæc uulnera religionis, magnis ſumptibus & laboribus, concilio coacto declarauit, ſe in hanc unam rem mentem habere defixam, ſtudium & cogitationem intentam, ut pax, atque concordia eccleſiæ, etiam ſi ſit opus, cum ſuarum rerum diſpendio reſtituatur, tantum abeſt, ut concilij patres quidpiam in illius gratiam facere cogantur: cui nihil eſt gratum, niſi quod ad ſubueniendum eccleſiæ laboranti conducit. Quòd uerò ſummum Pontificem ſe minimè concilio ſubiicere, ſed concilij patres ſibi ſubiectos habere, criminaris, & uitio uertis: quid hoc præſidij ad tuam cauſam poteſt afferre? quid ad probandum concilij patres non reformandæ, ſed deformandæ eccleſiæ animo conueniſſe? præſertim cùm inter Pontificem maximum & concilium nulla hac in re diſsidia, nullæ ſimultates intercedant: ſed ſumma concordia & animorum conſenſione in eccleſiæ ſalutem ab omnibus incumbatur. Quòd ſi ad refellendas, & refutandas ueſtras hæreſes hæc quæſtio aliquid adiumenti, atque præſidij eſſet allatura; in aſſerenda ſuprema Romani pontificis auctoritate omnem nunc meam operam & ſtudium collocaſſem: ſed quoniam tu rem hanc leuiter attigiſti, utpote qui non grauis & uehemētis accuſatoris, ſed leuiſsimi hiſtrionis & mimi partes ſuſcepiſti, & parum huic argumento, in quo uerſamur, ſit accommodata, illam ſilentio prætermittamus, ut ad reliqua tua maledicta, impoſturaſque ueniamus. Colligis quamplurima non crimina, ſed conuicia, quæ quidem nullis adhibitis argumentis confirmas; quia uidelicet, dignus es, cui etiam impudenter mentienti fides adhibeatur: Patres nimirum concilij ſe totos ad nutum Romani Pontificis componere; concilia nihil aliud eſſe, quàm formulam quandam declarationis pontificiæ uoluntatis; hæc & alia portentoſa in noſtris legi

Montani calumnia.

commentis; concilia præterea non conuenire, ut dogma aliquod, de quo cum hæreticis eſt concertatio, definiatur, ſed ut qui hæretici ſunt, declarentur & condemnentur, idque in actis conciliorum haberi; eam deinde eſſe conciliis noſtris conſuetudinem, ut ab executione præpoſterè ſumant initium: moleſtè fers, uos à noſtris hæreticos appellari, fortunasque ueſtras, & uos alienæ crudelitati, ceu prædam, eſſe ſubiectos, pendentique concilio in Germanos theologos ſæuitum fuiſſe. & ad hæc omnia probanda, quæ ſi in nos uerè dicerentur, non mediocrem inuidiam noſtris conciliarent, nulla indicia, nulla ſigna, nulla adducis argumenta, nullã refers hiſtoriam, nullũ teſtem citas: ſed homo leuiſsimus, & mendaciſsimus, Pythagoricam ſibi auctoritatem uſurpans, ſi ipſe dixerit, fide ſua, rem ſatis confirmatam arbitratur. Quòd ſi tibi uni reſpondendum, aut hominibus doctis, qui in his quæſtionibus uerſati, quæ à te obiiciuntur, falſa eſſe cognouerunt, ſatisfaciendum ſolùm eſſet, ſi te mentitum eſſe dicerem, hoc uno te uerbo conuictum, & me officio meo perfunctum optimè fuiſſe omnes iudicaſſent; nullis aliis argumentis, aut machinis eſſet opus, ſed hoc unico ariete ingens illa tuorum mendaciorum & conuiciorum moles corruiſſet: ſed quoniam iis, atque aliis id genus fraudibus miſeræ plebi impoſuiſtis, quæ apertiſsima ueſtra mendacia pro diuinis ducit oraculis; ut illorum errori occurram, breuiter hæc à me refutanda, atque refellenda ſunt. Etenim quòd patres concilij ſe totos ad Romani Pontificis nutum componere criminaris, uellem hîc adeſſes Fabrici, ut cùm huius ſanctiſsimi ſenatus maieſtatem contemplareris, cùm animaduerteres, quàm liberè rogati ſententias patres loquantur; quàm nihil illi, ut eccleſiæ uulneribus medeantur, etiam ipſius ſummi Pont. auctoritatem, quam alioqui reuerentur, atq; ſuſpiciunt, uereantur; quàm ſe fortiter, atque conſtanter opponant, ſi ſit opus, & dignitas, atque ſalus eccleſiæ poſtulet; non dubito, quin hæc tam ſancta libertas hanc tibi, quam de illorum conſtantia concepiſti, ſiniſtram opinionem extorſiſſet: licet nihil ego hactenus accidiſſe uiderim, quod ad reſtaurandam religionem pertineat, in quo Pontifex ſummus patribus repugnauerit. Sed, obſecro te, quis unquam noſtrum dixit concilia eſſe formulam declarationis

pontificiæ uoluntatis? apud quem hæc aliquando uerba legiſti? cur non auctorem citaſti? cur pateris te toties mendacem & impoſtorem appellari? quæ ſunt illa conciliorum acta, è quibus apertiſsimè conſtare dicis, concilia ſolùm conuenire, ut qui hæretici ſunt, declarentur, & non ut dogma aliquod definiatur, quod in controuerſia poſitum ſit? Ego ſanè, Fabrici, duo uideo eſſe hæreſum genera: aut enim nouæ ſunt, & nunquam antea auditæ; aut antiquæ, & quæ cùm iam conciliorum decretis percuſſæ, proſtratæ, atque ſepultæ iacuiſſent, iterum quorundam audacia & improbitate ex ipſis ſepulcris extrahuntur. in nouis quidem hæreſibus extirpandis illum ſemper tenuit morem eccleſia, ut coacto concilio, reque prius diligenter examinata, atque diſcuſſa, deinde concilij ſententia, & auctoritate definita, decreta demum conficerentur, quibus hæreticorum dogmata profligata, & ueritas ipſa catholica confirmata permaneret. ſic Arrij dogmata à concilio Nicæno, Macedonij à Conſtantinopolitano, Neſtorij ab Epheſino, Euthychij à Chalcedonenſi, Donatiſtarum, Manichæorũ, & aliorum hæreticorum monſtra extincta fuiſſe uidemus. Quod cùm ita ſit, non intelligo, Fabrici, ex quibus conciliorum actis collegeris dogmata à conciliis non definita, ſed eos, qui iam erant hæretici, eccleſiæ hoſtes fuiſſe declaratos; niſi fortaſſe cùm hæreſes omnes, ex deprauata ſanctorum ſcripturarum intelligentia, & ſiniſtra illarum interpretatione naſcantur, & concilia Spiritus ſancti lumine illuſtrata illas optimè interpretentur: unde fiat, ut qui iam ipſius ſcripturæ ſacræ teſtimonio, quaſi diuino iudicio, ut hæretici conuicti & damnati erant, concilij ſententia, atque decretis declarari dicantur. quod ſi ſic accipiatur, non uideo, quo iure à te poſſit reprehendi. At uerò damnatis, atque ſepultis hæreſibus, cùm rurſus excitantur, longè diuerſa ratione occurrere eccleſia conſueuit. neque enim nouas condit leges, nec conficit noua decreta; ſed ad antiqua confugit, renaſcentes hæreſes ad illa exigit; nec denuò illorum auctores damnat, ſed eccleſiæ iam iudicio damnatos eſſe demonſtrat: quia indignum conciliorum maieſtate eſſe exiſtimat, ut quæ ab illis ſanctè, atque ſapienter decreta ſunt, iterum diſputationi ſubiiciantur. ſic Gelaſius Achatium, qui ſe, non coacto concilio, in-

dicta cauſa, damnari clamabat, iure damnatum oſtendebat, quòd non nouas, ſed damnatas iam hæreſes ſequeretur. ſic Marcianus imperator, qui concilio interfuit Chalcedonenſi, non ſine ſumma iniuria concilij fieri dicebat, ſi quæ ab illo ſemel decreta fuiſſent, iterum in quæſtionem uocarentur. ſic Fœlix non noua decreta, in illos dicit eſſe ſtatuenda, qui ueteres errores ſequuntur. Quæ cùm ita ſint, Fabrici, cùm hæreſes omnes, quas è fœtidis ſepulcris peſtis illa eccleſiæ Chriſtianæ Lutherus extraxit, emerſerint ex ueteri hæreticorum ſentina; cùm nulla deinceps à uobis hæreſis inuenta, aut excogitata ſit, quæ non iam multis antea ſæculis eccleſiæ ſit iudicio, decretisque damnata; cùm non iam in Germania Lutherus, ſed Pelagij, Manichæi, Donati, Neſtorij, Eunomij, Aërij, Simones, Valdenſes, Sabelli, Menandri, Baſilides, Arrij, Vigilantij, Iouiniani, cæteræque extinctæ, ſed nunc ab inferis in lucem extractæ furiæ uerſentur: quid mirum, ſi qui damnati iam ſunt, eccleſiæ nunc & religionis hoſtes declarentur. Quæ uobis fit iniuria, ſi quæ decreta & ſtatuta iam ſunt, non iterum definiantur? cur uobiſcum iniuſtè, atque crudeliter agi clamabitis, ſi eos, quorum magiſtros iuſtiſsimo affectos ſupplicio legimus, diſcipulos & ſectatores eodem etiã plecti debere iudicemus? Sed ò ſummam ueſtrorum animorum peruerſitatem, ò incredibilem eccleſiæ Chriſti clementiam, quæ licet per uos ſuos ueteres hoſtes excitatos & armatos contra ſe uideat, & antiqua illa obducta iam & obligata uulnera ſumma ueſtra crudelitate, & maximo ſuo dolore à uobis refricari ſentiat: in tanta tamẽ acerbitate animi, ſummam retinens clementiã, non uult uobiſcum agere ſeuerè, nõ iis legibus uti, quæ iuſtiſsimam in uos animaduerſionem decernunt; ſed ſuarum iniuriarum oblita, ueſtri interitus dolore commota, uos, quorum ſalutem dies, noctesque ſuſpirat, ad ſe inaudita nunc uocat clementia & manſuetudine. cupit iis de rebus uobiſcum agere, atque conferre, & in illam antiquam arenam maiorum ueſtrorum ſanguine tinctam iterum deſcendere, ut uobis ſatisfaciat & gratificetur. itaque uos, tanquam piiſsima mater, ut ad concilium ueniatis, obſecrat & hortatur: uos uerò, ueluti aſpides ſurdæ, iis clementiſsimis eius uocibus aures obturatis. cauete, ne qui manſuetiſsi-

mæ nunc ſponſæ miſericordiam contemnitis, ſponſi poſtea, iuſtiſsimi iudicis, ſeueritatem experiamini. Iam uerò non uideo, cur moleſtè ferre debeatis, uos à noſtris hæreticos appellari: nam illud mihi Fabrici, obſecro, reſpondeas, qui'nam erunt hæretici, ſi uos catholici? qui'nam Antichriſti, ſi uos Chriſtiani? qui eccleſiæ hoſtes, ſi uos filij? ipſam uerbi uim & notationem conſidera; mores ueterum hæreticorum contemplare; fontes ipſos, unde uos errores hauſiſtis, intuere; confer antiquorum temporum ſeditiones, tumultus, cædes, ſtrages in eccleſiæ editas ab hæreticis cum iis, quæ nunc in Chriſtiana rep. culpa ueſtra uerſántur: & reperies, antiquas hæreſes, umbras quidem fuiſſe, quarum nunc uiuas, & expreſſas imagines uideamus. quod cùm ita ſit, tu hanc tam iuſtam, tam debitam hæreticorum compellationem, iniuriam interpretaberis? tu illos præterea, qui uos omni ſupplicio dignos eſſe cenſent, crudeles appellabis? tu illorum æquiſsimam ſententiam, tanquam iniuſtam, & iniquam, reprehendes, qui putant hæreticos uita, boniſque priuandos? nam ſi, quemadmodum ille dixit, triplici de cauſa iuſtiſsimè homines occiduntur, ne nobis ſuperſtites ſint contumelioſi, ut alij etiam ſuppliciorum metu deterreantur, tū uerò quia illis mori multo eſt melius, qui uiuentes nec à Socrate, Pythagora & muſis ipſis corrigi potuiſſent: cùm hæretici non modò contumelias, ſed cædes, non ſolùm corporum, ſed animorum interitum miſerabilem intulerunt; cùm tam cæca pertinacia, & inſano furore ferantur, & in peius ſemper proficiant, errantes &
2.Tim.2. quamplurimos alios, ut dixit Paulus, in errorem pertrahentes; cùm experimento conſtiterit aliquorum ſupplicio multorum audaciam & improbitatem compreſſam fuiſſe, non erit æquum in huiuſmodi homines animaduerti? ſi prophetam,
Deut. 13. qui populum à uero Dei cultu, ſomniis quibuſdam, atque præſtigiis ad colendum gentium deos traducebat, interfici; ſi
Deut. 17. non obtemperantem ſummo ſacerdoti, de medio tolli; ſi blaſ-
Leuit.24. phemum eductum extra caſtra lapidibus obrui Deus quondam iure optimo præcipiebat; ſi pecuniæ publicæ falſarij omnium ſententia iuſtè trucidantur; Si uiolatores iuſtitiæ, iure etiam occiduntur: cur non pſeudoeuangelicos, & pſeudoprophetas, qui tot idôla, quot hæreſes fabricarunt, in Deum & in ſan-

in ſanctos contumelioſi; qui ſummum Pontificem Romanum Chriſti uicarium, non modò non reuerentur, ſed improbiſsimis maledictis inſectantur; qui diuinas ſcripturas corruperunt; qui religionem turpiter defœdarunt, non ſine crudelitatis nota interfici poſſe dicemus? Quòd ſi hoc ſupplicij genus, quo nunc utitur eccleſia, tibi crudele eſſe uidetur, damna ſimul hoc crimine crudelitatis ſanctiſsimos illos patres, qui eccleſiæ ſaluti hæreticorum internecione conſulendum eſſe duxerunt: damna acerrimum illum eccleſiæ propugnatorem, hæreticorum fulmen, Hieronymum, qui putridas carnes cenſuit eſſe reſecandas; neque aliunde tantum illud incendium Arrij temporibus excitatum in eccleſia fuiſſe dicit, quàm quòd parua illa ſcintilla prius, quàm illas flammas, quæ totum poſtea orbem populatæ ſunt, excitaſſet, opportunè compreſſa, & extincta non fuerit: damna illud eccleſiæ clariſsimum lumē, Auguſtinum, qui cùm primò ab illorum extremo ſupplicio abſtinendum iudicaſſet; deinde cùm apertiſsima commoda eorum nece in eccleſiam redundare conſpiceret, Nullus, inquit, noſtrûm uult hæreticum perire, ſed aliter non meruit domus Dauid pacem, niſi extincto Abſalon; ſic eccleſia ſi aliquorum perditione cæteros colligit, dolorē materni ſanat cordis, tantorum liberatione populorum: damna Gregorium illum magnum, qui impium quendam Magum à Romanis combuſtum fuiſſe, tanquam optimè factum, commendauit: damna etiam Dioſcori illam Alexandrini glorioſam uocem, in concilio editam Chalcedonenſi, omnium iudicio commendatam, qua hæreticos, non pœna modò aliqua, ſed flammis dignos eſſe clamauit. Scio Chriſtum opt. max. huiuſmodi uiolatores euangelicæ puritatis, iſtos pacis perturbatores in numero publicanorum & gentilium habendos eſſe dixiſſe. ſcio Paulum poſt primam & ſecundam admonitionem hæreticum declinandum; & etiam Elymam Magum, qui Sergium Paulum proconſulem auocabat à fide Chriſti, cæcitate ab Apoſtolo fuiſſe percuſſum. ſcio Ioannem Apoſtolum, ne uel ſalutem hæretico diceremus, præcepiſſe; idq́; facto confirmaſſe, cùm ne Cherintum hæreticum conueniret, è balneis receſſiſſe, memoriæ proditum ſit, dicentem ſe extimeſcere, ne balneæ ipſæ, in quibus Cherintus lauaretur, corruerent, & ingreſſos oppri-

2. Reg. 19. Matth. 18. Tit. 3. Actu 13.

merent. cenſuit uir ſanctiſsimus hæretici illius ſceleratiſsimi impuriſsimam præſentiam, qua balneæ inficiebantur, quam uindex ſcelerum ira Dei perpetuò comitabatur, ab illis eſſe declinandam, atque fugiendam, ne fortè eadem cum illo ruina inuoluerentur. ſcio Polycarpum beatiſsimum illum & conſtantiſsimum martyrem, Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum, obuiam aliquando factum Marcioni, cùm ab eo rogaretur, ut agnoſceret dogmata Marcioniſtarum, dixiſſe, Agnoſco ego Satanæ primogenitum. tanta enim tunc, ut inquit Euſebius, Apoſtoli, eorumq́ue diſcipuli in religione tuenda utebantur cautela, ut ne uerbi quidem communionem cum aliquo eorum, qui à ueritate declinauerant, catholicos habere paterentur. ſcio in ipſis incunabulis naſcentis eccleſiæ, hoc primùm in hæreticos decretum fuiſſe ſupplicium, idq́ue tunc grauiſsimum fuiſſe iudicatum, & meritò. quod enim poterat tunc eſſe acerbius, quàm quo tempore tanto animorum ardore, tanta caritate, tanto ſtudio, ad infantem eccleſiam, undique populus confluebat, quo tempore, tanto cum gaudio in eccleſiæ ſinu Chriſtiani homines quieſcebant, tanto cum dolore euellebantur, aliquem ſic excludi ab illo dulciſsimo conſortio, ut ab amicis, à parentibus, à fratribus indignus congreſſu, confabulatione & conſuetudine iudicaretur? ſed quia non dum hæreticorum inſania eò proruperat, ut contra matrem eccleſiam gladios eriperet, & principum arma concitaret; quia non dum etiam gladij imperatorum ſeruiebant euangelio, ut dixit Auguſtinus, eccleſia, illa ſolùm animaduerſione utebatur: at uerò, cùm ſe hæreſis erexit, potentium hominum animos ſibi conciliare, eccleſiæq́ue pacem & tranquillitatem turbare cœpit, Chriſtiani principes in eam ſeuerius animaduertendum eſſe iudicarunt, quòd alia uia pax conſtare non poſſet. Hinc Conſtantinus Arrianos, Innocentius primus Cataphrygas, Galeſius & Anaſtarſius Manichæos exilio damnarunt: hinc Richardus, Hiſpanorum rex, eoſdem etiam Arrianos honore militari, & omni in republica munere liberi hominis ſpoliauit: hinc Theodoſius & Marcianus imperatores uaria ſuppliciorum genera aduerſus hæreticos decreuerunt: & tandem totius iam Chriſtiani orbis conſenſu & ſancta conſuetudine iuſtiſsimo plectuntur mortis ſupplicio. quod enim

mortis genus in tot ueſtris ſceleribus uindicandis, tam acerbum excogitari poteſt, quod meritò crudele poſsit appellari? neque enim eccleſia pia mater, ſed crudelis nouerca dici poſſet, ſi has peſtes uiuere, & inter filiorum latera cum tanto illorum periculo uerſari pateretur. Sed uos Epicureorum more, qui eam, quam uehementer reformidabant, diuinam prouidentiam, nullam eſſe dicebant, ut liberius ipſi illo turpiſsimo uoluptatum cœno uolutarentur, iſtud hæreticorum extremum ſuppliciũ, quod tantopere exhorreſcitis, in ſacris literis minimè reperiri clamatis: illosque crudeles ducitis, qui uos tam ſeuera animaduerſione caſtigandos arbitrantur. ſed eccleſia ſancta ſponſi dulciſsimi Chriſti ueſtigia ſecuta, qui eos, qui in Spiritum ſanctum & apertam ueritatem erant contumelioſi, in hoc ſæculo à Romanis opprimendos, & in futuro etiam æternis pœnis afficiendos eſſe prædixit, hæreticos præſentibus nunc, & deinde ſempiternis flammis dignos iudicauit. Iam uerò quòd concilia præpoſterè ab executione initium ſumpſiſſe, & quòd pendente concilio in theologos Germanos ſæuitum eſſe criminaris: non'ne oportuit, Fabrici, quando illud factum fuerit, oſtendere? &, qui'nam illi eſſent theologi, in quos ſit animaduerſum, à quibus, quo loco, & quo tẽpore, & quam ob cauſam id factum eſſet, indicare? cur tã apertè mentiris? niſi tu fortaſſe illos intelligis, qui fidem datam Carolo v. imperatori maximo ſeruare noluerunt, in quos utinam ille, ut illorum exigebat perfidia, ſeuerius animaduertiſſet. ſed clementiſsimus imperator maluit miſericors, quàm nimiùm ſeuerus uideri: & in ſumma illa potentia & iuſta indignatione ſummam bonitatem ſuam & manſuetudinem conſeruauit, arbitratus eos, ut par erat, clementia potius, quàm ſeueritate facilius flecti, & ad eccleſiam adduci poſſe. Sed uenio iam ad illam tuam atrociſsimam querimoniam, quam à maioribus ueſtris ad uos hæreditario iure dicis promanaſſe: Quòd cùm eccleſia Romana doctrina, morumque uitiis turpiter deformata ſit: nunquam tamen ulla reformationis ſpecies à noſtris impetrari potuit; ſed eos, qui rogationem hanc ad patres deferre auſi ſunt, indigniſsimè acceptos & contumelioſè repulſos multis conſtare documentis affirmas. quæ tamen cùm non proferas, neque probes, eodem,

quo hactenus, mendacij crimine arguaris, neceſſe eſt. neque eſt quod mireris, aut moleſtè feras, ſi hoc eodem à nobis telo ſæpius uulnereris, qui uix unam, aut alteram lineam ſine apertiſsimo mendacio percurras. Sed ne hanc unam rem, in qua uos omnem ſpem uictoriæ collocaſtis, & quam nunc unam ueſtris erroribus, ueluti clypeum, obtenditis, ſilentio prætere uidear; oſtendam, Fabrici, nullo uos argumento oppugnari uehementius, quàm eo, quod firmiſsimum cauſæ ueſtræ propugnaculum exiſtimatis: ut in quo potiſsimùm noſtros ſceleris argui, & inſimulari creditis, in eo præcipuè ſummam ueſtram improbitatem deprehendi, atque conuinci uideatis. ſignificas enim, quòd multi ueſtrarum partium apertiſsimè confiteãtur, uos eam maximè ob cauſam, ab eccleſia Rom. deſciuiſſe, quòd ea turpiſsimis abuſibus corrupta, atque deprauata ſit. Principio quidem non nouum, neque inauditum, neque iſtorum ſolummodo temporum crimen eſt, Fabrici, abuſus, improbos mores, & corrumpendæ optimæ diſciplinæ ſtudium, in eccleſia Chriſti uerſari, quemadmodum nouum non eſt, hæreſes etiam in ea reperiri: infantem adhuc eccleſiam, & in ipſis cunis uagientem, ut probè noſti, Simomones, Nicolai, Cherinti, & Ebiones, Hymenæi, & Phileti iugulare conabantur: non dum ab ore Apoſtolorum illa Chriſtianæ philoſophiæ puritas & ſinceritas exciderat, cùm non deerant Ananiæ, Sapphiræ, Galatæ, Corinthi, Epheſi, & alij innumerabiles, qui eam cupiditate, atque auaritia abuſibus, & prauis artibus corrumperent, & contaminarent. nunquam defuerunt in eccleſia ſcelerati & improbi homines, qui diuina & humana iura uiolarent: nunquam defuerunt ſacrilegi, qui rebus ſacris ad turpem quæſtum abuterentur: nunquam defuerunt uiolatores diuinarum legum, ſacrorum profanatores, incorruptæ, caſtæque illius diſciplinæ nefarij corruptores. Teſtantur id Pauli epiſtolæ, & Apoſtolorum canones, antiquiſsimorum conciliorum decreta, uetuſtiſsimorum patrum acerbæ reprehenſiones, quibus & uitia acriter increpabant, & abuſibus obuiam ire conabantur. ea etenim eſt naturæ noſtræ imbecillitas, & cæcitas humanæ mentis, quæ facilè & ruat præceps in uitia, & in errores prolabatur. neque enim euangelicis præceptis, neque eccleſiaſtica diſciplina, neque magi-

Cauſam reddit Mõtanus quare hæretici ab Eccleſia diſceſſerint.

ſterio Spiritus ſancti indigeremus, ſi neque abuti cæleſti doctrina, neque ullo nos ſcelere commaculare poſſemus. Quòd ſi ſcandala, quæ ſunt maxima animorum uulnera, Chriſtus, uitæ magiſter, in eccleſia ſua neceſſariò futura eſſe prædixit; ſi hæreſim, quâ nullum eſt crimen deteſtabilius, ueluti quandam fatalem peſtem, Paulus Apoſt. futuram prædicauit, quæ eccleſiam infeſtaret, quæ cuiuſq; fidem, & conſtantiam tentaret & experiretur: quid mirũ ſi alia ſcelera & abuſus exoriantur? patitur hæc bonitas diuina, ut ignoſcendo, ſuam nobis clementiam ſummam, & miſericordiam oſtendat. Sed dices, nullo unquam tempore tot, atque tanti abuſus; nunquam deprauata ſic uetus diſciplina, nunquam ſic omnes eccleſiæ ordines corrupti & dehoneſtati fuerunt. nolo tecum hac de re pugnare, Fabrici; nolo præterita tempora cum noſtris conferre; nolo nunc recenſere ueteres eccleſiæ plagas; nolo ſæcula illa commemorare, in quibus uix ullus reperiebatur angulus totius Chriſtiani orbis, in quo non modò morum integritas, ſed neque doctrinæ puritas conſpiceretur. lateant hæc antiqua uulnera, iam longo temporis obducta decurſu, quæ ſine eccleſiæ acerbiſsimo dolore refricari non poſſunt: quamuis ea, quæ nunc à uobis illata ſunt, longè ſint acerbiora: ſed ſolùm ut intelligamus, quantum ſit ueſtrum ſcelus, donemus hoc tibi, Fabrici, nunquam ſic fuerint corrupti mores, nunquam tot abuſus; nunquam ſic fuerint auaritia, ſacrilegia, rapinæq; dominatæ; nunquam ſic dehoneſtata, deformataque reſp. Chriſtiana: quid ergo? eccleſiam deſerendam & affligendam putabitis, quòd in ea homines improbi & ſcelerati reperiantur? fidem, religionem, Chriſtum denique ipſum damnabitis, quòd eius ſanctiſsimis præceptis perditi quidam homines abutantur? quòd eius cæleſtem doctrinam, quemadmodum dicebat Theodorus quidam Athenienſis, à ſe manu dextra mortalibus traditam ipſi accipiant ſiniſtra? Cuius, obſecro, tam inauditæ improbitatis eſt, hoc uno nomine eccleſiam deſeruiſſe, fidem prodidiſſe, nouis hæreſum monſtris pacem & tranquillitatem eius turbaſſe, omnia erroribus infeciſſe, crudelitate, cædibus, incendiis omnia funeſtaſſe; quòd effrenata quorundam hominum cupiditate, aliqui ſint abuſus in Chriſti eccleſiam inuecti? cuius tam furioſæ dementiæ peſſun-

Matth. 18.

1. Cor. 11.

dare eccleſiam penitus uoluiſſe, quòd quidam leges diuinas in priuatos uſus, quæſtumque conuerterint? nunquid optimè eccleſiæ ſaluti conſultum fore putaſtis, ſi uos illi acerbiora uulnera infligeretis? nunquid abuſus hæreſibus, tanquam medicaminibus, ſanari poſſe exiſtimatis? nunquid morbis, interitu mederi uoluiſtis? quid mali meruit ipſa religio Chriſtiana, quod in uos ſcelus admiſit eccleſia, ut propter quorundam hominũ peccata tot à uobis illatas calamitates, & acerbiſsimas plagas, ueluti alicuius magni flagitij rea, tanquam ſupplicia quædam, ſuſtinere cogatur? Hæc omnia uos ſcelera admiſiſtis, qui propter quoſdam abuſus eccleſiæ ab illa defeciſſe confitemini. inferre igitur huius rei mentionem nulla ratione, Fabrici, debuiſſes, ne maiora ueſtra uulnera detegeres: etenim quo nos telo grauiſsimè uulnerari putabas, eo tuæ cauſæ lethalem & mortiferam plagam intuliſti. antiquas hæreſes excitaſtis; nouas quaſdam eſtis commenti; pacem eccleſiæ turbaſtis; populos, atque prouincias ab eccleſiæ complexibus abduxiſtis; inauditæ crudelitatis exempla in noſtros edidiſtis; ea admiſiſtis ſcelera, quæ neque cogitatione comprehendi, neque cuiuſquam oratione explicari poſſunt: ſed nullum maius excogitari poteſt, nullum fingi impudentius, quàm quòd hoc argumento ueſtra ſcelera tueamini, & hac ratione iuſtum bellum eccleſiæ uos indicere & inferre poſſe arbitremini. Vtinam eam de uobis ſpem eccleſia concipere poſſet, Fabrici, ut quemadmodum propter quaſdam eius maculas illam uos deſeruiſſe cauſamini, ita nunc illis expurgatis ad eius gremium rediretis, cùm & Pius iiij. Pontifex max. tanto ſtudio illud reformationis negotium fuerit aggreſſus; cùm luſtrata Romana curia, quæ Chriſtianorum animos poterant offendere, remouerit; & cùm hoc etiam ſacrum concilium in eam unam curam & cogitationem incumbat: fieri fortaſſe potuiſſet, ut uos ſanos & eccleſiæ reſtitutos uideremus. ſed eò iam progreſsi eſtis, ut etiam ſi nihil eſſet in eccleſia corruptum, nihil deprauatum; de reditu tamen ueſtro non eſſet ſperandum: illud eſt enim hæreſis ingenium, quæ natura inſolens, atque ſuperba eſt, ut facilius flammas & crucem ſuſtineat, quàm ut ab errore ſuo diuelli patiatur. uincere cupit: comburi poteſt, conuinci non poteſt: pertinacia obſtat,

ſe uictam agnoſcere erubeſcit. itaque quos arrogantia abſtraxit ab eccleſia, quò minus ad eam reuertamini, uel unicus hic nefarius iam pudor prohibebit. illius etenim magiſtri ueſtigia ſequimini, qui cùm ſe apertiſsimè conuictum uideret, ne à ſuo ueteri inſtituto depelli turpiter uideretur, maluit ſuperbus & pertinax à Deo & hominibus eccleſiæ hoſtis iudicari, quàm ab hæreſibus modeſtè diſcedere: ſed tamen ui ipſa ueritatis coactus, cùm à magnis & eccellenti ingenio uiris oppreſſus teneretur, latentem animi morbum tandem indicauit, & in illam uocem, indicem incredibilis pertinaciæ, ſuperbiæque prorupit; Res hæc nec propter Deum cœpta, nec propter Deum finienda eſt. Vereor ſanè, ne iſta potius hæreditaria pertinacia, quàm abuſus eccleſiæ redeundi uobis aditum intercludat. Sed quid illud ad cauſam, Fabrici, pertinebat, quòd uitam clericorum, tot dicis uitiis eſſe contaminatam, ut honeſtè nominari non poſsint? uetus eſt iſta querela, & non iſtorum ſolummodo temporum: quod quidem antiquorum patrum aduerſus corruptos ſacerdotum mores ſcripta teſtantur. Queritur Auguſtinus, eos ab antiqua uitæ puritate, & propriarum rerum abdicatione degeneraſſe: dolent alij patres innumerabiles, quos recenſere eſſet operis infiniti, ſacerdotum ordinem coruptelarum illecebris deprauatum eſſe. itaque horum libri & acerbæ reprehenſiones, quibus eos in officio continere conabantur, declarant, non defuiſſe unquam in eorum uita, quod meritò poſsit reprehendi. & eo acerbius ſancti illi patres eorum improbos mores accuſabant, quòd in populi ſummam peccandi licentiam redundarent: qui cum curioſis oculis ſacerdotum uitam obſeruet, quod illos facere uidet, ſibi licere arbitratur. etenim illorum uitia maximè conſpicua, & pernicioſa ſunt, quorum uita, tanquam uirtutis exemplum, cæteris eſt ad imitandum expoſita. ſæpe nanque quod in aliis leue uidetur, in ſacerdotibus ſcelus inexpiabile iudicatur. hinc effectum eſt, ut qui eorum mali ſint, improbiſsimi, & cæteris nequiores habeantur, & ut antiqui illi patres tam acriter in eos inueherentur. neque deſunt nunc, Fabrici, apud nos, qui doleant diſſolutiorem eſſe uitam clericorum, qui reprehendant, qui hæc lugeant, qui corrigi & emendari cupiant, qui medelam ſtudeant adhibere: neq; me-

diocris cura ab hoc ſacro concilio corrigendis ſacerdotum moribus impenditur. Sed non oportuit te tam ſtultum eſſe, qui exiſtimares, illos homines eſſe deſiiſſe, qui clerici effecti ſunt, ita ut nulla prorſus in re peccare poſsint. nunquid eos cum ſacerdotio omnem naturæ imbecillitatem exuiſſe putas? Sed intelligo quid uelis: cælibatum ferre non potes. ſed nihil mirum, qui hanc ab illo hauſeris ſententiam, qui ſe non magis à libidine, quàm à cæteris naturæ excrementis cohibere poſſe profiteretur. Sed ſint hæc in ueſtris ſordibus. Omitto reliquas contumelias, quæ in ſacerdotum ordinem, & eccleſiam Romanam improbiſsimè coniecisti; cur in concilij promulgatione continuationis & non integræ actionis mentionem factam eſſe dixiſti? longè tu quidem aliud ſentires, ſi cùm, quā primùm Tridentum uentum fuit, quorundam patrum iuſtam indignationem uidiſſes: qui cùm grauiter & iniquo animo ferrent, non apertè continuationis factam fuiſſe mentionem, obnixè poſtulabant & inſtabant, ut eius fieret aperta commemoratio prius, quàm reliqua, quæ erant pertractanda, aggrederentur; ut quemadmodum re futura erat, ſic etiam uerbis continuatio exprimeretur. qua ergo ratione illi tam moleſtè tuliſſent, continuationis factam mentionem non eſſe, ſi uera ſunt, quæ à te nobis obiiciuntur? tu uerò uel eo ſolùm nomine continuationis uerbum reprehendis, quòd eo ſignificetur, ea, quæ iam definita ſunt, pro ratis iudicatis, atque concluſis habenda ſic eſſe, ut de integro in quæſtionem uocari neque poſsint, neque debeant. Atqui pleraque eorum eius generis eſſe dicis, quibus Chriſtiana fides è fundamentis euertatur. Primò quidem iis uerbis, Fabrici, prodis ſingularem tuam arrogantiam & impudentiam, qui ea, quæ à ſanctiſsimo tot patrum concilio, poſt longam & exactam diſputationem, ad eccleſiæ ſalutem & incolumitatem decreta ſunt & ſtatuta, ea tu ſolus ad conuellendam & labefactandam eccleſiam & excogitata, & appoſita fuiſſe, audeas dicere. atque ut illud, quod iam à me paulò antè dictum eſt, omittam, non poſſe uidelicet, quæ ſemel ſunt iudicio ſynodi decreta, ſine illius grauiſsima iniuria in quæſtionem iterum uocari; quis tandem, obſecro, Fabrici, futurus finis eſſet controuerſiæ, ſi hic aditus ueſtris calumniis pateret? quid eſſet firmum in eccleſia,

cleſia, ſi quæ ſunt à ſanctis conciliis definita, nouis quotidie diſputationibus ſubiiciātur? Quæ ſunt illa concilij Tridentini decreta, quibus Chriſtiana fides è fundamentis euertitur? cur non illa nobis indicaſti? cur non unum, aut alterum protuliſti? in re tam graui, tibi de tanto concilio, tam ſceleratum, tam arrogans & impudens iudicium ferenti, nulla adducta ratione credendum eſſe putabas? Sed fruere nunc hac improbiſsima licentia, Fabrici; debacchare in hoc ſacrum concilium; eius ſtatuta ſanctiſsima irride, ſubſanna, exagita, ut lubet: ſpero equidem futurum, idque mihi de diuina miſericordia polliceor, ut iis decretis, quæ à uobis nunc irridentur, hæreſim ueſtrā iugulatam & extinctam, uos uictos atque proſtratos, eccleſiam ſaluam & incolumen ſimus conſpecturi. Quòd ſi hæc tempora miſerrima & turbulentiſsima hanc nobis uoluptatem abſtulerint, poſteris non auferent. differi hæc ſpes poteſt, auferri non poteſt. nūquam ſuis promiſsis, neque eccleſiæ precibus deerit clementia ſummi Dei: eundemque exitum hoc concilium, quem Nicænum, habiturum exiſtimo. magna tunc contentione ab hæreticis res agebatur; nullum non illi lapidem mouebant; principes, ſicuti nunc uos facitis, ſolicitabant; epiſcopos catholicos acerrimè inſectabantur; ſumma ſolicitudine curabant, ut in exilium mitterentur; regum & imperatorum gratiam in primis ſibi conciliabant; bella acerbiſsima eccleſiæ, illorum armis, atq; potentia adiuti, inferebant; nihil magis efficere ſtudebant, quàm, ut ſi fieri poſſet, decreta Nicæni concilij delerent; & ad id efficiendum, conciliabula ab illis Epheſi, Arimini, Mediolani cogebantur: ſed cùm illa eſſent oracula Spiritus diuini, qui non patitur ſuas leges ulla improbitate conuelli, tanta uis illorum fuit, ut ipſa omni patrocinio deſtituta omnium fermè regum præſidio armatam hæreſim ſuperauerint & euerterint. Vides nunc in eccleſia, Fabrici, hos tumultus à uobis excitatos; uides multorum principum potentiam, contra eccleſiam furore ueſtro concitatam; uides eorum gladios catholicorum ſanguine ſtillantes; uides huius ſacri concilij decreta à ueſtris miniſtris conuelli, deſpici, & irrideri, non dubites quin illis & ueſtrarum hæreſum pernicies, & eccleſiæ ſalus, & Chriſti gloria contineatur. Iam uerò ubi in ſanctiſsimum Pontificem, in ſa-

crum concilium uirus illud conuiciorum euomuiſti, ad reprehendendam formam illam, qua ſe patres uſuros pollicentur in diiudicandis, definiendisq; controuerſiis, gradum facis. quod ut intelligamus, quo iure, aut, ut rectius dicam, qua potius
,, iniuria facias, libuit eam ſubiicere, quæ ſic habet; Cau-
,, ſæ controuerſæ ſecundum ſacram ſcripturam, & Apoſtolorum
,, traditiones, probata concilia, & catholicæ eccleſiæ conſen-
,, ſum, & ſanctorum patrum auctoritates, in prædicto concilio
,, Tridentino tractentur. quinque igitur iudices honorarios componendis controuerſiis hoc ſacrum concilium præeſſe decernit; primo loco ſcripturam ſupremum iudicem ſtatuit; apoſtolicas deinde traditiones; tertio probata concilia; quarto eccleſiæ conſenſum; poſtremo uerò patrum non diſſentientes ſententias: quis iſtorum iudicum à te meritò repudiari poteſt? quis eorum eſt ſuſpectus? quis corruptus? nam cùm multa ſint, ut ſtatim oſtendemus, eccleſiæ adminiſtrationi neceſſaria, quæ diuinis literis non ſunt apertè comprehenſa, non'ne erit opus ad aliquem ex quatuor reliquis iudicibus confugere? Sed quoniam tu, Fabrici, multa hîc inuoluis, quæ cùm falſa ſint, & ineptiſsima, & à noſtris iam profligata; quæ tu nunc, ueluti oracula quædam, etiam ſi nudè dicerentur, firma ſatis eſſe credidiſti; quæ ſi ego explicare nunc, & refellere uoluiſſem, præter inſtitutum agerem, & nullum eſſet hic liber finem habiturus, præſertim cùm illa ſic iam fuerint noſtrorum libris conuicta, atque refutata, ut uel ipſi ueſtrarum partium duces, & anteſignani herbam (ut aiunt) noſtris porrigere, & uinctas manus præbere coacti ſunt: non eſt, quòd ego nunc tecum in hoc puluere deſudem amplius, in quo tuos duces uictos, & ſub iugum iam miſſos fuiſſe conſpiciam. illa tantùm ego breuiter complectar, quæ ad te ex hoc iam ſtadio depellendum pertinere uidebuntur. Principio quereris, uos ab ſcripturis ad traditiones, à certo uidelicet ad incertum traduci: non uideo, qua id fronte dicere ſis auſus, cùm ſcripturam à ſacro concilio in primo loco, tanquam ſupremum iudicem, uideas eſſe collocatam, ut ſignificaret, illa omnia, quæ in diuinis literis apertè continentur, quæ nullas calumnias, nullam hæreticorum tergiuerſationem patiuntur, ſumma, ut par eſt, ueneratione eſſe complectenda; ita ut ſcriptura ſacra ſen-

tentiam ferente, indicendum eſſet reliquis iudicibus ſilentiũ. quòd ſi tu omnia, quæ in quæſtionem uenire poſſunt, oraculis diuinis expreſſa fuiſſe probaſſes; ſi oſtendiſſes omnibus rebus, ſaluti neceſſariis, aperta in ſacris literis teſtimonia reperiri, quæ trahi in uarios ſenſus, atque detorqueri non poſſent, quod à uobis paſsim fieri uidemus; ſi monſtraſſes, nos, auctoritate diuini uerbi neglecta, ad ſolas traditiones confugere; meritò uos à certo ad id, quod non ita certum eſt, reiici diceretis: nunc uerò cùm ſacrum concilium ſcripturam in primo loco poſuerit; non'ne illam in primis cenſuit conſulendam? quòd ſi eius rei, de qua quæreretur, aut nullam, aut ſuboſcuram illam mentionem inferret, quatuor reliquos iudices, tanquam illius, & diuinæ uoluntatis interpretes, conſultiſsimè adhibendos eſſe putauit. Quis ergo hoc ſanctiſsimum concilium iure poteſt reprehendere, niſi qui tam cæcus & impudens fuerit, ut cerdonis potius, lanij, ſutoris, cetarij, & aliorum id genus hominum priuato ſenſui, quàm omnium conciliorum, & eccleſiæ iudicio, quàm uetuſtiſsimorum patrum ſanctiſsimo choro credendum arbitretur? atqui, inquis, ſcripturam ſacram, ipſiſsimum uidelicet Dei uerbum, literis comprehenſum, perfectè, abundeque in ſe continere ſalutis capita uniuerſa: ideoque certam & unicam illam, infallibilemque examinandorum dogmatum regulam eſſe. hoc eccleſia negat, Fabrici, tu aſſeris. cur tibi potius, quàm eccleſiæ fidem adhibendam exiſtimas? cur tuam, quàm eccleſiæ auctoritatem maiorem eſſe uis? Pythagoræ diſcipuli unius hominis auctoritatem omnibus philoſophorum rationibus & argumentis anteponebant? Cicero Platonis unius auctoritate, nulla adiecta ratione, frangebatur, & illi potius, quàm omnibus ſcholis, gymnaſiisque philoſophorum credendum putabat: & tu ſanctiſsimæ & ſapientiſsimæ matris eccleſiæ maieſtate non commoueberis? tu illi dicenti multa fuiſſe à Chriſto & eius Apoſtoli tradita, quæ non ſunt euangelicis literis commiſſa, non credes? Miror te, Fabrici, cùm hæc diceres, quid hic obiici tibi poſſet, non cogitaſſe. nam ut interim patrum innumera teſtimonia prætermittam, cum quibus te hac in parte apertiſsimè pugnare conuincerem; ut illud etiam omittam, quòd ſi omnia ſalutis capita diuinis eſſent literis com-

prehenſa, non amplius magiſterio Spiritus ſancti, quem Chriſtus eccleſiæ doctorem promiſit, indigeremus: quid, obſecro Fabrici, magis eſt ſaluti neceſſariũ, immo quod eſt aliud noſtræ religionis & ſalutis caput & fundamentum, quàm credere hæc euangelia, hanc ſacram ſcripturam, eſſe diuinum illud Chriſti uerbum, quod ab illius ore ſanctiſsimo proceſsit? quis hoc docuit homines Chriſtianos? nunquid ipſa ſola ſcriptura diuina? minimè. quid ergo? ſi nunc Anabaptiſta quiſpiam tecum in arenam deſcenderet, (niſi tu etiam ex illorum es grege, qui ſibi potius, quàm ſcripturæ ſacræ credendum arbitrantur) ſi ille, inquam, à te poſtularet, quis tibi perſuaſerit, ut Matthæi, Marci, Lucæ, atque Ioannis euangelio fidem potius adhiberes, quàm Thomæ, Philippi, Matthiæ, Bartholomæi, quid eſſes dicturus aliud, quàm te ſic ab ipſis exordiis naſcentis eccleſiæ ab Apoſtolis traditum accepiſſe? quo alio argumento patres concilij Nicæni ad aſſerendum illud uerbum ὁμοούσιον, quod in ſacris literis minimè reperiri Arriani clamabant, uſi ſunt? quo item alio concilium illud magnum Chalcedonenſe, ad probandas duas in Chriſto uoluntates, ubi apertum ſcripturæ teſtimonium non ſuppetebat? Quid, ſi peteret, cur fidem illis tribus ſymbolis Apoſtolico, Nicæno, & Athanaſij adhiberes? ex quo Dei expreſſo uerbo, deſcenſum Chriſti ad inferos, duas in Chriſto naturas in unica diuina perſona copulatas, ſacræ triadis unitatem deprehenderes? unde perpetuam Mariæ Dei matris uirginitatem, unde uerbum illud θεοτόκον, unde baptizatos ab hæreticis non eſſe iterum baptizandos? quid ſi inſtaret & urgeret, ut illi expreſſum Dei uerbum proferres, quo baptiſmum infantibus neceſſarium & ſalutarem eſſe probares? quid ageres? quò te uerteres? non dubito, quin cum Luthero & Philippo Melanchthone ad arcem traditionum confugeres, niſi malles cum Bucero ſcripturam miſerè uexare, atque torquere, aut cum Caluino neſcio quas nugas, & meras impoſturas meditari. Quòd ſi uobis, cùm apertum Dei uerbum non poteſtis reperire, integrum eſt, aliqua ſcripturæ teſtimonia, quæ in multiplices ſenſus flecti poſſunt, adhibita aliqua interpretatione, ueſtræ cauſæ accommodare, & illud Dei uerbum expreſſum dicere; cur id antiquis patribus, cur eccleſiæ, cur id œcumenicis conciliis li-

cere non uultis? nihil eſt enim, quod eccleſia ſancta docuerit ſaluti neceſſarium, quod non ex aliquo fonte ſanctarum ſcripturarum diduxerit; ſed maluit, cùm id obſcurum deliteſcebat in ſcriptura, ad apertiſsimas Apoſtolorum & antiquas eccleſiæ traditiones confugere, quàm ad ea teſtimonia, quæ hæreticorum uerſutia cauillari, & in alios ſenſus torquere potuiſſet. Itaque nos, Fabrici, diuinam ſcripturam non uocamus in iudicium, neque illi traditionem, tanquam aduerſarium, quemadmodum ipſe criminaris, obiicimus, quæ cum ſcriptura de auctoritate contendat. nos quidem ſanctam ſcripturam, qua diuina ſapientia, qua lumen clariſsimum tenebris noſtris, qua ſpes omnes Chriſtianorum, qua prauis affectibus antidotus, qua diuina uoluntas & noſtra ſalus continetur, amplectimur, ſuſpicimus, ueneramur: ſcholam Spiritus ſancti, uitæ magiſtram, fontem noſtræ fœlicitatis agnoſcimus: ſed illud credimus & confitemur, diuinum illud uerbum, quod eſt ipſa æterna ſapientia, quod ex ore Chriſti, qui eſt ſplendor patris, proceſsit, à quo uoluit Deus ſpem omnem pendêre mortalem, quod in corda potius noſtra, quàm lapideas tabulas uoluit incîdi, non omne fuiſſe iis monumentis ſcripturarum, quas nunc habemus, comprehenſum. credimus Apoſtolis, Euangeliſtis, eccleſiæ antiquis patribus Græcis, atque Latinis id aſſerentibus. credimus Chriſtum Dei filium nihil ſcripſiſſe, ſed & uiua uoce & exemplo innocentiſsimæ uitæ, diuinæ ſapientiæ arcana & beneuiuendi formam mortalibus tradidiſſe. credimus eius legatis, quos in uniuerſum orbem miſit, ſicut ille miſſus erat à patre; quos audiendos; quibus eam, quàm ſibi fidem adhibendam eſſe dixit; qui multa nobis, quæ ſcripta non ſunt, quaſi per manus poſterorum tradiderunt: à quibus leges, coacto concilio, latas, ad conciliandam pacem, quæ legi, quàm euangelio, conſentaneæ potius uidebantur; ſacramentorum formas immutatas; diaconos, quorum nulla fuiſſet à Chriſto facta commemoratio, inſtitutos fuiſſe uidemus, eamque auctoritatem eccleſiæ ſuæ ſanctæ Chriſtum reliquiſſe. credimus Ioanni diſcipulo cariſsimo Chriſto dicenti, multa Chriſtum docuiſſe, quæ conſignata literis non fuerunt, ſed tradita uiuæ uocis oraculo. credimus Paulo Apoſtolo, qui uerbum iſtud diuinum, non literis ſolùm, ſed tra-

ditionibus definiuit. dicimus illud uerbũ, quod nobis diuini ſcriptores literis expreſſum tradiderunt, multis in locis arduum eſſe, atque difficile, abditos plerunque in eo ſenſus & reconditos deliteſcere; ad quos aditus omnibus patere non poſsit. dicimus tantam fuiſſe illius uerbi non ſcripti, ſed in mentibus Apoſtolorum à magiſtro impreſsi, uim & auctoritatem, ut uerbum illud literis comprehenſum, ad illud, tanquam ad Lydium lapidem, exigeretur: quod nobis princeps Apoſtolorum Petrus declarauit, qui, quemadmodum memoriæ proditum eſt, Marci euangelium, ad illud uerbum, quod audierat à Chriſto, & animo ſuo altè infixum retinebat, exegerit. dicimus eccleſiam ſanctam diu ſine ſcripto uixiſſe, & floruiſſe, & in dignoſcendis ſcripturis, morem illum & conſuetudinem Apoſtolorum fuiſſe ſecutam; ut quemadmodum Apoſtoli in examinandis ſcriptis eorum, qui Chriſti doctrinam literis conſecrabant, utebantur illo uerbo non ſcripto, ſic ipſa apoſtolicas traditiones adibat, & conſulebat, atque illis iudicibus uera euangelia ab ſpuriis & nothis ſuperabat. hanc rationem ſecutus Serapion, ſi Euſebio creditur, euangelium illud, quod diui Petri nomine circumferabatur, reiecit, quòd non eſſet apoſtolicis traditionibus conſentaneum. dicimus tanto habitas in pretio fuiſſe traditiones, ut Irenæus ſine ſcripturis eccleſiam conſiſtere, ſine traditionibus uerò non poſſe iudicauerit: & Syluanus epiſcopus, ut refert Theodoretus, cùm Conſtantium tyrannum ad fidei ſanioris defectionem hortantem, ſibi mortem etiam minitantem audiret, Poteſtatem quidem habes, inquit, nos puniendi; nos autem patrum ſtatuta, non ideo deſtruemus. quibus uerbis indicauit, quanti faceret traditiones, quarum conſeruandarum gratia, uel mortem diceret eſſe contemnendam. Longum eſſet commemorare, quæ ab Epiphanio, Baſilio, Dionyſio, Ignatio, Polycarpo, Clemente Alexandrino, & cæteris eccleſiæ ſanctæ luminibus in hanc ſententiam de traditionibus dicta ſunt: quæ ſi animaduertiſſes, non eſſes in eas tam impudenter debacchatus. Concilium etiam Epheſinum cõtra Neſtorium coactum, quia corruperant ac deprauarant ſcripturas hæretici, ad traditiones, tanquam ad integros & incorruptos iudices, confugiſſe, & reliqua magna & antiqua concilia hunc morem

ſemper tenuiſſe legimus. neque uerò ſolùm catholici iis armis aduerſus eccleſiæ hoſtes pugnabant; ſed hæretici etiam ipſi ſuos errores, illis potiſsimùm tuebantur. teſtes ſunt Euſebius Nicomedienſis, Artemon, Baſilides, Carpocrates, Marcion, Valentinus, qui hæreſes ſuas, quas uel aliquo ſanctarum ſcripturarum prætextu, ſicuti uos nunc facitis, confirmare potuiſſent, ſolis eas traditionibus aſſerere conabantur, ſe ita ab ipſis Apoſtolorum diſcipulis accepiſſe dicebant, quòd illud unicum, & firmiſsimum eccleſiæ fundamentũ eſſe arbitrarentur. O' nefaria hæreticorum calliditas, atque uerſutia: illi ſcripturæ teſtimoniis deſtituti, traditionum ſe præſidio tuebantur; uos uerò apertiſsimis Apoſtolorum traditionibus, doctorum antiquorum auctoritate, communi eccleſiæ conſenſu, omnium iam præteritorum ſæculorum iudicio damnati, nos ad unicum ſcripturæ tribunal ueteratoriè prouocatis; omnia externa adiumenta illius interpretationi neceſſaria remouetis; proprium cuiuſque ſenſum, & mediocrem tantummodo diligentiam cum pio, & ſincero animo coniunctam adhibendam eſſe dicitis; & eam, quam ueſtris turpiſsimis erroribus, uel repugnantem, atque reluctantem ſeruire cogitis, quam ream facitis, iudicem nunc unicum controuerſiarum eſſe uultis. illam facilem, apertam, expeditam, omnibus etiam rudibus & agreſtibus hominibus, patere dicitis: nos uerò, Fabrici, nouimus & confitemur illam multis in locis arduam, atque difficillimam eſſe; idque nobis ipſorum ſanctorum Apoſtolorum teſtimonia; immenſi labores patrum doctiſsimorum in eius interpretatione collocati; rerum ipſarum cæleſtium, atque diuinarum, de quibus diſſerit, magnitudo; abditiſsima myſteria, quæ in ea deliteſcunt; ſtylus ipſe, caracter, & forma dicendi, & quod eſt apertius, argumentum, id quidem ueterum hæreticorum, & ueſtra nunc potiſsimùm in eius interpretatione diſsidia teſtantur. ſcimus Chriſtum id apertiſsimè ſignificaſſe, qui prophetas in eccleſia interpretes diuinorum oraculorum reliquerit. nouimus ſcripturam, non ſemper ſui interpretem eſſe: quod ipſi contenditis, cùm ſæpe incidant loci, qui primo aſpectu ſecum pugnare, & ſe inuicem iugulare uideantur. ſcimus priuatum cuiuſque ſpiritum quamlibet innocentia &

caritate munitum, ueræ illius intelligentiæ aſſequendæ ſatis non eſſe, cùm multos ex antiquis doctoribus, cùm Origenem, Tertullianum, Cyprianum, Irenæum & alios quamplurimos à recta illius interpretatione aliquibus in locis deflexiſſe conſpiciamus. ſcimus Apollinares, Sabellios, Nouatianos, Manichæos ſuas hæreſes ſcripturæ teſtimoniis probare fuiſſe conatos: quod utique nunquam accidiſſet, ſi ea ſic eſſet aperta, ut nulla legentibus dubitandi ratio ſuboriri poſſet. nec ullum aliud inter catholicos & hæreticos erat diſcrimen, quàm quòd illi ſincerè, ij uerò perperam & ſiniſtrè ſcripturas diuinas interpretarentur. Proferebant, inquit Vincentius Lyriniensis, Apoſtoli diuinæ legis exempla, proferebant & hæretici; proferebant Apoſtoli pſalmorum auctoritates, proferebant & illi; proferebant Apoſtoli ſententias prophetarum, & illi nihilominus proferebant: ſed cùm ea, quæ ſimiliter protulerant, interpretari non ſimiliter cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis, tunc poſtremò ueri Apoſtoli à falſis Apoſtolis decernebantur. nouimus Arrianos, qui, teſte Baſilio, ſcripturam apertiſsimam eſſe dicebant, & Demeritas, qui hanc etiam hæreſim à Sadducæis hauſerant, eccleſiæ iam iudicio, auctore Epiphanio, fuiſſe condemnatos. experimur pernicioſiſsimam; & turbulentiſsimam hæreſim eſſe exiſtimare, aditum cuiuis patere ad intelligentiam ſanctarum ſcripturarum: cuius cauſa tot pugnas & ſeditiones exortas, & illum uertiginis ſpiritum, Germaniam & reliquas prouincias iactaſſe uideamus, cùm aliter Zuingliani, Lutherani, Anabaptiſtæ, Sacramentarij, Adamitæ, & cætera hominum portenta, unum atque eundem ſcripturæ locum dilacerent, torqueant, & corrumpant potius, quàm interpretentur. Quid hoc eſt, Fabrici? in omnibus ueſtris prouinciis, in omnibus oppidis, in ſingulis domibus, inter ueſtra latera contentiones acerrimæ de legitimo ſenſu ſcripturarum uerſantur. uides pugnantes Lutheranos cùm Sacramentariis, utroſque cum Anabaptiſtis, & Adamitis; & dicere audes, illas eſſe apertiſsimas? pugnabat etiam aliquando de uno, aut altero ſcripturæ teſtimonio Hieronymus cum Auguſtino; & tu id apertum eſſe dices, in cuius interpretatione non modò hæreticorum, qui uim inferre literis diuinis

ris diuinis conſueuerunt, ſed ſanctiſsimorum hominum, qui ſincerè lucem euangelicæ ueritatis inueſtigabant, tanta fuerit digladiatio? nos uerò credimus eccleſiam catholicam, columnam eſſe, & firmamentum ueritatis, à cuius latere Chriſtus nunquam diſcedat; cuius comes indiuiduus; cuius doctor, atque magiſter ſit Spiritus ſanctus; cuius lumen diuinum in ſacris potiſsimùm conciliis eluceat; cuius præſentia cohoneſtantur, patrocinio fouentur, luce ueritatis illuſtrantur; ut neque hactenus errauerint, neque errare poſsint, neque, ut tu mentiris, ſe mutuis decretis, uelut illatis uulneribus, confecerint. quæ quia non profers, neque ego in illis refellendis elaborabo: ſatis eſt dicere, te fuiſſe mentitum, ut pari, qua obiecta ſunt, facilitate refellantur. Credimus ergo, Fabrici, concilia ſacroſancta incorruptos eſſe iudices ueritatis; ueros, atque legitimos diuinarum ſcripturarum interpretes; nuntios diuinæ uoluntatis, quæ Dei nobis mentem aperiant; quæ obſcurioribus ſcripturæ locis lumen inferant; quæ exortas in eccleſia tempeſtates componant: quibus qui non obtemperant, meritò Chriſti & eccleſiæ hoſtes iudicantur. tu uerò omnia diuinis literis comprehenſa ſolo Dei uerbo eccleſiam colligi, atque diſcerni; concilia non modò errare poſſe, ſed iam ſæpius turpiter erraſſe; ſummos Pontifices nihil hactenus boni feciſſe arguis, & nihil boni deinceps facere poſſe improbiſsimè uaticinaris: antiquos patres ad ſolam nos ſcripturam relegare mentiris. & hæc quidem omnia, quæ grauiſsima ſunt, quæ difficillima, quæ contumelioſa, cùm nullis aliis argumentis, quàm tua unius, calonis ſcilicet, auctoritate confirmes; quod aliud reſponſum, quàm illud Aemilij Scauri ſperare poteris, nunquid tibi potius, quàm eccleſiæ catholicæ credendum putas? Sed cùm te ex illo iam loco depulſum eſſe uideres, & intelligeres apertè non de ſcripturæ ſacræ auctoritate, quã omnes ſummam eſſe confitemur, ſed de illius legitima interpretatione controuerſiam eſſe, ut in hanc arenam nobiſcum deſcendas, æquos tibi dari iudices poſtulas; te facilè oſtenſurum polliceris, uos multo ſincerius ſcripturam interpretari, antiquasq; interpretandi leges fuiſſe ſecutos. Qui ſunt, obſecro, ij æqui iudices, Fabrici, quos tibi dari poſtulas; quorum arbitrio lites & ſimultates dirimantur? ſcriptura trahitur in

uarios ſenſus; concilia à uobis irridentur; traditiones ſubſannantur; patrum interpretationes traducuntur, & illorum auctoritas contemnitur: qui ergo reliqui iam iudices reperiri poſſunt, quorum arbitrio cauſam committatur? Si locus aliquis ſcripturæ ſit excutiendus, & poſt inſpectos ipſos Græcos & Hebræos fontes, poſt diſcuſſam ſingulorum uerborum energiam, poſt inducta alia eiuſdem ſcripturæ ſacræ teſtimonia, quæ aliquid adiumēti illius interpretationi poſſent afferre, poſt collata exemplaria, poſt diligentem inueſtigationem ueræ, atque germanæ interpretationis, adhuc quiſque ſuam ſententiam, ut ſæpe uidemus contigiſſe, pertinaciter & mordicus tueatur; quo iudice res componetur? quo arbitro pars altera conuincetur? Non'ne uides Fabrici, nullum futurum eſſe finem controuerſiæ illis iudicibus reiectis, quos ſacrum concilium ſanctiſsimè excogitauit, & tu iniuſtiſsimè reprehendis? qui enim alij iudices incorruptiores, ſapientiores, grauiores excogitari poſſunt, iis, quos concilium conſtituit? quòd ſi illi tibi non placebant, cur eos, quos tibi optabas exhiberi, non nominaſti? noſſe uehementer cuperem, Montane, cui ſis addictus hæreſi, in cuius tot magiſtrorum uerba iuraueris: niſi tu fortaſſe (quæ eſt ueſtra audacia, atque licentia) non contentus erroribus ab aliis inuentis nouum aliquod monſtrum aluiſti, nouam aliquam ſectam commentus es. neque enim ſe iam quiſpiam ueſtrum miniſtri nomine dignum arbitratur, niſi ipſe etiam noui aliquid attulerit, quo & ipſe celebris habeatur, & nouum iugum miſeris Germanis imponat, & afflictæ eccleſiæ Chriſtianæ nouum etiam uulnus infligat. O' improbiſsima licentia, Deo inuiſa, hominibus pernicioſa, & religioni exitialis. meritò Tertullianus præter pictoriā & poeticam tertiam dixit hæreticam iam licentiam commemorari poſſe. Sed illud, inquam, noſſe cuperem, nunquid eſſes Anabaptiſta, Adamita, aut Sacramentarius, aut qua ex ſchola prodieris earum, quas uix iam poſſumus numerare? quāquàm, quantum ego coniectura aſſequi poſſum, ex illo latronum aſylo Geneua, ex equo illo Troiano, unde tot eccleſiæ hoſtes prodierunt, proceſsiſti. meo etenim iudicio Caluiniſta es: cuius magnopere mihi ſtudioſus uidearis: qui omnia, quæ in hanc ſceleratam orationem contuliſti, ex illius inſtitutione fueris

mutuatus. Si quiſpiam igitur Lutheranus de præſentia Chriſti in ſacroſancto euchariſtiæ ſacramento, ſi Anabaptiſta de infantum baptiſmo tecum decertaret, ſi ſcripturæ ſanctæ à te apertum teſtimonium exigeret, quo baptiſmus infantibus neceſſarius probaretur, cùm tu illud, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, protuliſſes, ille contrà illud oppoſuiſſet, Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus ſancti, & illud etiam, Qui crediderit & baptizatus fuerit, quid ageres? quam interpretationem adhiberes, qua illum repugnantem, reluctantemq́ue conuinceres? qua ratione nudis illum ſcripturæ uerbis redargueres? qui nullum alium iudicem, quàm expreſſum Dei uerbum eſſe patiaris? quid diceres, cùm hîc te tuo gladio iugulatum uideres? quid futurum erat, Fabrici, niſi ut cùm neque tu illum, neque ille te in ſuam poſſet ſententiam pertrahere, longa concertatione defatigatis, ira deinde incenſi, mutuis demum affecti contumeliis diſcederetis? Quòd ſi tota nobis colluctatio de ſcripturæ interpretatione futura eſt, ut tu aliquando uel inuitus, uictus tamen ipſa ueritate fateri coactus es; quis ſanctior illius interpres & huius controuerſiæ iudex eſſe poterit, quàm illa iam inde à principio naſcentis religionis ad hæc uſque noſtra tempora, eccleſiæ catholicæ conſtans & perpetua conſenſio, quam nulla potuit hæreticorum uerſutia & calliditas, ſicut ipſam ſcripturam, corrumpere, aut deprauare? Quis æquior iudex apoſtolica traditione, apoſtolicis ſcriptis, & ueterum ſcriptorum monumentis conſignata? quam eccleſia Chriſti, tanquam certiſsimam regulam, agnouit, illæſam, atque inuiolatam conſeruauit, & tanquam optimum intelligendis ſcripturis interpretem adhibuit? quis iudex incorruptior teſtimoniis ſanctorum, & antiquorum patrum Græcorum & Latinorum, qui partim uicini temporibus Apoſtolorum, ſinceram illam, atque puram euangelicæ legis intelligentiam ex illorum puriſsimis fontibus hauſerunt; partim ſumma uitæ innocentia, fide, ſanctitate & pietate exornati, omnibus naturæ & literarum ornamentis inſtructi, ſplendore diuini ſpiritus illuſtrati, iugi & magno labore totas ſuas ætates in ſtudio ſanctarum literarum contriuerunt, & in intimos illius ſenſus penetrarunt; qui cùm ſint ab

Math. 28. Mar. 16.

odio & ira & humanis affectibus remotiſsimi, & ſuis nunc in libris nobis apertiſsimè loquantur, integrè, & incorruptè iudicabunt? quis denique incorruptior, quis oculatior? quis ſanctior, aut ſapientior iudex excogitari poteſt, aut unquam fuit ab eccleſia catholica difficillimis, periculoſiſsimisque ſuis temporibus adhibitus, quàm concilium œcumenicum, quod uel tuus etiam ipſe Caluinus optimum ſcripturæ interpretem agnoſcit, & illa quatuor prima ſe dicit cum magno Gregorio ſupplicem uenerari? Hos igitur iudices cùm tu reiicis Montane, & alios tibi dari poſtulas, qui nulli ſunt, nec eſſe poſſunt: quid aliud indicas, quàm te iam iſtam palæſtram, proprio iudicio damnatum, extimeſcere, atque detrectare, quam te optare paulò antè ſimulabas? quid enim poteſt eſſe dementius, quàm iudices poſcere, & nullos probare? quis te tantus oppreſsit ſtupor, ut has inſidias à nobis detectum iri non putares, & huiuſmodi præſtigiis & impoſturis crederes te poſſe Germanis imponere, & curioſis noſtrorum oculis puluerem offundere, ne perditam iam ueſtram & cauſam & mentem intuantur, qui hæc temerè & ineptiſsimè iam effutiatis, ne nihil dixiſſe, ne ipſo ſilentio uicti uideamini? Sed quoniam intelligebas maximam ſemper fuiſſe conciliorum uim ad hæreſes profligandas, & hoc, quod Tridenti ſæpe iam coactum, & ueſtris inſidiis intermiſſum, magnis tandem laboribus, maxima totius orbis Chriſtiani conſenſione conflatum eſt, extremum ueſtræ miſerrimæ cauſæ uulnus futurum pertimeſcis, neruos omnes orationis ad illud euertendum contuliſti; cuius ut auctoritatem infringeres, nullis argumentis, nullis rationibus, ſed improbiſsimis contumeliis uſus es, ne ab illo calonis munere, quod initio tibi impoſuiſti, diſcederes. Concilium non modò errare poſſe, ſed ſæpius erraſſe, eiuſque uenerabile nomen in Satanæ ſynagogam cadere poſſe, idque ſatis & calonis auctoritate, & maledicto probatum eſſe arbitraris. Exemplum ex euangelio Ioannis, quaſi telum aliquod arripuiſti, (nam ſæpe ſcripturam ſacram furori ueſtro & maledicentiæ ſeruire cogitis) quod quidem antea Caluinus uſurpauerat, ſed tu illud ab eius manibus arreptum, adhibita impudenti paraphraſi, in ſacrum iſtud concilium contorſiſti, ut oſtenderes, te illo, licet cæteris ſis rebus inferior, maledicendi tamen ſtu-

Montani calumnia.

dio, audacia, & improbitate eſſe longè ſuperiorem. quem quidem ego locum impudentiſsimum libenter ſilentio prætermittam; quia non modò facilè patior, ſed nobis puto glorioſum nos à uobis hoc genere orationis ſuperari, præſertim cùm hæc ueſtra maledicta, quæ ſunt indices apertiſsimi ueſtræ improbitatis, & teſtes mentium ſceleratarum, hominibus ſanæ mentis, apertè loquantur & teſtificentur uitam ueſtram impuram, atque doctrinam non poſſe à tam impudenti & illoto ſermone diſsidere, ut nemo iam ſit tam cæcus, aut tam ſtupidus, qui non uideat, iis hominibus credendum non eſſe, quos ſic exagitat inſania, ſic furor agit tranſuerſos, ut nunquam ſani, neque ſobrij loqui uideantur: in quorum libris nulla prorſus euangelicæ, modeſtiæ ſpecies appareat. itaque quod cæteri iniquo animo ferre ſolent, cùm eccleſiam Romanam, cùm ſacroſancta concilia tot onerata contumeliis ab iis hominibus intuentur; ego non ægrè ſuſtineam, tum quòd præſtet iniuriam pati, quàm inferre, cùm illum habeamus manſuetiſsimum præceptorem, qui iniurias acerbiſsimas incredibili patientia pertulit, & diſcipulos ſuos tunc beatos dixit eſſe futuros, cùm maledictis afficerentur: tum etiam quòd in iis magnum nobis; ad euertendas ueſtras hæreſes præſidium intelligam eſſe collocatum. futurum enim ſpero, ut cùm Lutherum in primis, cuius pectus furiæ omnes uidentur occupauiſſe; cùm reliquos etiam auctores, qui, illius ueſtigiis inhærentes, furorem etiam imitantur, poſteri perlegerint; cùm uniuerſa eorum ſcripta conuiciis reſperſa ſic eſſe uiderint, ut in illis non ullum pudoris, aut Chriſtianæ modeſtiæ ueſtigium, ſed ueteris comœdiæ licentia conſpiciatur; ex quibus inſanam illorum mentem deprehendent; cùm altera ex parte, manſuetudinem illam & bonitatem Chriſti IESV in mentem reuocauerint, ſe iis hominibus credere, & Chriſtianos ſimul eſſe non poſſe iudicabunt: cùm humilitatem Chriſti cum iſtorum ſuperbia, cùm illius manſuetudinem cum iſtorum furore, modeſtiam cum effrenata licentia, bonitatem ſummam cum ſumma improbitate contulerint, non hos quidem Chriſtianos, ſed Antichriſtos, non Chriſti diſcipulos, ſed hoſtes cenſebunt: non iis magiſtris ſe tradent inſtituendos & excolendos, quos uiderint tot animi morbis laborare; niſi quiſpiam fuerit tam inſanus,

Matth. 5.

Digitized by Google

qui medicis phreneſi laborantibus æternam ſuam fœlicitatem iudicet eſſe credendam. Sis ergo per me, Montane, furioſus; ſis impudens, maledicus & conuiciator; noſtrã cauſam agis, & tuam prodis: nolo tecum iniuriis decertare, ne eiuſdem criminis reus eſſe uidear. Sed uenio iam ad extremam orationis tuæ partem, in qua, nobis (ut tibi uidetur) profligatis, ad ea præſcribenda, quæ ad res ueſtras optimè componendas, & moderandas ſpectant, te accingis: qua in re ſingularem ſtultitiam, ſicuti hactenus impudentiam, prodidiſti: ſed mirum eſt, quàm ſubita metamorphoſi ex calone cenſor euaſeris; & qui antea calonis te partes acturum eſſe fueras pollicitus, nunc grauiſsimam Catonis perſonam uelis ſuſtinere. ampliſsimis uerbis & grauibus ſententiis orationem exornas; humana, atque diuina iura tibi commiſſa eſſe gloriaris, illorumque rationem tibi eſſe reddendam: ſed ſubitò qui illam ueterem perſonam obliuiſci non poteſt, qui hanc natura, & ingenio tuo reclamante ſuſtineas, depoſita cenſoria grauitate, illico ad ſcurrilem & calonicam maledicentiam reuerteris. nam cùm quibuſdam obiectionibus reſpondere decreuiſſes, quarum prima eſt illorum miniſtrorum, qui tibi dicere potuiſſent, cur non Tridentum petimus, ut religionis cauſam cum patribus conferamus, & in commune pertractemus? quid enim glorioſius? quid fructuoſius hac profectione, ex qua pax & concordia ſperari poſſet? huic tam iuſtæ & tam ſanctæ expoſtulationi nihil aliud reſpondes, quàm te neque poſſe, neque uelle id facere: quia concilij auctoritas à Romano Pontifice, Chriſti & eccleſiæ eius iurato hoſte dependeat. O' impudentiam hominis inauditam, tu illum, quem Chriſtus eccleſiæ ſuæ ſanctæ ſupremum uoluit eſſe paſtorem, quem concilia omnia, iam inde ab illo primo Nicæno, quem antiqui patres, quem ſedes omnes patriarcharum & epiſcoporum, toto Chriſtiano orbe diffuſæ, ſummum Chriſti uicarium agnouere, & debita ſunt ueneratione proſecutæ; à quo ſemper, tanquam à capite in membra, incorrupta ſemper, ſincera & integra fides in reliquum eccleſiæ corpus promanauit; cui omnes eccleſiæ ordines, cui omnes Chriſtiani, principes, tetrarchæ, imperatores, tanquam ſupremo eccleſiæ principi, Chriſti uices gerenti, collum, faſcesque ſubmiſerunt; tu, inquam, omnium, quos

Digitized by Google

terra ſuſtinet, ſceleratiſsime, Chriſti iuratum hoſtem appellabis? Sed quid ego tibi homini infœliciſsimo & miſerrimo indignor, cuius potius miſereri, cuius ſortem lamentari debuiſſem? Omitto reliquas contumelias, quas in hoc ſacroſanctum concilium coniecisti, quod te faſtidire, negligere, & tanquam cœtum malignantium fugere, declinare, auerſariq; impudentiſsimè iactas: accedo ad præclaram illam repetitionem tuam ex omnibus conſarctam & conſarcinatam argumentis, quibus uos ab hoc concilio non prohiberi modò, ſed arceri cauſaris. Continuationis clauſula, ueluti obiecto uallo, uos ab eo excludi criminaris, cùm oſtenſum iam ſit Pontificem max. ab illo uerbo abſtinuiſſe; & ſummam eſſe improbitatem, uelle ea, quæ ſanctiſsimè à ſacro concilio decreta ſunt, in diſputationem iterum, quæſtionemque uocare. Sed cur legatos & theologos Germanorum principum ægrè interceſſione Caroli V. potentiſsimi imperatoris, in concilium admiſſos, à diſputatione tamen excluſos eſſe mentiris? cùm potius tanta illa imperatoris potentia, & inſtaurandæ religionis tam ardens ſtudium, uix potuerit à uobis obtinere, ut pauci quidam & illi muti theologi Tridentum mitterentur: à quibus poſtea concilij patres, cùm eos ſæpe amicè, atque beneuolè ad diſputationem, & reddendam ſuæ doctrinæ rationem prouocaſſent, nullam uocem extorquere potuerunt. teſtis eſt Brentius, qui Tridentum ingreſſus, amiciſsimè exceptus, rogatus etiam ſæpiſsime, ut ſuam mentem patribus explicaret, ut ſententiam diceret, in diſputationis arenam per multos menſes prouocatus, ex loquaciſsimo tamen uerſus in Harpocratem, ſuæ cauſæ Pythagorico ſilentio conſulendum putauit. ſiluit quouſque accepit, Mauritium cum exercitu numeroſo Oenipontum ueniſſe: & quo tempore concilij patres, illius aduentu perturbati, nulla iam alia de re, quàm de fuga cogitabant, prodit ueluti ex aliquo gurguſtio acerrimus ille cauſæ ueſtræ propugnator; & tum demum ſe audiri poſtulauit, cùm audiri non potuit. O præclarum miniſtrum & defenſorem, à quo ueſtra cauſa non niſi maximo tumultu & concilij fuga, uocem, & illam nihil iam profuturam, expreſsit. Neque uerò tunc eo conſilio petebat dari ſibi locum dicendi, ut uiolatæ à ſe & diſsipatæ religionis rationem redderet; ſed

ut interim patres ab hoſtibus intercepti furētibus Mauritij gladiis obiicerentur. At uerò leges à concilio præſcriptas, & decretos iudices uobis obſtare dicis: quia nihil certi eſſe poterit unica certitudinis regula ſublata. Quæ iſta eſt aut cæcitas, aut impudentia potius, ut cùm uideas, ſcripturam diuinam, ut ſæpe iam diximus, ſacro concilio, tanquam ſupremum iudicem, in primo & principe loco fuiſſe collocatam, dicere audeas, certitudinis regulam è medio fuiſſe ſublatam? ſed patres nimirum concilij, quos tibi hoſtes fingis, uehementer extimeſcis: quos aſſeris in perniciem ueſtram diſſertis uerbis coniuraſſe: qui ubi, re diſcuſſa, atq; definita, acta ſemel concilij in codicillos retulerint, uos ter maximos hæreticos eſſe clamabunt, & omni ſuppliciorum genere dignos cenſebunt; tum pauor, metus, trepidatio & illa flamma, qua Ioan. Hus & Hieronymus Pragenſis exarſit, ante tuos oculos obuerſatur. iſtos planè terrores, Montane, non tibi quidem patres concilij, quorum uota & ſtudia caritatem potius & pacem, quàm odium & crudelitatem ſpirant, qui non perniciem uobis aut optant, aut moliuntur, ſed ueſtræ ſalutis amore, atque deſiderio flagrantes, uos uiuere potius, & ad eccleſiam redire, quàm non modò mortem, ſed nec ullum quidem diſcrimen ſubire cupiunt, qui ſaluti ueſtræ ita publica fide conſuluerunt, ut etiam ſi in hoc iudicio conuinceremini, liberi poſſetis in patriam commeare, ſed tua conſcientia ſaucia, atque uulnerata coniecit: & tamen, cùm eo ſis animo tam trepido, tam meticuloſo, qui ipſam etiam ſecuritatem, ueluti ſuſpectam, reformidet, audes homo leuiſsime ſanctiſsimum illum & robuſtiſsimum martyrum nomen toties uſurpare & in ore habere, quos hac in parte imitari te impudenter iactes? audes dicere te illorum ſequi ueſtigia, qui cauſas ſuas apud iniquos iudices egerunt illi quidem, ſed nunquam detulerunt, & te martyrem, ſanctiſsimum uerò concilium tyrannum appellare? audes tu hoſtis eccleſiæ cauſam tuam cum Pauli Apoſtoli, Athanaſij, Cyrilli, Nazianzeni, qui acerrimi hæreticorum hoſtes & religionis aſſertores extiterunt, improbiſsimè conferre? Maximus Hieroſolymitanus antiſtes ab Antiochena ſynodo abſtinuit; Athanaſius à Tyria fugiendum, & ad Seleucianam minimè ueniendum duxit: quia nec auctoritate Ro-

mani Pót. coactæ, & ad euertenda ſacroſancta decreta concilij Nicæni erant conflatæ; quas non ſynodos, ſed Satanæ comitia meritò iudicarunt. Sed quæ iſta tua eſt impudentia, ut audeas dicere te illorum exemplo hæreticorum conuenticula (ſic enim appellas concilia ſacroſancta) hæreticus ipſe declinare? quando illi, obſecro, œcumenicum concilium ducentorum quinquaginta epiſcoporum frequentia, ſummi Pontificis auctoritate coactum, imperatoris, regum propè omnium, principum Chriſtianorum, & rerump. legatis exornatum, hæreticum, ſicuti tu nunc facis, appellarunt, & ab illo abſtinendum iudicauerunt? cur hanc iniuriam ſanctiſsimis illis patribus intuliſti? cur cum tanta illorum contumelia quæris tuæ cauſæ præſidia? non ſatis eſt, eos omni honore, ueneratione & patrocinio ſpoliaſſe, niſi hæreticos etiam feceris, & illorum glorioſum & immortale nomen, qui extra omnem inuidiæ aleam poſiti, ſempiterna fœlicitate fruuntur, grauiſsimo hæreſis uulnere cruentaſſes? non ſatis eſt eccleſiam, concilia, Romanos Pontifices, præſentia & præterita ſæcula ueſtræ maledicentiæ patuiſſe, niſi in cælum ipſum, & in ciues illos glorioſos cæleſtis Hieruſalem ſitis contumelioſi? Iam uerò uel eo ſolùm nomine uobis in concilium ueniendum non eſſe contendis, quòd ius conuocandi ſynodos ad Pontifices neque diuino, neque humano iure pertineat. Illud abs te in primis quæro, Fabrici, cùm duæ ſint reip. partes, quibus illa regitur & conſeruatur, iuſtitia, atque religio, iuſtitiæque miniſtri principes ſint, religionis antiſtites; ſi cogendi, atque celebrandi eos conuentus, qui ad iuſtitiam optimè adminiſtrandam pertinent, facultas penes principes eſt, idque ipſa dictat ratio, atque natura: cur ius conuocandi ſynodos, quæ religionis cauſa coguntur, ad Pontifices non pertinebit? cur iſtud ius imperatoribus defertis? cur munera Chriſtianæ reip. perturbatis? Supremus eccleſiæ paſtor, & religionis Chriſtianæ, primus & ſummus antiſtes, Pontifex Romanus eſt: concilia unicum ſemper remedium extirpandarum hæreſum, & inſtaurandæ religionis fuerunt: quis ergo eſt tam ſtupidus, qui non intelligat concilij conuocationem, quod eſt unicum religionis perfugium, & anchora ſacra ad illum potiſsimùm pertinere, cui tuendæ & conſeruandæ religionis cura commiſſa ſit? Concilium Nicæ-

Digitized by Google

num primùm ſanctiſsimum & antiquiſsimum hanc ſuis decretis auctoritatem Romano Pontifici deferebat, & tu auferes? teſtis eſt Athanaſius epiſt. ad Fœlicem Papam, & Galla Theodoſij Auguſti mater ſcribens filio, qui memoriæ prodiderunt concilium Nicænum decreuiſſe, ſine Romano Pont. neque cogi debere, neque celebrari ſynodum, eiusque legatos principem in ea locum obtinere. teſtes ſunt Oſius, Vincentius, & Victor, qui illi concilio nomine Syluestri Pontificis Romani præfuerunt, & primi illius decretis ſubſcripſerunt. teſtis eſt Marcellus & Damaſus. teſtes etiam ſunt Valentinianus & Marcianus auguſti, qui à Leone Pont. Romano, ut concilium cogeret, miſsis legatis, & precibus adhibitis impetrarunt. Cùm ergo ij maximi imperatores hoc à ſummo Pontifice poſtulauerint, quòd ad eum hoc ius cogendi concilium pertinere arbitrarentur: cur tu hanc facultatem, quam à ſe relegarunt clariſsimi & religioſiſsimi principes, & Romano Pont. ſua ſponte detulerunt, per uim ab illo auferes, & iis repugnantibus etiam, atque reluctantibus tribues? Antiquis illis temporibus in maximis hæreticorum inſidiis, quibus Chriſtiani homines præmebantur, quod ſecunda Epheſina ſynodus declarauit, cùm eccleſiæ antiſtites ſine præſidio imperatorum, ut religioni ſubuenirent, tutò conuenire non poſſent, Pontifices Maximi, ut ſecuritati & libertati patrum conſulerent, indictioni concilij imperatoris nomen & auctoritatem addiderunt; ut cùm imperatoris potentia ſeptum, atque munitum concilium eccleſiæ hoſtes animaduerterent, ſibi ab aperta ui, atque uiolentia temperarent; ut hac ratione illorum, quos neque religio, neque pudor poterat cohibere, improbos conatus, imperatorum auctoritas, armaque reprimerent. Hinc ueſter error, qui ſcripta omnia deprauatis, & in ueſtram cauſam per fas, aut nefas detorquere ſoletis, promanauit: quanquàm non hunc ego errorem, ſed improbitatem interpretor: neque eſtis tam cæci, qui hæc non uideatis; ſed, ut principibus aſſentemini, quorum patrocinio magnopere indigetis, hæc & alia iis ſimilia excogitatis. Illud præterea magno uobis impedimento eſſe dicis, quò minus hoc iter ueniendi ad concilium ingrediamini: quòd uidelicet præſentia ueſtra principes Chriſtianos, qui etiam ad concilium euocantur, & uenire recuſant,

iniuria afficeretis, & Pontificem Romanum, quantum in uobis eſt, contra illos armaretis; reliquos uerò Chriſtianos, qui ſibi ab hoc congreſſu graues ob cauſas temperarunt, præiudicio ueſtro longè iniquiſsimo grauaretis; uobis præterea inſenſos, & pontifici magis inuiſos redderetis. idque exemplo principum Germanorum confirmas, qui in conuentu Neoburgenſi, putida pontificis poſtulata, ſatis animosè repulerunt, mirari ſe dicentes; quæ illius eſſet impudentia, qui illis quoque præſcribere non uerecundaretur, à quibus proculcatæ religionis accuſaretur ipſe. reliqua maledicta prætermitto, quæ ab illo conuentu in ſummum Pontificem iactata refers: quæquidem ego à te conficta, & illi falsò tributa eſſe arbitror, ut tanti cœtus auctoritate tuam impudentiam tegeres, ut maledicentiæ comitem principum conuentum habere uidereris. neque enim eſt credibile ordinem principum, ampliſsimum & grauiſsimum, qui ſoleat etiam ſuis hoſtibus capitalibus modeſtè (ut par eſt, & ut illum decet) reſpondere, eorumque legatos benignè, atque humaniter excipere, qui denique eos, quos inteſtino proſequitur odio, quorum ſanguinem exſorbere cupiat, moderatis uerbis appellare conſueuerit, tam acerbo & iniquo animo in Romanum Pontificem, ſanctiſsimum Chriſti uicarium, fuiſſe, ut eum tam apertis & inſignibus iniuriis, quas tu illi affingis, fuerit proſecutus. Magnam tu igitur iniuriam illis principibus intuliſti, quos tui ſimiles facere conatus es: quorum dum grauitatem, atque conſtantiam ſtudes commendare, hoc illis reſponſum tribuens, indignum Germanica nobilitate, & pietate Chriſtiana, infamiæ dedecus ſempiternum influxiſti. Sed quid mirum, ſi qui ſummam laudem in maledicentiam collocauit, eam clariſsimis Germanorum principibus tribuat. quid mirum, ſi de conſeruanda principum gratia tam eſtis ſoliciti, ſine quorum præſidio, non modò impudentes eſſe, ut eſtis, ſed neque uſura huius lucis frui, nec communem hunc Spiritum uobis ducere licuiſſet. non itaque miror, ſi eos, quorum armis indigetis, ſummos Pontifices faciatis, & ſumma reuerentia, atque obſeruantia proſequamini. ſed illud dignum eſt ſumma admiratione, tantum fuiſſe tuum ſtuporem, ut tantis principibus illa tribueris maledicta, quæ ſibi tribui latrones erubuiſſent.

Montanus. Illud uerò iam extremum minimè dicis eſſe prætermittendum, quod, quia omnium erat maximum & grauiſsimum impedimentum, quod uos remorari poterat, quò minus Tridentum ueniretis, in extremam orationis partem reſeruaſti, ut altius infixum Germanorum mentibus permaneret, quod, quoties in memoriam reuocarent, uos meritò ab hac profectione abſtinuiſſe cenſerent: quo quidem uno & Chriſti gloriam obſcurandam, & eccleſiæ dignitatem prorſus dicis fuiſſe infringendam. Sed cupio iterum ex te audire, Montane, quod ſit iſtud tam atrox & tam inauditum ſcelus, quod ueſter aduentus in Chriſtum & in eccleſiam eſſet admiſſurus. Cogar, inquit, cùm in arenam deſcendero, cùm illud tenuero ſuggeſtum, ex quo mihi ſententia dicenda eſt, in ipſo ueſtibulo diſputationis, cogar, inquam, quid hoc eſt, Fabrici? nunquid cogeris ueritatem deſerere? atqui nihil eſt, quòd crimen iſtud uerearis, qui non modò eam deſeruiſti, ſed indignis modis uexaſti. nunquid cogeris in Chriſti leges, in euangelium, in Deum & ſanctos eſſe cotumelioſus? at uerò nihil eſt, quod timeas, qui proditor Chriſtianæ religionis Chriſti ſigna deſeruiſti; euangelium profanaſti; leges diuinas & ſcripturam ſacram corrupiſti; ſanctiſsimam uirginem Mariam Dei matrem, ſanctos illos omnes ſupernos ſpiritus, non modò honore nudaſti & ueneratione, ſed conuiciis & maledictis affeciſti. Longè maius, inquit, eſt flagitium, quod exhorreſco: cogar etenim ex illa pergula, Patres concilij Tridentini Reuerendiſſimos appellare. O' ſcelus incredibile, ò facinus inauditum: meritò, Montane, Germaniam potius infinitis erroribus ſcatere, diſtrahi, atque dilacerari Chriſti tunicam, uniuerſam remp. Chriſtianam bellis inteſtinis ardere pateris, quàm ut tantum in te & tam inexpiabile ſcelus admittas, ut concilij Patres honoris gratia Reuerendiſsimos appelles. Ite nunc ò uiri Germani, & iis miniſtris, tam piis, tam religioſis, tam modeſtis, tam circumſpectis obtemperate: quàm cara ueſtra ſalus eſt iis hominibus, qui illam periclitari, & eccleſiam uniuerſam peſſundari, facilius ſe paſſuros eſſe profitentur, quàm ut modeſti ſint: & tamen hunc tam barbarum, tam impotentem, immo tam impudentem dominatum, fertis uos æquo animo; & hanc miſeram & uoluntariam ſeruitutem alioqui

liberi & generoſi ſuſtinetis. Sed ut ad te reuertar, Montane, quæ eſt iſta tua tam immoderata & effrenata maledicendi libido, quæ iſta eſt plus, quàm Thraſonica impudentia, ut nec in tanto conſpectu à te modeſtiam impetrare poſſe confidas? tam eris Montanus & agreſtis, immo tam ſtupidus & plumbeus, ut tuam modeſtiam in Chriſti & eccleſiæ dedecus redundare credas? Dic mihi, obſecro, cùm illud ſuggeſtum teneres, qua tibi præfatione utendum putabas? ſi non Reuerendiſsimos, nunquid latrones eras appellaturus? cur ſi eos Reuerendiſsimos diceres, honori Chriſti & eccleſiæ detrahi exiſtimaſti? nunquid Chriſtum aut eccleſiam Reuerendiſsimam unquam appellari audiſti, ut ſi in alios hæc honorifica compellatio trãsferretur, ſum̃a illis iniuria illata fuiſſe uideatur? quæ iſta eſt demẽtia, quæ ſtultitia, quæ impudentia? & tamen cùm iis, atque aliis ſimilibus argumentis fueris uſus, ad probandum concilium Tridentinum à ueſtris ſine ſcelere frequentari non poſſe, ouanti ſimilis aut debacchanti potius triumphum ante uictoriam canens dicere audes; Euici adhuc ut arbitror, profectionis noſtræ idoneas cauſas reperiri nullas, quamplurimas uerò, eaſque grauiſsimas aduerſari penitus: ideoque hoc concilium ſine ſcelere à noſtris frequentari nullo modo poſſe. *Montanus.* O' præclaram uictoriam, ò egregium triumphum, dignũ laudibus & acclamationibus tuorum militũ. quòd ſi te ſtulto furore & audacia omnes eccleſiæ hoſtes uiciſſe diceres, meritò ſanè hunc tibi triumphum depoſcere, & tuũ iſtud ſacrilegum caput lauri uirentibus foliis exornatum, domum referre potuiſſes. & ſi reliquis tui ſimilibus furioſis miniſtris, qui oratione tua, ne Tridentum uenirent, non indigebant, te id perſuaſiſſe contenderes, non utique repugnarem: ſed hominibus ſanæ mentis tantum abeſt, ut id probaueris, ut iſto tuo famoſo libello apud illos cauſam noſtram iuſtiorem, tuam iniuſtiorem, reddideris, tuis maiorem inuidiam; tibi maius omnium bonorum odium conciliaueris. nam quæ à te, remotis contumeliis, adducta ſunt, (ſi ulla tamen ſuperſunt) latebræ quædam ſunt, ut oſtendimus; quibus occultare & tegere perditam & deploratam cauſam uoluiſti; & in quibus improbitas ueſtra, Germanorum oculis ſubducta, deliteſceret, ne ſi recuſaretis reddere rationem huic tanto concilio eius, quæ in

uobis eſt, perfidiæ, ipſa iam conſcientia uicti, & ſilentio ueſtro damnati uideremini. Hæc tua cæca pertinacia, Fabrici, quæ tuum animum odio Romanæ eccleſiæ inflammatum, & uariis erroribus æſtuantem, nihil boni uidere, nihil moderati gerere ſinit, quæ te cogit conceptas ſemel opiniones mordicus tenere, & ueritatem iam ipſam ſanis & ſinceris oculis cernere non patitur, magno tibi eſt impedimento, quò minus, quæ omnibus ſancta & neceſſaria, preterquàm tibi uni, uidentur, ſolus ipſe non uideas. nam ſi hoc tantiſper depoſito, aut compreſſo furore, rem hanc, ut erat æquum, piè, Chriſtianè, & prudenter expendere uoluiſſes; non utique in tantis miſeriis afflictæ religionis dicere auſus fuiſſes, uos nullas cauſas frequentandi concilium reperire. Quando, obſecro, plures & grauiores, non dici modò, ſed neque excogitari, aut fingi potuerunt? quando tanta & tam urgens neceſsitas? quando turbulentior in Chriſtiana rep perturbatio conſpecta? quando tantus hæreticorum furor? feruentior errorum æſtus? quando tot diſsidia, tumultus, odia, cædes & immanis crudelitas inter ipſas Chriſtianorum aras uerſata eſt? quando matris eccleſiæ totum corpus ſaucium ita, & crudeliter uulneratum unquam fuit; è cuius uiſceribus tela à uobis infixa, ægrè iam à catholicis reuellantur? quando concilium opportunius cogi & celebrari potuit? quando maior in eo patrum frequentia, doctiſsimorũ theologorum multitudo, ardentius ſtudium componendæ pacis, communius uotum auditum? quando aduerſarij tam amicè, tam beneuolè tanta cum ſecuritate uocati? quando locus, tempus & occaſio conuenientior oblata eſt? Carolus v. imperator immortalitate, æterniſque laudibus ob ſingularem pietatem & res clariſsimè geſtas digniſsimus, & Franciſcus Gallorum rex clariſsimus & Chriſtianiſsimus, in illo fœdere ſanctiſsimo, quod aliquando conciliandæ pacis ſtudio certis conditionibus pepegerunt, nullam aliam uiam, eam ſtabiliendi & confirmandi in toto orbe Chriſtiano reperiri poſſe putarunt, quàm ſi hoc, quod nunc celebratur, concilium cogeretur: tu uerò Montane id, in quo illi clariſsimi principes unicam componendæ pacis ſpem ſitam eſſe exiſtimarunt, ſine ſcelere frequentari non poſſe impudenter dicere audebis? Ex ultimi Aſſyriæ finibus Abdyſus, Aſſyriorum pa-

triarcha, cùm eſſet à clero eius prouinciæ creatus ſupremus illarum prouinciarum antiſtes, accedente conſenſu illorum populorum, qui regionem Tigri flumini proximam incolunt, cùm ſe Romam contuliſſet, ut Pontificem Max. Petri ſucceſſorem, Chriſti uicarium agnoſceret & ueneraretur, & ut illi muneri, ad quod à ſacerdotum ordine, plebis conſenſu fuerat aſſumptus, ab eo conſecraretur, eiuſque iudicio, tanquam eccleſiæ principis, & auctoritate confirmaretur, cùm audiſſet, tanta patrum frequentia concilium celebrari, tanto exarſit ſtudio ueniendi Tridentum, ut illico iter arripere decreuerit, niſi illum deſertæ oues ad ſe uocaſſent, & niſi Pontifex Max. maiori illa obiecta neceſsitate illum ab ea (qua tenebatur) magna cupiditate ueniendi depuliſſet: quia nihil antiquius, nihil ſibi iucundius accidere poſſe dicebat, quàm ſi huic cœtui ſanctiſsimo ſibi intereſſe contigiſſet: neque antea Roma diſceſsit, quàm ſua ſponte, adhibito iureiurando, polliceretur ſe decreta œcumenici concilij Tridentini excepturum ſumma ueneratione, eaque populis illis Aſſyriorum cum aliorum conciliorum decretis obſeruanda traditurum. cuius ego iuſiurandum & reliqua, quæ cum illo geſta ſunt, libenter hîc ſubieciſſem obſignata publica fide, niſi accepiſſem illa iam prælo commiſſa ad uos eſſe delata, ut intelligeretis, quàm ſint illa diſciplina, ſacramenta, ritus, cæremoniæ, quas à Thoma & Thadæo, ſanctiſsimis Apoſtolis, traditas Aſſyrij acceperunt & conſeruarunt, Romanæ eccleſiæ diſciplinæ conſentaneæ, & ut ille uir, ueluti ſincerus, incorruptuſque teſtis, erroribus ueſtris obiiceretur: ut cùm eius religionem cum ea, quam uos damnatis, conſentire uideretis; non iam uos Romanos Pontifices, ſed Apoſtolos; non Romanam, ſed apoſtolicam eccleſiam inſectari intueremini. qui planè Abdyſus diuino mihi conſilio Romam miſſus fuiſſe uidetur, ut & Pontificem Romanum, & ſacrum iſtud concilium illa tanta ueneratione proſecutus, hanc uobis perfidiam ueſtram & improbitatem exprobraret? Quid ergo? ignoti homines in ultimis Aſiæ receſsibus poſiti, non alia ratione, quàm maieſtate illa ſucceſſoris Petri commoti illius pedibus prouoluuntur, & uos tot ab eccleſia Romana beneficiis affecti, ingrati in illam & contumelioſi reperiemini? illi concilium Tridentinum ueneran-

tur, & uos iniuriis afficietis? illi eccleſiam Romanam, tanquam matrem, atque magiſtram, amplectuntur, & uos in illius gremio educati, diuinis illius legibus inſtituti, non ſolùm odio & maledictis proſequemini, ſed armis iam & inaudita crudelitate uexabitis? omnes totius orbis Chriſtiani nationes & prouinciæ concilium iſtud opportunum & neceſſarium iudicarunt, & uos illud negligetis; & non modò nullas ad illud ueniendi cauſas uos reperire dicetis, ſed & ueſtra præſentia indignum putabitis? Sed illud eſt longè maius flagitium tuum, Fabrici, quòd, hoc tanto, tam frequenti & œcumenico concilio neglecto, Germaniæ principes ad cogendum aliud in Germania non concilium, ſed impiam coniurationem adhortaris. quod quantum ſit ſcelus non dixiſſe modò, ſed cogitaſſe, miror te, Montane, non uidiſſe. nam coacta iam generali ſynodo, in qua Cæſaris, & principum omnium Chriſtianorum legati, in qua tot eccleſiarum paſtores reperiantur, ut pauci ex toto Chriſtianiſmo deſiderentur, uelle aliud concilium cogere, quod ex fæce illa & colluuione trasfugarum collectum, illi opponatur, quid aliud, obſecro, eſt, quàm ſtudere, nouos tumultus in Chriſtiana rep. concitare; nouum inferre ſchiſma; nouas furias immittere, omnia ſurſum, deorſumque iactare; uelle denique afflictam & corruentem religionem penitus extinguere, atque funditus delere? quanquàm illud abs te quæro, Fabrici, quorſum iſtud concilium cogere exoptas, qui concilium controuerſiarum iudicem eſſe non poſſe contenderis? qui concilia non modò errare poſſe, ſed ſæpius erraſſe, & ſe mutuis uulneribus confeciſſe iam dixeris? Cogetur, dices, ut ſcriptura iudex ſit, ut uideatur, quid ex uerbo Dei habeamus: quia Chriſtianum, inquis, eſſe nequid concilium, quod actiones ſuas ad Chriſti & Apoſtolorum regulam ſacris literis comprehenſam non exigit. non'ne uides hunc ſibi etiam ſcopum ſacrum iſtud concilium præfixiſſe, cùm ſcripturam primum, atque præcipuum iudicem eſſe uoluit, & reliquos illi quatuor iudices, ueluti interpretes, adhibuit? Quòd ſi hoc tantum concilium, tanta frequentia doctrina, auctoritate iudex eſſe nequit, quo'nam modo manipulus ille malè cohærentium, immo diſsidentium & digladiantium miniſtrorum iudex eſſe poterit? O' egregium concilium

cilium

cilium, ſi modò cogeretur; ò præclaram illam cohortem prætoriam miniſtrorum, ſi aliquando conueniret. operæpretium eſſet uidere, quo conſilio, qua pietate, atque modeſtia res ageretur; quæ ſynodus, qualis eſſet futura, ſi quando (quod Deus auertat) ex Montani uoto cogeretur. Dum uobis expono, uiri Germani, quæſo, diligenter attendite, ut me non prorſus amentem, aut mendacem fuiſſe uatem intelligatis. Ab aliquo igitur ex iis principibus, quos ſummos ſibi Pontifices fecerunt, indicetur concilium & promulgabitur: uocabuntur ex omnibus ſectis acerrimi patroni. conuolabunt illuc ex omnibus locis, ex omnibus ſcholis ſordidi & furioſi miniſtri: (quamuis nullum ego eſſe arbitror tam amplum, aut tam ſpacioſum theatrum in Germania, quod ex ſingulis ſectis ſingulos miniſtros capere poſsit) aderunt Lutherani, Anabaptiſtæ, Adamitæ, Sabbatarij, Clancularij, Arrabonarij, Energici, Adiaphoriſtæ, Dæmoniaci, Stancariani, Antinomi, Inferiani, & cætera infinita monſtra ex uariis, repugnantibusque naturis conflata. omitto rixas illas, quæ principio excitabuntur, cùm de loco certabitur: Lutheranis primum ſibi deberi clamantibus, tanquam primis auctoribus; Anabaptiſtis uerò & Sacramentariis, ut magis furioſis & amentibus, illum ſibi poſtulantibus. uidere uideor illam turbam primùm argumentis contendere, ira pòſt excandeſcere, omnia deinde clamoribus replere, conuiciis ſubinde, & demum pugnis digladiari. Quod ſi euenerit, ut hæc prima uelitatio & pugna componatur, quod minimè de illorum furore arbitror ſperandum; placato hoc primo tumultu, cùm indignabundi, admurmurantesque conſederint, cùm fuerit ſilentium indictum, dogma illis aliquod proponetur, ſententias rogabuntur: cùm ex tanta multitudine neque duo quidem fuerint reperti, qui idem ſentiant, quanta tunc, obſecro, ſequetur altercatio? quantus tumultus? quantus clamor? Quòd ſi quiſpiam fortè dixerit; Hoc in primis eccleſia Romana probat, quantumuis pium, catholicum, religioſum, euangelicum, uel hoc uno nomine audito eccleſiæ Romanæ, furore correpta uniuerſa ſubſellia clamabunt; Anathema eccleſiæ Romanæ, Anathema eccleſiæ Romanæ. Quòd ſi quiſpiam alius ſubiecerit, hoc ab œcumenico concilio Tridentino definitum & de-

L

cretum eſt, idem illum clamor, idem maledictum conſequetur, Anathema concilio Tridentino: quanquàm timendum illi erit, qui uel concilium Tridentinum, uel eccleſiam Romanam nominauerit, ne non ſolùm conuicia, ſed ſanguinarias illorum manus experiatur. Atqui dicet aliquis, hoc expreſſum eſt in epiſtola Pauli ad Hebræos: ſed ſubiiciet alius, iam pater ille ſanctiſsimus & unicus Ariſtarchus, ſcripturarum Luther, arrepta uirgula cenſoria, illam epiſtolam utpote hæreticam, & falſo titulo Paulo tributam, ab ordine diuinarum ſcripturarum remouit. Sed id legimus in epiſtola Iacobi: illam etiam ſtramineam idem ille Eſdras diuinorum librorum cenſor appellauit. Id nobis Machabæorum libri tradiderunt: non ſunt Canonici. Locus eſt expreſſus in euangelio Ioannis: non eſt accipiendus in hunc ſenſum; longè diuerſus eſt ſenſus, uis & energia uerborum; non legitur in uetuſtis codicibus; additum eſt ab interprete; non ſic habent Græca exemplaria; in quibuſdam antiquiſsimis exemplaribus aliter legebatur. At uerò ſic uniuerſa eccleſia Chriſtiana hactenus eſt interpretata: lapſa eſt. Sic concilia definierunt: ſed dicet Montanus, illa non ſolùm errare, ſed quantumuis œcumenica ſint, in Satanæ ſynagogam cadere poſſunt. Sic ſanctiſsimi, doctiſsimi, & uetuſtiſsimi patres, Cyprianus, Irenæus, Auguſtinus, Hieronymus exponunt: homines ſunt, falli poſſunt. Sic nobis apoſtolicæ traditiones teſtantur: nugæ ſunt. Quid ergo? prodeant in medium illa quinti euangelij clariſsima lumina, Lutherus, Zuinglius, Caroloſtadius, Bucerus, Oecolampadius: qui ubi nominabuntur, aſſurgent omnes, & aperto capite, uenerabundi illorum ſacroſanctam auctoritatem ſuſpicient, & reiectis conciliis, contemptis patribus, excluſis apoſtolicis traditionibus, eccleſiæ conſenſu & conſuetudine neglecta, toti eccleſiæ catholicæ & apoſtolicæ αὐτὸς ἔφα unicam, inquam, Lutheri auctoritatem opponent. Itaque cùm aduerſus eccleſiam Romanam illis erit pugnandum, unicum omnium uotum, una mens, unicus animus & communis erit illius furioſæ turbæ conſpiratio. at uerò ubi Lutherus cum Zuinglio, Caluinus cum Melanchthone congredietur; cùm agetur de Libero arbitrio; & quidam cum Luthero & Caluino dixerint nullum eſſe liberum arbitrium, &

proditionem Iudæ, Dauidis adulterium ita opus eſſe Dei, ſicuti Pauli conuerſionem : contrà uerò Melanchthonici id horribile mendacium & Manichæorum furorem eſſe clamauerint: cùm prodierint ſententiæ diuerſæ & innumerabiles, de Iuſtitia Chriſtiana, de Sacramentorum numero, de Conſtitutionibus eccleſiaſticis, de Cæremoniis eccleſiæ, de Iudicio, de Præmiis bonorum, malorumque ſuppliciis; cùm Dauidici nullum eſſe futurum iudicium uniuerſale, Anabaptiſtæ futurum quidem, ſed animas è corporis uinculis ſolutas, ad illud uſque tẽpus dormire, & dæmones ſimul cum illis è ſuppliciis extrahendos, & ſempiterna fœlicitate donandos contenderint; cùm Seruetiani & Libertini, carnis reſurrectionem minimè futuram cum Sadducæis, Menandro, atque Simone affirmauerint; cùm non modò diuerſorum auctorum, ſed eiuſdem uarias, repugnantesque ſententias alij protulerint, ut de Numero ſacramentorum, de Communione utriuſque ſpeciei, quam quidam neceſſariam, & à Chriſto inſtitutam dicent, idque Lutherum ſenſiſſe, alij repugnabunt : agetur res obſignatis tabellis : proferent illi confeſsionem Saxonicam & Vuitembergenſem. ſi uerò ſermonem de Euchariſtia, & librum de Captiuitate Babylonica, (licet omnia illius ſcripta ſint Babylonica) quot tunc furiales uoces excitabuntur? ſi præterea de Sacramento ordinis, de Matrimonio, de Pœnitentia, de Sacrificiis, de Veneratione, cultuque ſanctorum inciderit ſermo, ſimilis exorietur conflictatio. ubi uerò ſcripturæ locus aliquis proferetur explicandus, atque exponendus, quibus clamoribus, quo tumultu, & fremitu certabitur undique? omnes ſcripturam ſacram apertiſsimam eſſe communi uoce clamabunt : interim tamen eam, quam uniuerſi facilem, claram & cuiuis peruiam confitebuntur, ſingulis ſuis commentis, ueluti Cimmeriis tenebris, inuoluent. nam cùm hic ſuum ſenſum affixerit, alius repugnauerit : cùm hic dixerit, ſe ſincerum animum & mediocrem diligentiam, quod ſatis eſt, ad inueſtigandam ueram illius intelligentiam attuliſſe; alius uerò melioribus ſe literis, acriori ingenio, maiori induſtria, ſincerioribus oculis ad inſpiciendam diuinam mentem acceſsiſſe contenderit: & nemo interim auſus fuerit Auguſtinum, aut Hieronymum nominare, ne riſu excipiatur, ne audiat, Homines fuerunt;

nemo concilia, ne reſpondeatur, Errare poſſunt: ſuum quiſque tantummodo ſenſum teſtem appellauit; quia uidelicet ille ſolus errare non poteſt. hic peierabit illam eſſe germanam interpretationem, quam adhibet; alius ſuam contendet eſſe legitimam. cumque nullus alius iudex adhibeatur præter ipſam ſcripturam, & illa taceat, licet miſerè ab illis torqueatur & dilaceretur, quid aliud ex hac pertinaci contentione ſperari poterit, quàm ut ſcādeſcentibus ira & inflammatis animis, mutuis conuiciis eorum ora uerberentur? quanta tunc, Deum immortalem, conflictatio? quantus clamor? ſubſelliorum fragor? quantus animorum æſtus & furor? quales contumeliæ & opprobria cōſequentur? Hic erit extremus actus huius furioſæ tragœdiæ: hic enim eſſe ſolet diſcordiarum exitus. quòd ſi ulla cataſtrophe erit exſpectanda, duobus, meo iudicio, confectis decretis, hæc Babylonica ſynodus terminabitur: alterum erit, ut eccleſia Romana anathemate iuguletur; alterum, ut ſint tot ſenſus, quot capita. quod enim aliud monſtrum à diſcordia, atque furore gigni poteſt? Nunquid perperam uaticinari uideor, Fabrici? neminem ego eſſe arbitror, qui immenſum illum hæreſum ueſtrarum Oceanum, qui errorum procellas, quibus iactamini, perſpexerit, qui non me uera prædicere fateatur. Quæ cùm ita ſint, Montane, cùm intelligas nullum alium exitum huius fabulæ (quam tu concilium appellas) eſſe poſſe præter hunc; qua fronte auſus es Germanos principes ad cogendam ſynodum inducere, & eos ab hoc ſanctiſsimo & œcumenico concilio ad furioſam iſtam conſpirationem traducere? Cùm igitur oſtenſum iàm ſit grauiſsimas & maximè neceſſarias cauſas celebrandi ſacrum iſtud concilium extitiſſe, illaſque ad uos potiſsimùm, quorum gratia coactum eſt, pertinere; cùm apertè fuerit à nobis commonſtratum, illas, quas tu non ueniendi rationes adduxiſti, diuerticula quædam & latebras eſſe, quibus clariſsimæ luci tenebras & noctem offundere Germanis imponere, & deploratæ ueſtræ cauſæ prætextum aliquem adhibere uoluiſti; qua in palæſtra ſi pudor uiolatus, ſi modeſtia læſa aliqua in parte à nobis eſt, tua id accidit culpa; qui tam petulanter & immodeſtè ſacrum iſtud concilium, & Pontificem Max. fueris inſectatus, ut non potueris, nec debueris, moderatius reſponſum

ſpectare : quid, inquam, aliud iam reſtat, niſi ut te per Chriſti crucem & ſanguinem obſecrem, obteſterque, Fabrici, ut memineris te ſacro baptiſmate initiatum, auctoratum Chriſti militem in eius & eccleſiæ uerba, legesq; iuraſſe : memineris, te ex illa aqua emergentem piiſsimæ matris eccleſiæ manibus exceptum, ſtola innocentiæ candidiſsima exornatum, ueluti puriſsimam hoſtiam, Deoque gratiſsimam, conſepultũ Chriſti morti, & eius ſanguine perfuſum oblatum inter Dei filios, hæredes regni cæleſtis, cohæredes Chriſti cooptatum fuiſſe : memineris te non poſſe Deum, patrem agnoſcere, niſi eccleſiam illius ſponſam matrem agnoueris : recordare, quanto ſtudio & caritate materna, te infantem primo in eius gremio ludentem aluerit : recordare, te ſanctiſsimis illius præceptis inſtitutum, maximis ab illa beneficiis affectum fuiſſe : memineris nunc eam à te deſertam, incredibili dolore confectam, te à ſe diuulſum, à cæleſti hæreditate deturbatum, ex cariſsimo filio acerrimum hoſtem redditum ingemiſcere. Quod in te illa unquam tantum ſcelus admiſit, ut, relictis eius caſtris, atque uexillis, infeſta, atque infœlicia ſuorum hoſtium ſigna & arma ſequereris? cur fidem potius perfidis transfugis, quàm matri adhibendam cenſes? cur tibi potius ſalutẽ tuam, quàm illi credis? peritiſsimi medicorum cùm aliquo graui morbo corripiuntur, ſibi uitam & ſalutem ſuam credere non audent, ſed alios medicos accerſunt; qui licet non ita docti ſint, ſicuti ipſe eſt; quia tamen ſani ſunt, ſana eorum conſilia ſequantur : tu cùm ægritudine animi, omnium pernicioſiſsima labores, te ſolum conſules? piiſsimæ & ſapientiſsimæ matris medicam manum à tuis uulneribus repelles? nullus clementior, ſapientior, oculatior, nullus tui amantior medicus ea reperiri poteſt. maiori te, quàm tu te ipſum, amore complectitur : non tanto ſtudio tu ipſe, quàm illa tuæ ſaluti proſpicit : non tu quidem maiori dolore, neque acerbioribus lacrymis tua uulnera, quàm illa proſequitur. ſi pietatem requiris, mater eſt : ſi caritatem, ſponſa Chriſti : ſi ſapientiam, Spiritus ſancti diſcipula. quid amplius in medico requiris? tuamne ſalutẽ, & fœlicitatem, aut miſeriam ſempiternam tibi potius, quàm eccleſiæ catholicæ committes? qui ſi nihil aliud haberes, quàm quòd perturbato & ſaucio animo ſis, licet eſſes omnium mor-

tàlium ſapientiſsimus; tibi nunc ſuſpectus eſſe & alios conſulere debuiſſes. Sed dices, te ſanum quidem eſſe, & eccleſiam non modò ægram, ſed inſanam. O' ſummam cæcitatem, nullum eſt, Fabrici, lethalius animi uulnus, quàm uulnus non agnoſcere; & deſperata ſalute cùm ſis, te ſanum & incolumen putare. nullum eſt inter diuina ſupplicia grauius & acerbius, quàm cùm patitur homines in hanc perſuaſionem incidere. longè eſt ab ſpe ſalutis, cui ipſe morbus ſalus eſſe uidetur. Sed prætermittamus iam eccleſiam, concilia, traditiones Apoſtolorum; non iam, Fabrici, cauſam iſtam ad ſcripturæ ſacræ, ſed ad Chriſti IESV ſupremi iudicis tribunal deferamus: diem illum formidabilem, quem effugere non poſſumus, & breui conſpecturi ſumus, nunc nobis ante oculos proponamus: fingamus ante illius nos aſtare conſpectum; &, ut ipſe confidentius accedas, fingamus etiam eccleſiam Romanam, cuius ego auctoritatem ſuſpicio & fidem amplector, hactenus erraſſe, te uerò, qui ab ea ad illius hoſtes defeciſti, uera ſenſiſſe; illumque iudicem à nobis huius noſtri facti, atque inſtituti rationem exigere: ego ſanè hanc illi eſſem redditurus, quam non ingratam, immo gratiſsimam ſperarem, & confiderem eſſe futuram; Tu domine, nos eccleſiæ tuæ ſanctæ obtemperare iuſsiſti, & cùm aliquando tuos Apoſtolos futuros, eccleſiæ principes alloquereris, Qui uos audit, dicebas, me audit; & qui uos ſpernit, me ſpernit: tu ſponſam tuam dulciſsimam, parentemque noſtram eccleſiam paſtoribus, euangeliſtis, doctoribus, prophetis & rectoribus exornaſti: iis me parêre præcipiſti, parui; horum doctrinam amplecti, amplexus ſum; iis credere, credidi; horum ſequi ueſtigia, ſecutus ſum: quid ergo? quia tuis parui mandatis & miniſtris, ſi ipſi falſi ſunt, ego pœnas luam? nunquid me debui illis opponere, quos tu mihi præfeciſti? qui obedire debui, de tuis legibus & illorum præceptis inſolenter iudicarem? quis mihi ueritatem explicaret, ſi concilia fefellerunt? cui meam ſalutem crederem, ſi mater eccleſia meam perniciem meditabatur? quis mihi lumen præferret, & erranti, uiam fœlicitatis indicaret; ſi Apoſtoli & eccleſiæ paſtores ſanctiſsimi & uetuſtiſsimi, quos tu lumina appellaſti, mihi tenebras offuderunt? *Math. 5.*
nunquid ego illis ſapientior, aut ſanctior eſſe potui, aut debui,

ut tuæ uoluntatis, tuarumque legum me potius, quàm illos, interpretem adhiberem? nullam tu aliam gratiorem Deo uictimam eſſe dixiſti, quàm obedientiam: idque tu domine obediens patri uſque ad mortem crucis acerbiſsimam, tuo exemplo confirmaſti. recordabar etiam, quantis eos beneficiis affeciſſes, qui diuinis præceptis, qui parentibus, qui paſtoribus, miniſtriſque tuis paruiſſent; contrà uerò grauiſsimis ſuppliciis in rebelles & contumaces à te fuiſſe animaduerſum: memineram te pœna capitali illum plectendum decreuiſſe, qui Dei ſacerdoti non obtemperaſſet: memineram Saulem & regno, & uita ſpoliatum, quòd Samueli non paruiſſet: noueram te Danieli inter ſumma Iſraelitici populi flagitia illud commemoraſſe, quòd prophetis, qui diuinam uoluntatem regibus & populo interpretantur, credere noluiſſet. iis ergo commotus & exemplis & legibus tuis, malui cum apoſtolis, cum paſtoribus, cum conciliis, cum eccleſia tua ſancta errare; (ſi modò obedientia error appellanda eſt) quàm mecum, aut cum aliis uera ſentire. quid enim aliud facere debui? illiſne fidem non adhiberem, quorum tu me fidei crediſti? mihi ſoli crederem, & illos contemnerem? qui etiam ſi uera, cæteris deceptis, ſentirem, arrogantiæ tamen, atque ſuperbiæ crimen, quo nullum eſt deteſtabilius, effugere non poſſem. ſi eccleſiæ tuæ ſanctæ obtemperaſſe, ſi illi credidiſſe flagitium eſt; me reum huius criminis agnoſco. ſi qui credunt eccleſiæ, damnantur; qui non credunt, præmiis afficiuntur: cur nos illi parêre iuſsiſti? cur eos, quos crudeliſsimo mortis genere, & effuſo innocentiſsimo tuo ſanguine, æterno patri conciliaſti, in tantas anguſtias conieciſti; ut ſi obedierint eccleſiæ, condemnentur; ſi non obtemperauerint, tibi infenſi & inimici reddantur? cur pateris eos in tanto diſcrimine & errore uerſari? quòd me ſupplicem & obſequentem eccleſiæ, ſanctiſque conciliis præbuerim, dignum æterno ſupplicio iudicabis? qui obedientiæ præmium ampliſsimum ſperabam, acerbiſsimam pœnam ſuſtinebo? quæ ſpes ſalutis miſeris & calamitoſis illis hominibus reliqua eſſe poteſt, qui nihil aliud unquam audierunt, neque didicerunt, niſi quod eccleſia iuſſiſſet; ſi qui illi credũt, pœnis ſempiternis adiudicantur? quòd ſi eam ob cauſam, quòd obediens eccleſiæ fuerim, cenſes eſſe

1. Reg. 15.
Deut. 17.
1. Reg. 15.
Dan. 9.

damnandum; non inuitus ſupplicium iſtud ſuſtinebo, ne tibi unquam inobediens fuiſſe uidear. Non arbitror, Fabrici, honeſtam hanc meam defenſionem, etiam ſi errantem eccleſiam & concilia ſecutus fuiſſem, iudicem illum æquiſsimum, cui nullum eſt ſacrificium obedientia iucundius, repudiaturum eſſe. Tu uerò iis, meo iudicio, uerbis tuam cauſam ages: quæ quidem ego ex hac tua oratione colligam, ne illa à me conficta fuiſſe queri poſsis. Ego, domine, cùm lumen euangelij tui papiſtarum improbitate extinctum eſſe animaduerterem; cùm uiderem concilia ſæpe turpiter erraſſe; mutuis ſe decretis confeciſſe; in Satanæ non nũquam ſynagogas cecidiſſe; tuam eccleſiam à ueteri tua diſciplina fœdè degeneraſſe; iſtosque Pontifices (in Siricium nempe, Gelaſium, Leonem, Innocentium, Gregorium & alios digitum intendens) frequentiſsimè fuiſſe deceptos; eaque præcepiſſe, quæ tuis legibus erant aduerſa; reliquos uerò Romanos Antichriſtos, iuratos eccleſiæ hoſtes, religionisque proditores nihil unquam boni feciſſe, neque deinde facturos fuiſſe; iſtosque doctores, Hieronymum, Auguſtinum, Baſilium, Chryſoſtomum & alios, utpote homines in ſcripturarum interpretatione ſæpiſsime hallucinatos; cùm per tantas eccleſiæ conciliorum, Pontificum, doctorumque tenebras, lucem ipſam euangelicam Helias ille ſecundus, Lutherus, (quem miror hîc non adeſſe) curioſis oculis inſpexiſſet, ne te deſererem, qui ueritas es, qui Deum potius, quàm homines audiendos eſſe dixiſti, illius doctrinam, qui mihi Deus quidam eſſe uidebatur, complexus ſum: & cùm pati potius debeamus ſcandalum naſci, quàm ut ueritas deſeratur, ego, cui in tam ſupina, tamque diutina tot ſæculorum ignoratione lux iſta euangelicæ ueritatis affulſit, non modò paſſus ſum oriri ſcandala; ſed concilia & Pontifices, tanquam ueritatis hoſtes, contumeliis & opprobriis, ut par erat, exagitaui; traditiones illas, aut potius nugas tuorum Apoſtolorum neglexi; humana omnia decreta repudiaui, & deceptam ab illis imperitam multitudinem, ſolis euangelicis uerbis erudiui; eccleſiam ſcindi, & cruentari antiquam potius religionem, quàm euangelicam ueritatem interire paſſus ſum. eccleſiæ nos parêre iuſsiſti, ſed non eius erroribus; conciliis, ſed non falſa docentibus; Apoſtolis & doctoribus,

Montanus quibus uerbis ſuã cauſam agat.

ſed

ſed non à tuis uerbis declinantibus. quorum errores cùm ego manifeſtè deprehendiſſem, mihi ſoli potius uera ſentienti, quàm illis omnibus mentientibus credendum putaui. qui ergo me pro ueritate illorum erroribus conſtanter oppoſui, eamque ab illorum iniuriis uindicaui, & in libertatem aſſerui, immortalitatis præmiũ illis cultoribus promiſſum, & mihi iure debitum non obtinebo? Putas'ne, Fabrici, hanc illi defenſionem gratam eſſe futuram, cui nihil eſt inuiſius inſolentia, nihil humilitate gratius? Redi igitur ad te Montane:(diei huius acerbiſsimi, & maximè pertimeſcendi) frequens ſubeat tuum animum cogitatio: reſipiſce tandem, & piiſsimam matrem eccleſiam, ueritatis columnam & firmamentum agnoſce: diſcute hanc odij nebulam & furoris tuæ mentis oculis offuſam; & ueritatis ſplendidiſsimam lucem in eccleſia, atque conciliis potiſsimùm ſplendentem intuere: contumacem omnem arrogantiam Deo inuiſam, & ueritati infeſtam depone; & Chriſti in cruce pendentis humilitatem & obedientiam aſpice & imitare: conſidera tecum ipſe, & expende in tantis tempeſtatibus ſeditionum, & hæreſum procellis, quibus fluctuant ueſtra gymnaſia, in illis errorum fluctibus, in illo diſcordiarum & uertiginis Spiritu, quo, uobis auctoribus, Germania iactatur, neque Deum, neque ueritatem poſſe reperiri. 3.Reg.19.
neque enim in commotione dominus, ut dicebat Angelus Eliæ, ſed in Spiritu auræ tenuis, neque in illo uento doctrinæ, quo leues & inconſtantes homines circumferuntur, ueritas unquam euangelica reperta eſt. Quòd ſi ubi duo Chriſti nomine congregantur, ibi Chriſtus eſt. dic mihi, obſecro, qua ratione ubi duo miniſtri non modò Chriſti nomine non conueniunt, ſed neque Satanæ nomine in eandem hæreſim conſpirant, Chriſtus aderit? ubi uerò ille non eſt, ueritas eſſe non poteſt. nam cùm ueritas inimica diſcordiarum, amica pacis, & otij ſit, neceſſe eſt, uos, qui iucundiſsimam pacem tota Germania expuliſtis, ſimul etiàm cum illa exterminaſſe ueritatem; ut meritò ueritatis & pacis hoſtes iudicemini. memineris perturbatores pacis Chriſti diſcipulos non eſſe, qui pacem, morti proximus, Apoſtolis ſuis teſtamento legauerit: qui eam omnibus, qui uerè Chriſtiani ſunt & appellantur, hæreditario iure reliquerit: qui illam in ore ſemper geſsit,

& uiuens, moriens, atque reſurgens impenſè nobis commendauit: ueni in concilium, quod unicus eſſe poteſt auctor recuperandæ pacis, & murus firmiſsimus tuendæ publicæ tranquillitatis: reuertere ad eccleſiæ ſinum, unde cum ingenti illius dolore, & magno tuo malo diuulſus es: redi in illius gratiam, quam de te optimè meritam ingratiſsimè deſeruiſti: miſerere ſi non afflictæ & calamitoſæ matris, quæ lugubris & lacrymabunda, filiorum ſuorum à uobis trucidatorum ſanguine perfuſa, ſupplices ad ſponſum dulciſsimum tendit quotidie manus, & ab illo ſuorum ſimul atque ueſtrorum uulnerum medelam efflagitat; miſerere ſi non eius, quæ ſuorum malorum oblita, ueſtrorum dolore confecta pro ſalute ueſtra preces & lacrymas fundit; miſerere ſi non ruentis & propè iam euerſæ religionis, ſi non tot animorum æterna morte, ueſtra culpa, pereuntium, ſi non tot Chriſtianorum, qui paſsim crudeliſsimè trucidantur, quorum effuſus ſanguis diuinas aures crebris pulſat clamoribus; tui ſaltem ipſius, Fabrici, miſerere, quem pro deſerta religione, pro pace uiolata, pro ſciſſa, atque dilacerata tunica Chriſti, pro hoc denique extremo, maximoque flagitio, quod hac impia oratione tua in ſacrum iſtud œcumenicum concilium admiſiſti, horrendum Dei iudicium, indignatio diuina, & acerbiſsimum, idemque ſempiternum ſupplicium exſpectat. Sed uos ego iam ad extremum appello ſacri Romani imperij electores, principesque Germaniæ clariſſimi, qui in tuenda Chriſtiana religione principem ſemper locum & auctoritatem tenuiſtis; qui ab eccleſia Romana magnis, & immortalibus beneficiis exornati, pro tantis in uos illius meritis, nunc illius & diſciplinam, & patrocinium deſerere, & ueſanis quibuſdam, atque tragico illo Oreſte dementioribus miniſtris potius, quàm ſanctiſsimæ, & ſapientiſsimæ matri, & de uobis optimè meritæ credere uoluiſtis. Multa quidem ego nunc ad eleuandam iſtorum miniſtrorum auctoritatem, quam magnam apud uos adepti ſunt, afferre potuiſſem: quibus ſi patientes aures adhiberetis, non dubito quin illorum doctrina & auctoritas ſuſpecta uobis & inuiſa redderetur. poſſem uobis ſectas innumerabiles proferre, quibus ſciſſa eſt & diſsipata Germania: quæ apertiſsimè teſtantur & clamant, & oculatis hominibus palàm & apertè uidentur indi-

care, ubi tot ſint diſsidia, ueritatem euangeſicam, & ueram Chriſti religionem eſſe non poſſe. poſſem illorum libros in medium producere, in quibus, qui ſe euangelicos profitentur, tanto ſtomacho, tanta rabie & furore loquuntur, ut ne dæmones quidem, ne dum Chriſtiani ita unquam locuti fuiſſe uideantur. poſſem oſtendere, quàm ſit indignum Germanica ſapientia & nobilitate perpeti uos tot tyrannides quot hæreſes, tot tyrannos quot miniſtros ueſtris animis dominari: qua quidem ego indignitate ſoleo mirari uehementer excelſam illam, uereque regiam uirtutem ueſtram, iſtarum Syrenum cantibus iam diu conſopitam, excitatam aliquando non fuiſſe, & turpiſsimũ iſtud tot hæreſum & hæreticorum dominatum à ueſtris ceruicibus non repuliſſe. poſſem illorum fraudes, atque fallacias detegere, quibus efficere conati ſunt, ut uenenum iſtud mortiferum blandius in ueſtros animos irreperet. libertatem etenim carnis, ueluti fucatam quandam, petulantemq́ue meretricem, & blandam conciliatricem, ueſtris oculis & ſenſibus obiecerunt, quæ ſuis lenociniis ueſtræ aſſentaretur imbecillitati, & perſuaderet poſt Chriſti mortem licere quidem uobis eſſe Sardanapalos: quæ totum illud moleſtum pœnarum, & ærumnarum pondus à ueſtris delicatis humeris in Chriſti ſeruatoris noſtri humeros transferret: quæ ſeuerioris illius diſciplinæ, quàm à maioribus accepimus, neruos omnes eliderer: quæ, neglecta illa aſpera & accliui uirgultis & tribulis impedita uirtutis ſemita, per amplam & ſpacioſam uoluptatum & deliciarum uiam liberum & iucundum excurſum polliceretur: quæ ieiunia, nuditatem, abſtinentiam, uerbera, & omnem illam caſtigationem, qua petulantis carnis impetus frenantur, condemnaret: quæ lacrymas illas dolore peccatorum expreſſas, quibus ira Dei placari ſolet, impias eſſe doceret: quæ denique omnia pietatis opera ſacrilegam ſimulationem eſſe diceret. O' cæcam improbitatem, ò impudentem & nefariam hominum peruerſitatem. Chriſtus innocentiſsimus, ut illam corporis gloriam conſequeretur, acerbiſsima ſubiit tormentorum genera: hæc enim (inquit Lucas) oportuit Chriſtum pati, atque ita intrare in gloriam ſuam: & ego peccatis & ſceleribus coopertus æterna corporis & animi beatitudine fruar? ille uerberibus cæſus, clauis transfixus, lu- *Luc.24.*

xatis membris, ſpinis, ferro & opprobriis acerbiſsimè uulneratus, tinctus ſuo innocentiſsimo ſanguine ad patrem aſcendit: & ego illitus & perfuſus uoluptatum turpiſsimo cœno in conſortium Angelorum euolabo? quod ille tantis laboribus eſt adeptus, ego nullo cōſequar negotio? clamat Chriſtus, Qui
Luc.4. uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, tollat crucem ſuam; & ſequatur me. quibus uerbis nos rebus fluxis, atq; caducis, deliciis, uoluptatibus & noſtræ uoluntati renuntiare præcipit, & ſublata cruce, hoc eſt, laboribus & iniuriis patienter exemplo ſuo toleratis illius uitam uoluit imitari: & nos illorum improbiſsimis conſiliis acquieſcemus, qui nos à tam apertis Chriſti uerbis ad deliciosam uitam & inanem quandam confidentiam traducere conantur? Chriſtus IESVS digito nobis uiam commonſtrat, quam ille tinctam ſuo ſanguine reliquit, per quam ingredi deberent illi, qui eius ueſtigia ſequerentur:
1.Pet.2. Chriſtus etenim (ut inquit princeps Apoſtolorum Petrus) paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius: & ego iſtorum hominum ueſtigiis inhærebo, qui nos molliſsimis greſsibus blandæ libertatis præcipites agunt in uitia, & in æternæ miſeriæ barathrū deuoluunt? Poſſem iſtorum, qui ſe euangelicos iactant, immanem crudelitatē referre; qui ſi uerè eſſent euangelici, ueri euangeliſtæ Chriſti manſuetiſsima præcepta ſequerentur, qui euangelium non armis obtrudi repugnantibus, ſed obedientibus & pacificis modeſtè uoluit promulgari: illi uerò non tam de promulgando iſto ſuo euangelio, quàm de conciliandis ſibi principum animis, de obtinendis illorum armis ſoliciti ſunt; quibus hanc nouam tyrannidem tueantur, & noſtrorum ſanguine ſaturentur. O' conditionē noſtrorum temporum miſeram, & calamitoſam. Chriſtus iniurias accipiendo, atque ferendo, ſuas hominibus leges promulgauit: ij uerò inferendo non iniurias modò, ſed cædes atrociſsimas, ſuos errores Chriſtianorum animis cupiunt inſerere. ille acerbiſsima morte & innocentiſsimo ſuo ſanguine euangelium conſignabat: ij uerò ſuum euangelium alieno interitu & cruore conſignare cupiunt. hoccine eſt eſſe aſſertores Chriſtianæ religionis, & non potius hoſtes capitales? Poſſem obiicere ueſtris oculis hanc miſeram eccleſiæ faciem iſtorum miniſtrorum erroribus, & crudelitate deformatam, atque de-

honeſtatam . poſſem Germaniæ ruinas, Angliam Chriſtianorum ſanguine redundantem, recentia nunc Flandriæ uulnera & incendia, Galliæ inteſtina & crudeliſsima bella, reliquarum prouinciarum acerbiſsimas plagas explicare : quæ quidẽ cùm à ueſtris miniſtris inflictæ ſint, apertiſsimè teſtantur, quàm ſit eorum euangelium Chriſti euangelio conſentaneum : cùm hoc pacem, uitam, modeſtiam, manſuetudinem ; illud uerò bellũ, mortem, furias, cædes & flãmas in orbem Chriſtianum intulerit. poſſem uobis antiquos illos ſanctiſsimos uiros & principes Germaniæ clariſsimos commemorare, quorum alij ſapientia & ſanctitate uitæ eccleſiam Romanam illuſtrarunt, alij incredibili animi uirtute, potentia & uictricibus armis ab hoſtium illam iniuriis uindicauerunt : qui ſi modò reuiuiſcerent, iis uos planè uerbis increparent ; Quid agitis filij ? quò ruitis? quis uos ab eccleſia, cuius nos præcepta ſecuti ſumus, abduxit ? quis à noſtris inſtitutis & præceptis abſtraxit ? an ideo hæc à nobis arma & principatum accepiſtis, ut quibus nos armis eccleſiam defendimus, uos eam oppugnaretis ? ideo templa nos ereximus, ut à uobis euerterentur ? illa exornauimus, ut uos expoliaretis ? ideo pacatam & tranquillam religionem uobis reliquimus, ut uos illam à perditis hominibus turbari, ſurſum atque deorſum ferri pateremini ? nos eccleſiam ſacroſanctam Romanam religionis noſtræ parentem, de Germania benemeritam, noſtræ fidei commiſſam, coluimus, honorauimus, tutati ſumus : & uos illam patriæ & auitæ uirtutis obliti iniuriis & armis inſequemini ? nunquid nobis aut mens, aut conſilium, aut pietas defuit, ut à nobis degenerare glorioſum iudicetis ? Sic illos maiores ueſtros clariſsimos uiros uobiſcũ agere & loqui credite, quorum uos nec auctoritate frangi, nec pietate moueri, nec oratione leniri indignum eſt. Sed illud eſt longè indignius, quorundam uos potius miniſtrorum improbis perſuaſionibus, quàm domeſticis & glorioſiſsimis maiorum ueſtrorum exẽplis cõmoueri. quod quàm æquum, quàm honorificum uobis ſit, uos ipſi iudicate. nec enim ego illum arbitror uerè eſſe Germanum, qui ſic à priſtina illa & robuſta uirtute antiquorum Germanorum deſciuerit, ut ſe blandis Epicureorum quorundam aſſentationibus flecti, & uincique patiatur ; & illorum auctoritatem, totius eccleſiæ catholicæ

auctoritati putet eſſe anteferēdam. Ille, inquit Vincentius Lyrinienſis, eſt uerus Germanus, catholicus, qui ueritatem Dei; qui eccleſiam, qui Chriſtus corpus diligit; qui diuinæ religioni, qui catholicæ Dei nihil præponit; non hominis cuiuſpiam auctoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philoſophiam: ſed hæc cuncta deſpiciens, & in fide fixus, & ſtabilis permanens, quidquid uniuerſaliter antiquitus eccleſiam catholicam tenuiſſe cognouerit, id ſolum ſibi tenendum, credendumque decernit; quidquid uerò ab aliquo deinceps præter omnes, uel contra omnes ſanctos, nouum & inauditum ſubinduci ſenſerit, id non ad religionem, ſed ad tentationem potius intelligat pertinere. quibus quidem uerbis Vincentius effigiem & ſimulacrum noſtrorum tēporum expreſſiſſe, & uos admonuiſſe uidetur. Poſſem uobis iram diuinam, comminationes prophetarum, & miſerrimas ſtrages populorum eorum, qui Chriſtianam religionem uiolarunt, cōmemorare. poſſem Aſiæ, Africæque prouincias, oppida, ciuitates, ob deſertam eccleſiaſticam diſciplinam dirutas, euerſas, & immaniſsimarum gentium obiectas crudelitati. poſſem Græciam beatam quondam, atque florentem prouinciam, nunc uerò ſpoliatam omni dignitate, & ſplendore, quæ ſimul cum puritate religionis, ampliſsimum quoque imperium amiſit, ueſtris oculis offerre. Quæ quidem cùm teſtes ſint locupletiſsimi animaduerſionis diuinæ, ſimilem Germanis exitum exemplo ſuo comminantur. etenim uiolatæ religionis, miſera ſeruitus ſolet eſſe ſupplicium. plenæ ſunt exemplorum ſcripturæ ſanctæ, quæ uobis nunc magnum debuiſſent terrorem incutere, ut quamuis erecto & excelſo animo ſitis, illum tamen, in cuius manus incidere horrendum eſt, reformidare debeatis. eſt enim magnanimi uiri & eius, qui nihil timeat, Deum timere: qui ſæpe fortes ab imbecillis, potentes ab infirmis, armatos ab inermibus uinci, & in ſeruitutem redigi patiatur. quod quidem nunc uobis, uiri Germani, uehementer pertimeſcendum eſt. Nolò itaque hæc omnia & alia quamplurima, quæ magna & grauiſsima ſunt, quæ ueſtrum hunc ab eccleſia diſceſſum uobis exprobrant, quæ uos ab his miniſtris deluſos eſſe teſtantur, recenſere: illud ſolùm uos obſecro, & obteſtor, clariſsimi uiri, ut in memoriam reuocetis illa duo uobis ab eccleſia colla-

ta ampliſsima beneficia, quibus nulla ampliora ab hominibus ſperari, nulla maiora hominibus conferri poſſunt. Chriſti etenim religionem, & ſacros Romani imperii faſces, quibus nihil habet magificentius terrarum orbis, ab eccleſiæ Romanæ, & ſummorum Pontificum manibus accepiſtis. deinde illud etiam uos oro, ut in afflictam, ſauciam, calamitoſam, & lacrymantem matrem eccleſiā conuertatis oculos; &, ſi in excelſis, liberalibus & gratis animis ullam habet uim acceptorum beneficiorum memoria & recordatio; ærumnoſæ & de uobis tam benemeritæ matris, miſereamini. etenim Germaniā deluſæ, atque perditæ gentilitatis cæcis erroribus occupatā Romani Pontifices, effuſo in eam euangelicæ lucis ſplendore, ad ueri Dei & Chriſti filij eius cognitionem adduxerūt. nam, ut interim Martialem, Sauinianum, Potentianum, & Altinum beatiſsimi Petri Apoſtoli, primi Chriſti Vicarij, & pontificis Romani diſcipulos prætermittamus, qui ab eo in Tranſalpinam miſsi regionem, Gallias & inferiorem Germaniæ partem euangelico lumine illuſtrarunt, & Chilianum etiam miſſum à Conone ſummo Pontifice, qui Chriſti nomen & leges in Germaniam inferret, ſanctiſsimus Gregorius ſecundus Germaniam idôla adhuc uenerantem, & ante illas dæmonum ſtatuas proſtatam, atque iacentem miſſo Bonifacio monacho ſanctiſſimo, atque doctiſsimo uiro, ad aſpiciendam euangelicam lucem erexit, & magnam Germanorum multitudinem Romam uenientem benigniſsimè exceptā ſuis manibus uir ille religioſiſsimus, & glorioſiſsimus ſacro baptiſmati initiauit: Saxones uerò idolorum etiam cultores Hadrianus primus Caroli magni inuictiſsimi Gallorum regis præſidio à ſimulacris ad uerum Dei cultum abſtraxit; quos antea Sergius primus ad eum amplectendum fama uirtutis, & ſanctitatis excitauerat: Leo tertius, Anſgarij abbatis & beati Sigfridi opera & induſtria, prolapſam iterum in idem crimen Germaniam, & denuo ad idolorum genua procumbentem ſubleuauit, & ereptam ex impia illa dæmonis tyrannide in libertatem aſſeruit. quod quantum fuerit beneficium, uobis expendendum relinquo. neque enim quidpiam eſſe poteſt inuiſius Deo, aut contumelioſius, quàm ſibi debitum honorem ſimulacris deferre; neque beatius quidpiam hominibus, dum in terris uerſantur, accidere,

quàm uerum Deum noſſe, atque illum purè & caſtè uenerari. Neque uerò ſolùm hoc tantùm bonum, quod ad animorum ueſtrorum ſalutem pertinebat, eccleſiæ Romanæ acceptum referre debetis; ſed illud etiam Romani imperii ſceptrum, quo Germania cæteris totius orbis nationibus clarior, & illuſtrior reddita eſt. etenim ius illud creandi imperatorem Romanũ, Gregorius quintus tranſtulit à Francis ad Germanos, ut quorum fidem, pietatem, religionem in eccleſiam & Pont. Romanos, ſtudium & operam in maximis difficultatibus & difficillimis temporibus fuerat expertus, eorum fidei, atque potentiæ committeret eccleſiæ patrocinium, ut eam ab omnium hoſtium, tyrannorum, inquam, & hæreticorum inſidiis uindicarent. ſed nunc iam, prô dolor, cogitur externa quærere auxilia, ut dignitatem ſuam contra illorum iniurias tueatur, quos ſibi patronos & defenſores adoptauerat: cogitur plagas mortiferas & inſanabiles perferre ab illis impoſitas, quos ipſa lethalibus animi uulneribus liberauerat: cogitur ſuis met armis, quæ ueſtris manibus ad ſuæ ſalutis defenſionem commiſit, excipere toto corpore uulnera acerbiſsima; &, quod eſt miſerabilius, cogitur uidere uos cariſsimos ſuos filios eiſdem gladiis & flammis, quibus illius fortunas incenditis, & corpus uulneratis, acerbiores plagas, & maiora incendia ueſtris animis inferre. ò miſerum, atque funeſtum, & matri præſertim luctuoſum ſpectaculum. & tamen cùm ſæpe ob alia longè minora crimina ius creandi imperatorem aliis nationibus abſtulerit, & ipſos etiam imperatores ab imperij ſede deturbauerit, nunc in tanta animi & uulnerum ſuorum acerbitate maluit in ſuis iniuriis conniuere, quàm aliquid in uos decernere ſeuerius. Non modò electores, ſed, quod maius eſt, potentiſsimos ipſos, ingratos tamen, imperatores, & qui illo honore imperij Romani ad eccleſiæ dedecus & Chriſti contumeliam abutebantur, Pontifices Romani anathemate ſæpe ferierunt, & imperij dignitate priuauerunt. etenim Gregorius ſeptimus Henricum tertium percuſſum primùm anathemate, imperij deinde honore mulctauit, quòd improbis factis eccleſiæ pacem perturbaret: ille uerò ad ſe reuerſus cùm ſui eum erroris, atque ſcelerum pœnituiſſet, & nudis pedibus per niuem & glaciem incedens, ſupplex ad Gregorij pedes uenire

decreuiſſet, tribus tamen diebus Pontificis ianua prohibitus tandem ad Canoſij oppidi portas in agro Thegienſi, ſui erroris ueniam impetrauit. Alexander tertius Fredericum primū ob ſchiſma excitatum in eccleſia Venetiis ad publicam pœnitentiam adegit. Innocentius tertius Othonem quartum imperio deiecit, quòd fidē eccleſiæ datam prodidiſſet, & iuſiurandum uiolaſſet. Iam uerò Fredericum ſecundum, ſummis beneficiis ab eccleſia Romana exornatum, cuius pater Henricus quintus Siciliæ regnum à Cæleſtino tertio & imperium acceperat, ab Innocentio tertio benignè & amanter educatum, & ab Honorio tertio in ſupremum imperij faſtigium euectum, ingratum poſtea ſummis Pontificibus, à quibus fuerat ornatus, & eccleſiam hoſtibus armis perſequentem, ab Honorio anathemate percuſſum, Innocentius quartus Siciliæ, Apuliæq; regnis primùm ſpoliatum, imperio demum exauctorauit. Seuera tunc animaduerſione imperatorum inſolentiam comprimebat eccleſia, & non ſolùm in illos excommunicationis fulmina uibrabat, ſed abdicabat imperio: & quemadmodum ſceptrum imperatoribus iniquis, ſic etiam ius creandi imperatores nationibus auferebat. nunc uerò in maioribus ſuis iniuriis, incredibili uſa miſericordia, neque illum quidem ſpiritalem gladium in imperij electores, auctores tantorum malorū, eduxit, quo à ſuis altaribus, & Chriſtianorum conſortio ſuos hoſtes arcere conſueuit: quia Germaniæ principes reſipiſcentes, & ad ſe redeuntes ſe uiſuram, & complexuram ſperat. hac alitur & ſuſtentatur ſpe, quam ſibi de uirtute ueſtra pollicetur, quæ erga ueſtræ ſalutis auctores gratos & acceptorum beneficiorum memores efficiet. tum uerò & Ferdinandi Cæſaris clariſsimi & religioſiſsimi imperatoris pietas incredibiles ueſtros animos ad ſui imitationem incitabit: nec enim eſt æquum, eos ab imperatoris religione diſsidere, qui non alio nomine, quàm tuendæ religionis gratia ius iſtud acceperunt, & monſtri iam ſimile uideatur, imperatorem acerrimum eſſe patronum eccleſiæ Romanæ, non nullos uerò electores, eius hoſtes implacabiles. Leo tertius ob imminentes eccleſiæ calamitates, & urbem hoſtium incurſionibus obiectam, & armis uexatam, & oppreſſam, cùm imperatores Conſtantinopolitani, opportunè iam tantis illius malis

ſubuenire, alioqui ipſi ab hoſtibus circumuenti, nec molem tantam imperij, nec potentiſsimorum aduerſariorum impetum poſſent ſuſtinere, nullo illorum crimine, ſed quia ad Chriſtianæ reip. ratio poſtulabat, imperium à Græcia tranſtulit in Galliam: & Carolum Gallorum regẽ religioſiſsimum, & clariſsimum uirum imperatorem creauit. Cùm ergo Pontifices Romani à Græcia in Galliam, à Gallia in Germaniam pro temporum & periculorum ratione faſces imperij tranſtulerint; cùm plures imperatores ob excitatos in Chriſtiana rep. tumultus & ſeditiones ab imperij faſtigio ſæpe deturbauerint, & alios in eorum locum ſuffecerint; quia indignum putabant, eos ſceptrum imperij tenere, qui cùm religionis propugnacula, conſeruatores pacis, & eccleſiæ patroni eſſe debuiſſent, illius tranquillitatem ambitione, cupiditate & ſtudio propagandi imperij perturbarent: nunc etiam ſi uidet has funeſtas flammas, quæ uniuerſas penè Chriſtianas prouincias miſerè populantur in Germania exortas, atque inde profectas in cæteras nationes irrepſiſſe; etſi uideat uos, qui eas quamprimùm extinguere deberetis, non modò non compreſsiſſe, ſed fouiſſe, & illarum excitatores ueſtris armis protexiſſe; noluit tamen piiſsima mater, eam, quam in alios, in uos exercere ſeueritatem; noluit uos hactenus aut ſpoliare dignitate, aut hoſtes cenſere; noluit ſupplicio ueſtro & ignominia ſuo mederi dolori, ſed ſumma patientia (ne deſperare de ſalute ueſtra uideretur) in maximis ſuis iniuriis uoluit conniuere. Itaque ij omnes Pontifices Romani, Leo, Hadrianus, Clemens, Paulus, Iulius, Marcellus, Paulus, & nunc demum Pius quartus ſibi, & eccleſiæ à Germanis illatas iniurias æquo animo tolerarunt: & quo maioribus opprobriis, & contumeliis affecti ſunt, eo maiori miſericordia commoti, non acerba illa medicamina, quibus in curandis iis morbis eccleſia hactenus uſa eſt, exulceratis illorum uulneribus adhibuerunt, ſed incredibili clementia omnia alia remediorum genera experti ſunt; non ſeueritate, ſed indulgentia uſi; non tam deterrere, quàm allicere; non tam urere & reſecare membra, quàm fouere uoluerunt: non hoſtes declararunt, non ius imperij abſtulerunt; ſed literis amoris & beneuolentiæ pleniſsimis ad componendam pacem prouocarunt, legatos ſæpe miſerunt, ad concilia

uocarunt, omnia tentarunt, omnia experti ſunt, ne potius tanquam cum obſtinatis hoſtibus, quàm cum filiis errore aliquo lapſis agere uiderentur. quia futurum ſperabant, ut Germania excitata aliquando tantorum beneficiorum recordatione ſeſe erigeret, durum iſtud & multiplex iugum hæreticorum excuteret, & illam pacem amaret, quæ in ea uerſatur ecclesia, in qua una fides & unus Spiritus, non in qua tot fides quot miniſtri reperiantur. Quæ cùm ita ſint, cùm uos, clariſsimi Germani, eccleſia Romana à deorum ſimulacris abſtractos ad unius, uerique Dei cultum adduxerit; dæmonis mancipia Chriſtiana libertate donauerit; omnia uobis conſequendæ æternæ fœlicitatis præſidia contulerit, & ornamenta ampliſsimæ dignitatis; cùm nullum beneficij genus prætermiſerit, quod ad uos præter cæteras rationes exornandos pertineret, &, quod eſt illuſtrius, ſuæ in uos uoluntatis, & beneficentiæ, & ueſtri in illam parum grati animi argumentum; cùm ab iis, quos maioribus ſibi beneficiis deuinxerat, ſe crudelius uulnerari ſentiret, non de uindicta, ſed de remedio uulnerum ueſtrorum cogitauit: uobis iratis & armatis non ſe illa armis oppoſuit, ſed lacrymis; & quorum manibus dilacerabatur, illorum miſericordiam & auxilium implorabat. Quid ergo? tam crudeli in illam uos animo nunc eritis, tam inhumano, tam immemori acceptorum beneficiorum, ut illius neque calamitatibus, nec lacrymis moueamini? in tam beneficam matrem non ingrati modò, ſed impij reperiemini? ueſtris nunc genibus prouolutam & obſecrantem, ut concilio Tridentino adeſſe uelitis, ut miniſtros uenire cogatis, ut ſanandæ religionis, & componendæ pacis rationes arbitrio tantæ ſynodi permittatis, ſuperbè contemnetis? illam ante uos proſtratam, ſua uulnera explicantem, beneficia, quæ uobis contulit, commemorantem, amplexantem ueſtra genua, & ab illo curſu, quo in eius perniciem ruitis, retinere cupientem, inſolenter & inhumanè à ueſtris genibus repelletis? ira inflammati, & ardentes homines, cùm ſupplices ad ſe uenientes ſuos hoſtes intuentur, non ſolùm illis parcere, ſed miſereri, ſubleuare, & beneficiis proſequi ſolent: uos matrẽ tam piam, tam bene de uobis meritam, ſupplicem & collacrymantem, maiori crudelitate uexabitis? non'ne oportuit iam illius uos

miſeriis ſaturatos & expletos eſſe? fruſtra'ne uos illa aſpectabit? uos intuebitur? ueſtram fidem implorabit? iacentem, afflictam, ſupplicantem non modò non ſubleuabitis, ſed affligetis amplius, & opprimetis? O' miſeræ matris infœlicia beneficia apud Germanos collocata, ò curam illam, atque cuſtodiam animorum ueſtrorum infauſtam & luctuoſam: quæ exitum tam miſerabilem ſortita eſt, ut qui ab illa immortalibus bonis fuerant exornati, crudeliores in illam hoſtes reperiantur; qui laboranti ſubuenire debuiſſent, illi potiſsimum excidium, atque uaſtitatem intentent; quos oportebat ſuarum calamitatum dolore frangi, ij nunc luctuoſas illius exequias læti & alacres proſequantur. itaque non tam illi ſuorum templorum excilio, non bonorum direptio, non ſacrorum depopulatio, non tam filiorum cædes, quàm hæc tanta indignitas miſera & acerba eſt: non tam illa ſuas ruinas, quàm interitum ueſtrorum animorum luget: nō tam ſtragem ſuarum fortunarum, quàm illam uictoriā, quam de uobis reportat hoſtis, ueſtræ ſalutis & ſuæ dignitatis lamentatur. quòd uos à ſe abſtractos uideat, quòd ſuis beneficiis ingratos experiatur, hoc illius animum uehementer excruciat, hoc illam ſuſpirare, gemere, lacrymas effundere, & exclamare facit cum ſponſo,

Iſai. 1. Audite cæli, auribus percipe terra; filios educaui & euexi; ipſi autem ſpreuerunt me: quos ab idôlis dæmoniorum abſtraxi, ad hæreſum nunc idôla reuertuntur: quos in libertatem aſſerui, iterum miſeræ ſeruituti mancipantur: quos eripui ab æterna morte, uix nunc ipſi materno ſanguine ſatiantur: quos ornaui, me crudeliter ſpoliant: quos imperij Romani faſcibus illuſtres feci, ipſi me omni dignitate orbare conantur: quos mihi putabam unicum eſſe perfugium, extremū moliuntur exitium. cuius iam fidem implorabo, ſi filij cariſſimi fidem prodiderunt? ad quem cōfugiam, ſi ab illis eiicior? quò me recipiam, ſi ab illis expellor? quis miſeræ opitulabitur, ſi illi oppugnant? Tu domine IESV CHRISTE, ſpes unica, ſolatiumque miſeriarum mearum, qui me ſanguine tuo abluiſti & decoraſti; qui te nunquam meis rebus, ſaluti, atque dignitati defuturum promiſiſti; qui tam ſapiens es, ut noueris; tam potens, ut ualeas; tam bonus & miſericors, ut uelis ſponſæ afflictæ & laboranti ſubuenire: tu, inquam, dulciſsime IE-

:, v, qui ſolus potes, eccleſiæ tuæ miſerere. Tam duri, atque ferrei eritis uiri Germani, ut hic acerbiſsimus dolor & querelæ iuſtiſsimæ calamitoſæ matris non molliant animos ueſtros? uidete per Deum immortalem, ne his eccleſiæ lacrymis, & gemitibus Deus aliquando commotus, excitatus & incenſus ira, ad ſumendum de uobis ſupplicium conuertatur. cauete, ne iſtam puniendi tarditatem, collecta maiori indignatione, ſupplicij grauitate compenſet: & qui ſoleat in maximis hominum ſceleribus diutius conniuere, iræ theſauros diuturnitate temporis, ſcelerum magnitudine collectos in ueſtram aliquando perniciem effundat. eccleſiam catholicam magnis ad ſe clamoribus uos euocantem audite. ſacrum iſtud, & œcumenicum concilium Tridentinum, quod ueſtros miniſtros tã amanter accerſit, & publica fide illorum ſecuritati proſpexit; quod ſolum tantis malis mederi poteſt, unicum arbitrum & iudicem agnoſcite. exiſtimate hanc Dei & eccleſiæ extremam uocem iam eſſe, uos admonentem & adhortantem, ut reſipiſcatis; ut hos miniſtros tantorum malorum, & diſcordiarum auctores in concilium uenire cogatis; ut pax illa Chriſtiani populi, iis diſcordiis ſepulta, reuiuiſcat, & eccleſiæ dignitas emergat ex iis fluctibus domeſticarum ſeditionum: ne ſi hoc tantum, tam frequens, tam neceſſarium concilium negligatis, diſsidia & æternum bellum uoluiſſe uideamini. Si doctrinæ uulnera ſanare cupitis, adſunt medici peritiſsimi; ſi abuſus delere, nouam eccleſiæ faciem inferre, & collapſum Chriſti templum reficere, adſunt architecti clariſsimi, quorum opera templi ruina, & eccleſiæ uultus reficiantur. ne patiamini hanc occaſionem diuinitus oblatam è manibus excidere: qua ſublata, quid futurum putatis? niſi ut, cùm nulla ſit iam doctrinæ Chriſtianæ pars, quæ non uulnus aliquod à ueſtris miniſtris acceperit, cùm omnes reip. Chriſtianæ partes conuulſæ & labefactatæ ſint, breui uniuerſam Germaniam, (nouis quotidie naſcentibus erroribus) diſsipatam, buſtum quoddam religionis, & legum diuinarum, exemplum denique ſeueritatis diuinæ redditam conſpiciatis; ut clariſsima prouincia, ſicut ille dixit, quæ erat antea caſtæ & incorruptæ ſacrarium ueritatis, impium ac turpium errorum lupanar fœdiſsimum efficiatur. Inteſtinis odiis ardere uidetis iam eos,

quos Chriſtus mutua caritate uoluit ardere; bellis domeſticis
conflagrare, quos placidiſsima pace Chriſtus gaudere, & illam
potiſsimùm ſuos diſcipulos colere, & complecti uoluit: quaſi
parum ſit Turcarum armis eccleſiam affligi, atq; uaſtari. om-
nia denique perturbata, exciſa, & propè iam euerſa uidetis.
myſticum hoc Chriſti opt. max. corpus diſsipatum, pulcher-
rimum iſtud ædificium eccleſiæ, quod Chriſti ſanguine coag-
mentatum eſt, hiſcere iam, atque diſſolui cruore noſtro intue-
mini. unica eſt illud reſtaurandi, atque reficiendi uia, pax, &
concordia Chriſtianorum. Noluit quondam Deus, niſi com-
poſita primùm pace, ſibi templum conſecrari. itaque poſt do-
mitas multas gentes, atque nationes, cùm nullus audiretur
iam armorum ſtrepitus, neque quiſpiã contra populum Iſrae-
liticum arma caperet, ſed omnes uicinæ prouinciæ conquie-
ſcerent: Solomon templum illud ampliſsimum erexit, & do-
mino conſecrauit, atque idem ſæpe ab hoſtibus euerſum pacis
beneficio refectum eſt. Videt nunc eccleſia Chriſti ſpem uni-
cam componẽdæ pacis in hoc ſacro concilio Tridentino ſitam,
& collocatam eſſe; ad eam uos amplectendam inuitat: qua
conciliata, quemadmodum templum illud Hieroſolymitanũ,
inimicorum multoties incurſionibus dirutum, ex diſsipatis &
collapſis lapidibus, rurſus erectum & reſtitutum eſt; ita nunc
templum iſtud, Chriſti, inquam, corpus, quod eſt eccleſia,
luxatum & mutilum, ex languidis, emortuis & abſciſis mem-
bris reficiatur iterum & renouetur: ut, inſtaurato hoc ædifi-
cio, omnes, conſentientibus animis, unica, eademq́ue in-
ſtructi doctrina, eadem ſpe erecti, iiſdem caritatis uinculis &
amoris flammis incenſi & colligati, Chriſto capiti adhæren-
tes & agglutinati, eiuſq́ue uicarium Pontificem Romanum,
totius eccleſiæ principem & paſtorem, huiuſq́ue ſancti templi
Pontificem max. uenerantes, dulciſsima & optatiſsima pace
perfruamur: quam uobis, uiri Germani, in CHRISTO IESV
domino noſtro opto ſempiternam.

F I N I S.